

**T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ
ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**MEDYA OKURYAZARLIĞI KONULU TEZLERİN META-
SENTEZİ; 2007- 2023 YILLARI ARASI**

Yüksek Lisans Tezi

**Hazırlayan
Berivan DEMİR**

**DANIŞMAN
Doç. Dr. İhsan ÜNLÜ**

ARALIK 2023, ERZİNCAN

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Berivan DEMİR

T.C.

ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Ana Bilim Dalı : Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi
Program Adı : Tezli Yüksek Lisans
Tez Başlığı : Medya Okuryazarlığı Konulu Tezlerin Meta-Sentezi;
2007- 2023 Yılları Arası

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının a) Giriş b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Ön söz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam 88 sayfalık kısmına ilişkin 03/12/2023 tarihinde **Turnitin** intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı %13'tür.

Filtrelemeye tırnak içerisindeki alıntılar dahil edilmiştir. Filtrelemede **yedi (7) kelimeden daha az örtüşme** içeren metin kısımları hariç tutulmuştur.

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. 04/12/2023

Danışman: Doç. Dr. İhsan ÜNLÜ

Öğrenci: Berivan DEMİR

KILAVUZA UYGUNLUK

“Medya Okuryazarlığı Konulu Tezlerin Meta-Sentezi; 2007- 2023 Yılları Arası” başlıklı Yüksek Lisans Tezi Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Berivan DEMİR

Danışman

Doç. Dr. İhsan ÜNLÜ

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Doç. Dr. İhsan ÜNLÜ danışmanlığında **Berivan DEMİR** tarafından hazırlanan “**Medya Okuryazarlığı Konulu Tezlerin Meta-Sentezi; 2007- 2023 Yılları Arası**” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı’nda **Yüksek Lisans Tezi** olarak oy birliği/oy çokluğu kabul edilmiştir.

04/12/2023

JÜRİ:

Danışman : **Doç. Dr. İhsan ÜNLÜ** (İmza)
Üye : **Dr. Öğr. Üyesi Alpaslan AY** (İmza)
Üye : **Dr. Öğr. Üyesi Hakan ÖRTEN** (İmza)

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun /.... /.... tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

..... /..... /.....

Prof. Dr. Necdet TOZLU

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Yüksek lisans eğitimimde bana bilgisi ve deneyimleriyle hep destek olan, beni her durumda motive edip yol gösteren çok kıymetli danışman hocam Doç. Dr. İhsan ÜNLÜ' ye teşekkürü borç bilirim. Değerli hocamın sabrı, anlayışı ve desteği olmasaydı bu araştırmayı sona erdirmem mümkün olmazdı.

Savunma jürisinde yer alarak kıymetli görüşleri ile tezimin çok daha iyi bir noktaya ulaşmasını sağlayan değerli hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Alpaslan AY ve Dr. Öğr. Üyesi Hakan Örten'e teşekkür ederim.

Attığım her adımda desteğini arkamda hissettiğim aileme sonsuz teşekkür ederim.

Berivan DEMİR, Erzincan 2023

MEDYA OKURYAZARLIĞI KONULU TEZLERİN META-SENTEZİ; 2007-2023 YILLARI ARASI

Berivan DEMİR

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi,

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi, Aralık 2023

Tez Danışmanı: Doç. Dr. İhsan ÜNLÜ

ÖZET

Bu araştırmada Türkiye’de medya okuryazarlığı üzerine gerçekleştirilmiş lisansüstü tezlerin meta-sentez yöntemi kullanılarak incelenmesi ve medya okuryazarlığı konusunda nasıl bir eğilimin olduğunun ortaya konulması amaçlanmıştır. Dâhil etme ve hariç tutma kriterleri belirlenerek, Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) Ulusal Tez Tarama Merkezi veri tabanında erişime açık olan, 2007-2023 yılları arasında hazırlanmış 53 yüksek lisans tezi ve 18 doktora tezi olmak üzere toplam 71 lisansüstü tez araştırma kapsamına alınmış ve tematik sentezleme metodu ile çözümlenmiştir. Araştırma amacına uygun olarak tezlerin her biri yayımlanma yılı, hazırlandığı üniversite, araştırma yöntemi, örneklem grubu, örneklem büyüklüğü, veri toplama araçları, veri analiz yöntemleri, sonuçlar ve öneriler çerçevesinde analiz edilmiştir. Sentez aşamasında alt temalar çıkarılmış ve kodlanmıştır. Elde edilen bulgulara göre medya okuryazarlığı konulu lisansüstü tezlerin çoğunluğunun yüksek lisans düzeyinde olduğu; en çok tezin 2013 yılında yayımlandığı; en çok tezin hazırlandığı üniversitenin Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi olduğu; tezlerde tercih edilen araştırma yönteminin ağırlıklı olarak nicel araştırma yöntemi olduğu; en çok tercih edilen araştırma desenlerinin tarama deseni ve durum çalışması deseni olduğu; örneklem grubu olarak en çok ortaokul öğrencileri, öğretmen adayları ile çalışıldığı ve onları öğretmenlerin takip ettiği; örneklem büyüklüğünün çoğunlukla 1-200 aralığında olduğu; en fazla kullanılan veri toplama aracının ölçek olduğu; nicel veri analiz yöntemi olarak en fazla T- testi, nitel veri analiz yöntemi olarak en çok içerik analizi kullanıldığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Medya Okuryazarlığı, Meta- sentez, Lisansüstü Tez

META-SYNTHESIS OF THESIS ON MEDIA LITERACY; BETWEEN 2007-2023

Berivan DEMİR

Erzincan Binali Yıldırım University

Graduate School of Social Sciences

Master Thesis, December 2023

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. İhsan ÜNLÜ

ABSTRACT

In this study it was aimed to examine the postgraduate theses on media literacy in Turkey by using the meta-synthesis method and to reveal how there is a trend in media literacy. By determining the inclusion and exclusion criteria, a total of 71 postgraduate theses, 53 master's theses and 18 doctoral dissertations, prepared between 2007 and 2023, which are open to access in the Higher Education Council (YÖK) National Thesis Scanning Center database, were included in the research and analyzed by thematic synthesis method. In accordance with the purpose of the research, each thesis was analyzed in terms of the year of publication, university, research method, sample group, sample size, data collection tools, data analysis methods, results and recommendations. In the synthesis phase, sub-themes were extracted and coded. According to the findings, the majority of the postgraduate theses on media literacy are at the master's level; most of the theses were published in 2013; the university where most of the theses were prepared was Çanakkale Onsekiz Mart University; the research method preferred in the theses is mainly quantitative research method; the most preferred research designs are survey design and case study design; the sample group was mostly secondary school students and pre-service teachers, followed by teachers; the sample size was mostly in the range of 1-200; the most commonly used data collection tool was scale; the most commonly used quantitative data analysis method was T-test, and the most commonly used qualitative data analysis method was content analysis.

Keywords: Media Literacy, Meta-synthesis, Graduate Thesis

İÇİNDEKİLER

MEDYA OKURYAZARLIĞI KONULU TEZLERİN META-SENTEZİ; 2007-2023 YILLARI ARASI

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
TEZ ÖZGÜNLÜK SAYFASI.....	ii
KILAVUZA UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY TUTANAĞI	iv
ÖN SÖZ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
SİMGELER ve KISALTMALAR LİSTESİ	xii
TABLolar LİSTESİ	xiii
GRAFİKLER LİSTESİ	xiv
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Medyaya Kavramsal Bir Bakış.....	6
1.2. Medyanın Başlıca İşlevleri	7
1.2.1. Haber Verme/ Bilgilendirme İşlevi	7
1.2.2. Eğitim İşlevi	7
1.2.3. Toplumsallaştırma İşlevi	10
1.2.4. Kültürel İşlevi.....	11
1.2.5. Kamuoyu Oluşturma İşlevi	12
1.3. Başlıca Medya Araçları.....	13
1.3.1. Radyonun Kısa Tarihi	13

1.3.2. Televizyonun Kısa Tarihi.....	14
1.3.3. Sinemanın Kısa Tarihi.....	15
1.3.4. İnternetin Kısa Tarihi	16
1.4. Okuryazarlık Kavramı	17
1.5. Medya Okuryazarlığı	18
1.5.1. Medya Okuryazarlığını Tanımlamak	18
1.5.2. Medya Okuryazarlığının Gerekliliği ve Önemi	19
1.5.3. Medya Okuryazarlığı Temel İlkeleri.....	20
1.5.4. OECD Ülkelerinde Medya Okuryazarlığı Eğitiminin Değerlendirilmesi..	22
1.5.4.1. Öğretmen Eğitimi	22
1.5.4.2. Dersin Amacı.....	23
1.5.4.3. Müfredat Programlarındaki Yeri	24

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Deseni	25
2.2. Verilerin Toplanması	26
2.2.1. Dâhil Etme Kriterleri.....	27
2.2.2. Hariç Tutma Kriterleri.....	27
2.3. Verilerin Analizi	28
2.4. Geçerlik ve Güvenirlik.....	28
2.5. Kodlamanın Yapılışı	29

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

3.1. Lisansüstü Tezlerin Düzeylerine Ait Bulgular	30
3.2. Lisansüstü Tezlerin Yıllara Göre Dağılımına Ait Bulgular	31

3.3. Lisansüstü Tezlerin Hazırlandığı Üniversitelere Göre Dağılımına Ait Bulgular	32
3.4. Lisansüstü Tezlerin Araştırma Model ve Yöntemlerine Ait Bulgular.....	33
3.5. Lisansüstü Tezlerin Veri Toplama Araçlarına Göre Dağılımına Ait Bulgular.	36
3.6. Lisansüstü Tezlerin Veri Analiz Yöntemlerine Göre Dağılımına Ait Bulgular	40
3.7. Lisansüstü Tezlerin Örneklem Gruplarına Göre Dağılımına Ait Bulgular.....	43
3.8. Lisansüstü Tezlerin Örneklem Sayılarına Göre Dağılımına Ait Bulgular.....	46
3.9. Lisansüstü Tezlerin Önerilerine Göre Dağılımına Ait Bulgular.....	49
3.9.1. Üniversitelere Yönelik Öneriler	49
3.9.2. Öğretmenlere Yönelik Öneriler.....	52
3.9.3. Araştırmacılara Yönelik Öneriler	55
3.9.4. Ebeveynlere Yönelik Öneriler.....	60
3.9.5. MEB'e Yönelik Öneriler	62
3.9.6. İşbirlikli Çalışmaya Yönelik Öneriler	67
3.10. Lisansüstü Tezlerin Sonuçlarına Göre Dağılımına Ait Bulgular.....	69
3.10.1. Sosyo-demografik ve Sosyo-ekonomik Değişkenlere İlişkin Sonuçlar ...	70
3.10.2. Medya Kullanım Sürelerine İlişkin Sonuçlar.....	74
3.10.3. 2006 ve 2013 Yılı Öğretim Programlarına İlişkin Sonuçlar İlişkin Sonuçlar	75
3.10.4. Lisansüstü Tezlerin Karşılaştırılmasına İlişkin Sonuçlar.....	76
3.10.5. Medya Okuryazarlığı Programlarına İlişkin Sonuçlar	77
3.10.6. Medya Okuryazarlığı Program ve Uygulamalarına İlişkin Sonuçlar	77

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

4.1. Lisansüstü Tezlerin Düzeylerine İlişkin Sonuçlar ve Tartışma	79
4.2. Lisansüstü Tezlerin Yayımlı Yıllarına İlişkin Sonuçlar ve Tartışma	80

4.3. Lisansüstü Tezlerin Yapıldıkları Üniversitelere İlişkin Sonuçlar ve Tartışma.	80
4.4. Lisansüstü Tezlerin Yöntemlerine İlişkin Sonuçlar ve Tartışma.....	81
4.5. Lisansüstü Tezlerin Sonuçlarına İlişkin Sonuçlar ve Tartışma	84
4.6. Lisansüstü Tezlerin Önerilerine İlişkin Sonuçlar ve Tartışma	86
4.7. Öneriler	89
KAYNAKÇA.....	90
EKLER	95
ÖZ GEÇMİŞ	101

SİMGELER ve KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
EBA	: Eğitim Bilişim Ağı
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development
RTÜK	: Radyo Televizyon Üst Kurulu
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurumu

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3. 1: Lisansüstü Tezlerin Düzeyleri.....	30
Tablo 3. 2: Lisansüstü Tezlerin Yayımlandığı Yıllar	31
Tablo 3. 3: Lisansüstü Tezlerin Hazırlandığı Üniversiteler.....	32
Tablo 3. 4: Lisansüstü Tezlerin Araştırma Modelleri.....	34
Tablo 3. 5: Lisansüstü Tezlerin Veri Toplama Araçları	37
Tablo 3. 6: Lisansüstü Tezlerde Uygulanan Ölçek Dağılımı	39
Tablo 3. 7: Görüşme Türüne İlişkin Dağılım	40
Tablo 3. 8: Lisansüstü Tezlerin Veri Analiz Yöntemleri	41
Tablo 3. 9: Lisansüstü Tezlerin Örneklem Grupları.....	43
Tablo 3. 10: Lisansüstü Tezlerin Örneklem Sayıları	46
Tablo 3. 11: Üniversitelere Yönelik Öneriler	50
Tablo 3. 12: Öğretmenlere Yönelik Öneriler.....	52
Tablo 3. 13: Araştırmacılara Yönelik Öneriler.....	55
Tablo 3. 14: Ebeveynlere Yönelik Öneriler.....	61
Tablo 3. 15: MEB'e Yönelik Öneriler.....	63
Tablo 3. 16: İşbirlikli Çalışmaya Yönelik Öneriler	67
Tablo 3. 17: Sosyo-demografik ve Sosyo-ekonomik Değişkenlere İlişkin Sonuçlar	70
Tablo 3. 18: Medya Kullanım Sürelerine İlişkin Sonuçlar	74
Tablo 3. 19: 2006 ve 2013 Yılı Öğretim Programlarına İlişkin Sonuçlar	75
Tablo 3. 20: Lisansüstü Tezlerin Karşılaştırılmasına İlişkin Sonuçlar.....	76
Tablo 3. 21: Medya Okuryazarlığı Programlarına İlişkin Sonuçlar	77
Tablo 3. 22: Medya Okuryazarlığı Program ve Uygulamalarına İlişkin Sonuçlar	78

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 3. 1: Lisansüstü Tezlerin Yıllara Göre Sayısal Dağılımı.....	32
Grafik 3. 2: Lisansüstü Tezlerin Araştırma Yöntemlerine Göre Sayısal Dağılımı.....	35
Grafik 3.3: Lisansüstü Tezlerin Araştırma Yöntemlerinin Yıllara Göre Sayısal Dağılımı.....	36
Grafik 3.4: Lisansüstü Tez Düzeylerine Göre Kullanılan Veri Analiz Yöntemlerine İlişkin Dağılım.....	42
Grafik 3. 5: Lisansüstü Tez Düzeylerine Göre Örneklem Gruplarına İlişkin Dağılım..	45
Grafik 3. 6: Lisansüstü Tezlerin Örneklem Büyüklüğüne Göre Dağılımı.....	48
Grafik 3. 7: Lisansüstü Tez Düzeylerine Göre Örneklem Sayılarına İlişkin Dağılım...	49

GİRİŞ

Problem Durumu

Günümüz dünyası medyanın hızlı gelişimi ve çeşitliliği ile birlikte McLuhan'ın ifade ettiği gibi küresel bir köye dönüşmüştür. Küreselleşme denilen olguya bağlı olarak hayatımızdaki etkisi gün geçtikçe artan medya görünenin ötesinde birtakım gizli anlamlar içermektedir. Özellikle çocuklar ve gençler medyanın en yoğun izleyicileri ve okuyucularıdır. “Çocuklarımızı ve gençlerimizi; güçlü resimlerin, sözcüklerin ve seslerin etkili olduğu bir dünyada yaşamak için hazırlamak zorundayız” (UNESCO, 1982). Bilinçaltına gönderilen açık ve gizli medya iletilerine karşı bilinç ve farkındalık düzeyine ulaşabilmek birtakım becerilere sahip olmakla mümkündür. Bu becerilerin kazandırılmasında en temel yol eğitimidir. Bu noktada medya okuryazarlığı eğitimi yaşamsal bir önem taşımaktadır.

Medya teknolojilerinde yaşanan gelişmelerin getirdiği enformasyon bolluğunun doğruluğu ve güvenilirliği açısından değerlendirilme gerekliliği medya kullanıcısının aktif konumda olmasını zorunlu hale getirmiştir. Medyada dolaşıma giren mezenformasyon ve dezenformasyonun gösterdiği artış, bir propaganda aracı olarak dezenformasyondan yararlanma, çevrim içi ortamlarda karşılaşılan yalan ve manipülatif içerikler, kamuya sunulan yanlış/sahte enformasyonun hızlı yayılımı, özellikle dijital medyadaki içeriklerin bir denetime dâhil olmadan kolaylıkla geniş kitlelere ulaşılabilir hale gelmesi medya okuryazarlığının önemini göstermektedir.

Medya okuryazarlığı kavramı; medyayı kontrollü ve bilinçli kullanabilmeyi, eleştirel düşünmeyi, medyanın risklerine dair farkındalık geliştirmeyi, farklı medya ortamlarında karşılaşılan bilgiyi analiz etmeyi, medya iletilerinin arkasındaki anlamların doğru okunması gibi birçok olguyu içermektedir. Medya okuryazarlığı kavramının neyi ifade ettiği, neleri içerdiği, nasıl anlaşılması gerektiği kavramın dinamik ve değişken bir yapısının sonucu olarak farklı şekillerde tanımlanabilmektedir. Yaygın olarak kabul gören tanımıyla medya okuryazarlığı, çoklu medya formatlarında ulaşılan medya iletilerinin içeriğini çözümleme, eleştirel bir perspektifle değerlendirme, mesajları başka bir yere iletme ve üretebilme becerilerini kazanabilmektir (medyaokuryazarligi.gov.tr, 2012). Bu becerilerin kazanılması da medya okuryazarlığı eğitimi ile mümkün olmaktadır.

Teknolojinin ilerleyişı ile birlikte çocuklar/gençler tarafından medyanın yoğun olarak kullanılıyor olması göz önüne alındığında, medya okuryazarlığı konusunda erken yaşlarda farkındalık oluşmasının önemi artmaktadır. UNESCO 1970’li yılların sonlarından itibaren medya okuryazarlığı eğitime eğilmeye ve bu alanda makale, rapor, bibliyografya, öğretim programları oluşturma ve öğretmen eğitime dair önemli çalışmalar yapmaya başlamıştır. Bu çalışmalarla medya okuryazarlığı eğitiminde nasıl bir yol izleneceği ifade edilmiş ve konuya yönelik uluslararası düzeyde bir farkındalık yaratılması amaçlanmıştır (Altun, 2011, s. 88). Böylece medya okuryazarlığı 20. yy başından itibaren eğitim müfredatlarında yer bulmaya başlamıştır. Çağdaş, demokratik ve bilinçli bir toplum olma noktasında okullarda iyi bir medya okuryazarlığı eğitiminin verilmesi öncelikli önem taşımaktadır. Bununla birlikte medya okuryazarlığı yalnızca okullarda verilen bir eğitim değil, yaşam boyu öğrenmeye dayalı bir beceridir.

Literatüre bakıldığında medya okuryazarlığı alanında yapılan bilimsel araştırmalar iletişim teknolojilerindeki köklü gelişimlere paralel olarak hızla artmaktadır. Bu alandaki araştırmaların içeriğini incelemek; araştırmaların yıllara göre eğilimlerini belirlemek, sonradan yapılacak araştırmalara ışık tutmak ve benzer araştırmaların çoğalmasına engel olma noktasında son derece önemlidir. Medya okuryazarlığı konulu araştırmaları ele alan bir meta-sentez araştırmasına rastlanılmamıştır. Bu bağlamda bu araştırma, özgün ve ilk olma niteliği taşımaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Türkiye’de 2007-2023 yılları arasında yayımlanan medya okuryazarlığı konulu yüksek lisans ve doktora tezlerinin meta-sentez yöntemi kullanılarak derinlemesine analiz edilmesi ve bu alandaki eğilimleri ortaya koymaktır. Bu doğrultuda araştırmalardan elde edilen sonuç ve önerileri bütüncül bir şekilde ortaya koyarak alanda yeni yapılacak olan araştırmalara yön vermesi hedeflenmektedir. Ayrıca medya okuryazarlığı alanındaki sorunlara ve önerilere yönelik durum tespiti yapılmasının alana katkı sağlaması beklenmektedir.

Araştırmanın Önemi

Medya teknolojilerinde yaşanan yeni gelişmelerle birlikte bireylerin medyadan uzak kalmaları olağan görülmeyen bir durumdur. Son yüzyıl içerisinde özellikle çocuklar ve gençlerin medya kullanımı yaygınlaşmış ve hız kazanmıştır. Medya

teknolojileriyle kurdukları ilişki sürecinde bilinçli kullanıcılar olabilmelerini sağlayabilmek adına medya okuryazarlığı becerisine sahip bireylerin yetiştirilmesi önem kazanmıştır. Medya okuryazarlığı becerisinin kazanılması ile birlikte çeşitli medya iletilerini analiz edebilecek yetenekleri öğrenme, medya ürünü oluşturabilme, medya metinlerini farklı boyutlarıyla eleştirel okuyabilme, medyanın gerçekliği ve kurgusallığı arasındaki farkı ayırt edebilme, çevrim içi ortamlardaki hızlı enformasyon akışında bilginin doğruluğunu sorgulayabilme yetisine sahip olmaktadır.

Bu denli öneme sahip olan medya okuryazarlığı kavramı hakkında Türkiye’de de farklı araştırmalar yapılmış ve yapılmaya devam etmektedir. Medya okuryazarlığı araştırmalarında var olan eğilimin değerlendirilerek mevcut durumu ortaya koyacak bir araştırmanın gereği ön plana çıkmaktadır. Bu araştırma verilerinin tek bir araştırma altında toplanması ve bütüncül bir yaklaşımla incelenerek değerlendirilmesi ilgili alanda yapılacak sonraki araştırmalar için önemli bir kaynak niteliğinde olabileceği düşünülmektedir. Aynı zamanda bu meta-sentez araştırmasında elde edilen bulguların, medya okuryazarlığı konusunda araştırma yapmak isteyen araştırmacıların veri toplama sürecini hızlandıracağı değerlendirilmektedir. Medya okuryazarlığı konulu lisansüstü tezlerin meta-sentez yöntemi kullanılarak analiz ve değerlendirilmesi amacıyla yapılan bu araştırmanın literatürde ilk oluşu araştırmayı önemli kılmaktadır. Araştırmalarda uygulanan yöntemler, ele alınan örneklem grupları, kullanılan veri toplama araçları, sonuçlar, öneriler vb. çeşitli parametreler belirlenerek yapılan bu analiz neticesinde alandaki eksiklikler fark edilecek ve ileride yapılacak araştırmalardaki ihtiyaçlar ortaya koyulacaktır.

Araştırmanın Varsayımları

Bu araştırmada;

1. Meta-senteze dâhil edilen tüm tezlerdeki verilerin bilimsel araştırma kurallarına uygun şekilde toplandığı,
2. İncelenen tezlerin yöntemsel kalitesinin güvenilir olduğu,
3. Araştırmanın sınırlılıkları dâhilindeki bütün tezlere ulaşıldığı,
4. Meta- senteze dâhil edilen araştırmaların, araştırma kapsamına uygun olduğu varsayılmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma;

1. Türkiye’de 2007-2023 yılları arasında yapılmış YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanındaki erişime açık medya okuryazarlığı konulu yüksek lisans ve doktora tezleriyle,

2. Araştırma tam metnine ulaşılan Türkçe yayımlanmış tezlerle,

3. Doğrudan medya okuryazarlığı konulu tezlerle,

4. Yalnızca Eğitim ve Öğretim konulu tezlerle,

5. Meta-sentez yönteminin genel sınırlılıklarıyla sınırlıdır.

Problem

Türkiye’de medya okuryazarlığı üzerine yapılmış tezlerin genel görünümü nasıldır?

Alt Problemler

1. Medya okuryazarlığı konulu tezler yüksek lisans/doktora düzeylerinden hangisinde yoğunlaşmıştır?

2. Medya okuryazarlığı konulu tezlerde yoğunluk hangi yıllarda daha çok olmuştur?

3. Araştırmaların yapıldığı üniversiteye göre dağılımı nasıldır?

4. Medya okuryazarlığı konulu tezlerde yöntemler (araştırma deseni, örneklem grubu, örneklem sayıları, veri toplama araçları, veri analiz yöntemi) nasıl bir çeşitlilik göstermiştir?

6. Medya okuryazarlığı konulu tezlerden elde edilen sonuçlar nelerdir?

7. Medya okuryazarlığı konulu tezlerden elde edilen öneriler nelerdir?

Tanımlar

Medya: Kitleler ya da bireyler arasında iletişim gerçekleştirme imkânı sunan televizyon, gazete, internet vb. araçlardır (Bilici, 2020, s. 5).

Okuryazarlık: Çok modlu metinlerle etkileşim ve etkin olarak katılım yoluyla anlam çıkarmak, çözümlemek, eleştirmek, bütünleştirmek için okuma, yazma ve sözlü dilin etkili kullanım sürecidir (Frankel vd., 2017, s. 9).

Medya Okuryazarlığı: Yaygın olarak kullanılan medya araçlarının anlaşılması, medyanın üretim teknikleri ve teknolojilerini incelemek, medyadan gelen mesajlara eleştirel bakabilmek ve bu mesajların oluşturulmasında izleyicinin oynadığı rolün farkına varılmasıdır (Malik, 2008, s. 2).

Meta- sentez: Belli bir alanda yapılan bilimsel araştırmalardaki ana kavramları belirleyerek, sistematik bir sentezleme süreci sonunda ayrıntılı bulgular ve ortak sonuçlar ortaya koymaktır (Gümüş, 2018, s. 533).

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Medyaya Kavramsal Bir Bakış

“Medya artık bizim kültürümüzü şekillendirmiyor. Medya bizim kültürümüz oldu”

Len Masterman

Medya; radyo, müzik, internet, televizyon, baskı, film, video gibi yazılı, işitsel ve görsel iletişim araçlarının yanı sıra televizyon gösterisi, internet sitesi, dijital/video oyunu gibi iletişim araçlarının metin ya da ürünlerini de çağrıştıran bir terimdir (Couldry'dan; akt. Stack & Kelly, 2006, s. 6). Benzer bir tanım Nalçaoğlu (2005) tarafından yapılmıştır. Nalçaoğlu medyayı büyük kitlelere ulaşabilirliği olan sözlü, yazılı, basılı, görsel alanda yer alan metin ve imgeleri (broşür, billboard, gazete, kitap, dergi, radyo, televizyon, film, internet vb.) kapsayan çok ve çeşitli iletişim araçları olarak tanımlamıştır (Nalçaoğlu, 2005, s. 52). Medya ve kitleler arasındaki ilişki çok boyutlu ve karmaşık bir görünüme sahiptir. Toplum bilincinin inşası, bireyin tutum ve kanaat oluşturması, sahip olduğu bilgi durumu medyanın güçlü etkileme alanı içindedir. Bu etkileme ne tümüyle olumlu ne tümüyle olumsuzdur çünkü medya gerçekliği tümüyle yansıtmaktan uzaktır (Arslan, 2011, ss. 3- 4). Bu konuda McQuail (Barrett & Braham, 1995, s. 94) “medya bir taraftan bazı açıkları kapatırken, öte yandan var olan gediklere birçok yenilerini ekler.” ifadesini kullanmıştır.

Başka bir tanımda ise medya; mesaj ve bilginin saklanması, mekân- zaman fark etmeksizin bilginin iletilmesi ve ortaklaşmasının sağlanması, bilgiye bağlı kültürel-siyasi modellerin güncelleştirilmesi yönünde üç ana işlevin kısmen veya tamamen yerine getirme olanağını sağlayan bütün iletişim sistemleri (Barbier & Lavenir, 2001, s. 7) olarak tanımlanırken diğer bir tanımda ise mesajları sosyo-demografik olarak farklı

özellikteki kitlelere kendi yayın politika tercihlerine göre ve aracın özelliklerine göre formatlayarak tek yönlü bir şekilde yayan kitle iletişim aracı şeklinde tanımlanmaktadır (Mora, 2011, s. 78).

1.2. Medyanın Başlıca İşlevleri

İşlev sözcüğü medyanın gerçekte ne yaptığı ve ne yapması gerektiği konularını kapsamaktadır (Burton, 1995, s. 82). Medyanın toplumdaki işlevleri ve etkilerine ilişkin görüşler arasında farklılıklar vardır. Medya araçlarının var olduğu ve kullanıldığı ülkelerin toplumsal ve ekonomik değerleri, verilen mesajların nitelik ve niceliği farklı görüşlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Aziz, 1982, s. 58).

Bu araştırmada “Haber Verme/Bilgilendirme İşlevi, Eğitim İşlevi, Toplumsallaştırma İşlevi, Kültürel İşlevi, Kamuoyu Oluşturma İşlevi” incelenecektir.

1.2.1. Haber Verme/ Bilgilendirme İşlevi

Günümüzde toplumların en doğal haklarından biri olan haber alma hakkı, demokratik bir ülkede yasa kapsamına alınarak korunmaktadır (Aziz, 1976, s. 52). Bilgi ve haberin hak olarak kabul edilmesi, bireylerde toplumun bir üyesi mi yoksa uyruk mu oldukları duygusu arasındaki ayrımın saptanması açısından önemlidir. Toplum içerisinde bilgilerin ya da haberlerin gizli tutulması, kişinin içinde yaşadığı toplumda aidiyet duygusuna ilişkin zorluklarla karşılaşmasına neden olabilmekte ve başka bir toplumda yaşadığı hissine kapılma olasılığını arttırmaktadır (Groombridge, 1976, s. 24). Oysa insana çevresi hakkında bilgi veya haber sunmak, kendisine olan güven duygusunun gelişmesine, güçlü hissetmesine, içerisinde bulunduğu toplumda kendine yer edinmesine olanak tanımakta (Tokgöz, 1981, s. 19) ve yakın-uzak çevre hakkında vizyon sahibi olmalarına katkıda bulunmaktadır (Mora, 2011, s. 93). Medya eğitimden ekonomiye, siyasetten spora birçok farklı alana yönelik olan bilgi ve haberin büyük kitlelere ulaşmasında aracılık etmektedir. Yalnızca ulusal değil, aynı zamanda uluslararası düzeyde de bilgi ve haberler kitlelere ulaşmakta, depolanmakta, işlenmekte ve dağıtılmaktadır (Bostancı, 2007, s. 27).

1.2.2. Eğitim İşlevi

Medyanın bir başka önemli işlevi eğitimidir. Medyanın eğitim işlevi az gelişmiş ve gelişmemiş ülkelerde daha çok ön planda olmakla birlikte, bu işlevle medyaya

kitlelerin eğitilmesinde önemli roller düşmektedir (Özkanal, 2013, s. 5). Örnek olarak Afrika ülkelerinin birçoğunda, özellikle televizyon eğitim amacı ile kurularak yayın yapmaktadır. Medyanın eğitici işlevi sadece geri kalmış ülkelerde değil; ABD, Japonya, Fransa, Kanada, İngiltere gibi gelişmiş ülkelerde de radyo, televizyon gibi medya araçlarının eğitim amaçlı kullanıldığı görülmektedir. Ancak diğer yandan bu ülkelerde eğitim işlevi temel eğitim olarak değil, tamamlayıcı nitelikte değerlendirilmektedir (Aziz, 1976, s. 53). Medya bu bağlamda yaygın eğitim olanaklarından yeterince faydalanamayan bireyler için imkân ve ortam sağlar. Medyanın her unsuru uzaktan eğitimde son derece önemlidir (Kılıç, 2012, s. 81). Açık ve uzaktan eğitimde; zenginleştirilmiş öğretme ortamı yaratma, bilgi verme, anlaşılması zor olay ve olguları açıklar hale getirme ve güdüleme amacıyla kullanılır (Özkanal, 2013, s. 5).

Güncel olaylar paralelinde örnekler sunularak, günün getirdiği yeni teknolojilere uygun olarak programlar geliştirileceğinden kişiye samimi, içten aynı zamanda da daha yakın bir eğitim sunar. Sınıf ortamında gerçekleştirilen yüz yüze eğitim sürecinden farklı olarak, eğitsel yayınlar görüntü ve ses olarak iletilir. Bu eğitsel yayınlar elektronik ortamda geniş bir kitleye ulaşım olanaklarına sahiptir (Aziz, 1982, s. 364). Elektronik yöntemlerle geniş kitlelere ulaşan ilk medya aracı olan radyo ile eğitim, medyanın ilk kez eğitimde etkili bir biçimde kullanılmasını olanaklı hale getirmiştir (Aziz, 1975, s. 30). Medya aynı anda geniş bir kitleye ulaşabilme gücü ile eğitimde eşitsizlikleri azaltma noktasında bir niteliğe sahiptir. Hızlı nüfus artışı ve bu nüfus artışına bağlı olarak değişen sosyo-ekonomik koşullar, eğitimsiz ya da düşük eğitimli bir kitlenin varlığı, eğitimde fırsat eşitsizliği gibi birçok dezavantaj eğitim sürecinde medyadan yararlanılmasını zorunlu hale getirmiştir (Aziz, 1982, s. 373).

Yaygın bir kullanım alanı olan televizyonun eğitim sürecindeki öneminin anlaşılmaya başlandığı dönemde, çeşitli ülkelerde gerek kendi olanakları dâhilinde gerekse de uluslararası kurumlarla işbirliği ile eğitim programları hazırlanarak uygulanmıştır. Bu uygulamalardan ilki 1950 yılında Fransa’ da düzenlenmiştir. Kırsal alanlarda kurulan televizyon eğitim izleme merkezleri aracılığıyla halk eğitimi için programlar hazırlanmıştır (Aziz, 1975, ss. 31-32). Televizyonu kendi ulusal olanakları ile yetişkin eğitiminde deneyerek başarıyla ulaşan ilk ülke İtalya’dır. Okuma yazmayı bilmeyen kişilere okuma yazma öğretmek amacıyla 1951 yılında Güney İtalya’ da geliştirilen *Telescola (Televizyon Okulu) Projesi* amacına ulaşarak 1960 yılında 5. 5

milyon olan sayıyı 2 milyona kadar düşürmüştür (Lerner & Schramm'dan; akt. Aziz, 1975, s. 32). Türkiye'de televizyondan eğitim amacıyla yararlanılması anayasada ortaya konulmuştur. 1961 Anayasası'nın *Radyo ve Televizyon İdaresi ve Haber Ajansları* kenar başlığını taşıyan 121. Maddesinde şu düzenlemeye yer verilmiştir: "Radyo ve televizyon idaresi, kültür ve eğitime yardımcılık görevinin gerektirdiği yetkilere sahip kılınır" (Aziz, 1975, s. 36).

Sinema ilk döneminden itibaren eğitici yönüyle öne çıkan diğer bir medya aracıdır. I. Dünya Savaşı sonrası oluşan şartlar sebebiyle sinemanın eğitim amacıyla kullanım özellikleri açısından önemli değişiklikler yaşanmıştır. Sinemanın eğitim amacıyla kullanımı birçok ülkenin gündeminde yer almıştır fakat sinemanın gelişmişliğine ve yaygınlığına paralel olarak Fransa, ABD, Almanya ve İtalya' da eğitici sinema daha çok ön plandadır. İki dünya savaşı arasındaki süre zarfında bu ülkelerde sinemalardan toplumsal eğitim amacıyla etkin ve verimli bir şekilde yararlanılması üzerinde durulmuştur. Savaş sonrasında ortaya çıkan en temel sorunlardan biri nüfustur. Savaş sebebiyle azalan nüfusun arttırılması ve savaş sonrasında hayatta kalanların sağlıklı bireyler olmaları nüfus politikalarının iki ana hedefi olarak belirlenmiştir. Halkın eğitilmesi ile sağlık sorunlarının çözümü kavuşturulabileceği düşüncesi doğrultusunda filmler eğitim sürecinde kullanılacak araçlardan biri olarak kabul edilmiştir. Bu bakış açısında amaçlanan temel hijyen kuralları konusunda halkın bilgilendirilmesidir. Ellerin yıkanması, bulunulan ortamın iyi havalandırılması, yerlere tükürülmemesi, dişlerin fırçalanması vb. konularda eğitici filmlerin yanı sıra verem, difteri, frengi, sıtma gibi bulaşıcı hastalıklarla mücadele için de sağlık filmleri çekilmiştir. ABD'de ise AIDS, hepatit gibi cinsel temas ile bulaşan hastalıklarla alakalı filmler I. Dünya Savaşı'ndan itibaren sağlık eğitiminde kullanılmıştır. Örneklerde görüldüğü gibi iki dünya savaşı arası dönemde sinemaya önemli görevler düşmektedir ancak toplumun tamamına ulaşabilmek için ülkenin her yerinde sinema salonu olmaması sorun oluşturan bir problemdir. Seyyar sinema 20. yüzyılın başlarından itibaren problemin çözümü için birçok farklı ülkenin başvurduğu bir uygulamadır. Tren, kamyon ve çeşitli ulaşım araçlarıyla film gösterimi için gerekli teknik malzemelerin köy ve kasabalara taşınması ile gösterimler gerçekleştirilmiştir. Bu şekilde hem sinemanın eğitim amacıyla kullanılması sağlanmakta hem de kırsal kesimde yaşayan halk sinema ile tanışma olanağı bulmaktadır. Eğitici sinemaya yönelik

bir başka girişim ise savaş sonrası dönemde Milletler Cemiyeti bünyesinde 5 Kasım 1928'de açılan Uluslararası Eğitici Sinema Enstitüsü'dür (UESE). II. Dünya Savaşı sonrasında da eğitici sinema üzerinde durulmuştur. Eğitici sinemanın kullanımında azalmanın olduğu dönem televizyonun yaygınlık kazanmasıyla birlikte başlamıştır. Fakat hareketli resimlerle insanın eğitilmesi amacı terk edilmemiştir. Günümüz televizyon kanallarında yayınlanan kamu spotları eğitici filmlerin yerine geçmiştir (Adadağ, 2012).

1.2.3. Toplumsallaştırma İşlevi

Toplumsallaşma; yeni doğmuş bir bebeğin, içinde doğduğu kültürün özelliklerini, becerilerini, unsurlarını, inanç ve değerlerini benimseyerek kimliğinin bilincinde olan bilgili bir kişi haline gelme süreci olarak tanımlanmaktadır (Giddens, 2012, s. 201). Bu süreç aracılığıyla bir kişilik oluşabilmekte ve toplum içerisinde yaşamayı olanaklı kılacak tutum ve davranışlar kazanılmaktadır (Aziz, 1982, s. 1). Gençler arasındaki toplumsallaşma, zaman içerisinde toplumların yapısal sürekliliğinin sağlanmasına ve sürdürülmesine olanak sağlamaktadır. Toplumsallaşma süreçlerinde, yaşamlarının ilk yıllarından itibaren, çocuklar büyüklerinin davranış kalıplarını örnek alarak onların değerlerini ve ilgili normları sürdürürler. Bütün toplumlar ölüm ve doğum etkenleri sebebiyle üye sayısının zaman içerisinde değişimi durumunda dahi varlığını devam ettiren özelliklere sahiptir (Giddens, 2012, s. 201).

Toplumsallaşma sürecine ilişkin geniş ve temel sınıflamalardan birisi birincil ve ikincil sınıflamalarıdır (Aziz, 1982, s. 17). Bebeklik dönemi ve erken çocukluk döneminde gerçekleşen birincil toplumsallaşma, kültürel öğrenme düzeyinin en yoğun olduğu dönemdir. Bu dönem dil öğrenimi, belirli tutum ve davranış kalıplarını benimseme eğiliminde oldukları dönemdir. Aile ve ebeveyn bu toplumsallaşma sürecinde en etkili etmenlerdir. Son çocukluk ve olgunluk döneminde gerçekleşen ikincil toplumsallaşmaya ise okul, arkadaş-akran grubu, medya etmenleri dâhildir. Bu dönem yaşadıkları toplumun kültürel kalıplarını oluşturan değerleri, normlar ve inançları öğrenme eğiliminde oldukları dönemdir (Giddens, 2012, s. 204).

Toplumsallaşma sürecinin en önemli etmenlerinden biri olan medya, 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra etkisini gün geçtikçe arttırmaktadır. Medya toplumda yapılması istenen toplumsal değişikliklerde, toplumsallaşma sürecinin bir parçası olan

yeniliklerin yayılması ve bireylerin bu yenileşmeden yana yeni tutumlar kazanmaları sürecinde yer almaktadır. Medyanın toplum üzerinde olan etkileri elektronik medya araçlarından olan radyo ve televizyonun geniş kitlelere ulaşabilmesinden sonra çok daha fazla önem kazanmıştır. Elektronik medya araçları, toplumsallaşma süreci içerisinde önemli bir yeri olan ve üzerinde yoğun araştırmalar yürütülen siyasal toplumsallaşma olgusu ile de yakından ilişkilidir. Siyasal toplumsallaşma ve medya araçlarının birbiriyle olan yakından ilişkisinin önem kazanması, radyo ve televizyonun yaygınlaşması doğrultusunda toplumlar üzerindeki yoğun etkileri ile ortaya çıkmıştır. Radyo ve televizyonun bireyin siyasal bilgi edinmesi ve bilinçlenmesi, siyasal eğilimlerini güçlendirmesi, demokratik sürece katılması gibi birçok etkisi vardır (Aziz, 1982, s. 48-56).

1.2.4. Kültürel İşlevi

İletişim tarihinde bir devrim olarak adlandırılabilir en önemli gelişmeler; İ.Ö. 4.yüzyılda yazının bulunması, 15. yüzyılda matbaanın icadı ve 19. yüzyılın ortalarından itibaren televizyon, sinema, telgraf, bilgisayar gibi medya araçlarının insan yaşamına girmesidir. Dördüncü devrim ise günümüzde uydular aracılığıyla gerçekleştirilen iletişim biçimleridir. Her devrim beraberinde farklı bir yaşam biçimini ve kültürü getirir (Batuş, 2003, s. 265).

Kültürün yayılım ya da hareketliliği aynı statüde bulunan kişi ve toplumlar arasında yatay şekilde ve yukarı olan tabakalardan aşağı tabakalara doğru dikey bir şekilde gerçekleşmektedir. Reklamlar ve medya bir kültür olgusunun yayılımını ya da toplumsallaşmasını etkileyen en önemli etkenlerden biridir (Sorakin, 1997, s. 358). Medyanın gelişim sürecinin inanılmaz bir hız kazanması ve patlama halindeki yayılışı, kültürün etnik ve bölgesel durağanlığını büyük bir değişime uğratmaktadır (Lull, 2001, s. 96).

Medya, kültürün yeniden şekillendirilmesi sürecinde en etkili ve önemli araçlarından biridir. Medya bu özelliği ile bireylerin yeni yaşam düzenine geçmeleri ve bu değişen yaşam düzeninin değişen araçlarını kullanmalarında yol göstermenin yanı sıra toplumların siyaset, ekonomi, sanat, spor ve eğlence olanlarında geleneksellikten evrenselliğe ulaşmalarını da sağlamaktadır. Ayrıca bireylerin uluslararası politika, değer, düşünüş ve davranış biçimleri ile tanışmaları ve özdeşleşmelerinde, kitlesel

yaşamın beraberinde getirdiği kuralları benimseyerek bütünleşmelerinde önemli derecede etkiye bulunmaktadır. Sahip olduğu iletişim gücü ile farklı düşünce ve yaşam tarzlarının etkileşim içinde bulunmaları sonucu birbirlerinden haberdar olmalarını sağlayarak bir bakıma kültürel açıdan toplumsal yapıyı çeşitlendirici ve zenginleştirici bir özelliktedir (Vural, 2000, s. 107).

Modern toplumlarda bazı siyasal, ekonomik, bilimsel, kültürel alanların evrensel temalarla zenginleştirildiği, çağdaş insan nerede ne şekilde yaşarsa yaşasın eğlence, haz/zevk, beğeni gibi eğilimlerinin benzerlik gösterdiğine dair söylemlerle karşılaşılmaktadır. Toplamların kendine has duygu, düşünce ve davranışlardan vazgeçerek ortak bir dünya görüşü etrafında birleştiğine ilişkin iddialar bazı göstergelerle desteklenmektedir. Ulusal sınırların önemini kaybettiği; eşitlik, adalet, kardeşlik gibi ilkelerin tüm insanlığın ortak değerleri haline geldiği bu dünya düzeninde küreselleşmeden söz edebilmek mümkündür. Medya ve kültür bağlamı bu dünya düzenini anlaşılır kılmaktadır. Birbirleriyle etkileşim içinde olan medya ve kültür, gerçeklik ile anlam arasındaki her türlü ilişkinin bağlamını vermektedir. “Medya ve kültür neyi nasıl algılayacağımızın, anlayacağımızın, anlatacağımızın bütün araç ve gereçlerinin; yol ve yöntemlerinin ortak adıdır. Biri diğerinden bağımsız düşünülemez. Biri diğerini etkiler ve belirler. Biri diğerinin içinde yer alır. Ve nihayet biri diğerini tanımlar” (Güneş, 2001, s. 121).

1.2.5. Kamuoyu Oluşturma İşlevi

Kamuoyu kavramını ilk olarak 18. yy’da Fransız filozoflarından Jean Jacques Rousseau tarafından kullanılmıştır (Noelle Neumann, 1998, s. 88). Kamuoyu kavramı olarak uzun bir geçmişe sahip olmasına rağmen genel kabul görmüş bir tanımı bulunmamaktadır. Bunun sebebi kamuoyu kavramının birçok bilim dalı tarafından incelenmesi ve her bilim dalının kavramı tanımlarken belli özelliklerine vurguda bulunmasıdır. Kamuoyu kavramını oluşturan *kamu* sözcüğü bir sorunla karşılaşan ve sorun etrafında toplanan bireylerin oluşturduğu bir gruptur (Atabek, 2012, s. 94). Kamunun hukuksal, siyasal ve sosyo-psikolojik anlamları bulunmaktadır. Alman sosyolog ve siyaset bilimci Habermas’a göre kamu hukuku, kamu yetkisi gibi hukuksal kavramlarla kamuya hukuksal ve siyasal anlamlar yüklenmiştir. Bu hukuksal kavramlarda ise devlet vurgulanmaktadır. Sosyo- psikolojik anlamda; bireylerin kendi

iç dünyalarında var olan duygu ve düşüncelerinin yanı sıra dışarıya dönük bir varoluşu da söz konusudur. Bu varoluş bireyi diğer bireylerle karşı karşıya getirebilmektedir. Birey karşı karşıya kaldığı toplumsal yapı içinde dikkate alınmama, toplumsal yaşamdan dışlanma korkusu, sevilme korkusu, çevrenin destek ve onayına duyduğu gereksinimden dolayı toplumsal yapı karşısında sürekli tetiktir. Bu nedenle kamu sosyo-psikolojik anlamda bir çeşit bilinçli olma halidir (Noelle Neumann, 1998, s. 85). Kamuoyu kavramını oluşturan oy sözcüğü herhangi bir konuda ileri sürülen görüş, kanaat anlamına gelmektedir (Atabek, 2012, s. 94).

Geleneksel bir tanımlama ile dördüncü güç olarak nitelenen medya geçmişten günümüze birinci güç durumuna gelmiştir. Medya bu muazzam gücü ile herhangi bir konuyu ya da gelişmeyi kolaylıkla gündeme getirerek kamu gündemini belirlemesi ya da değiştirmesi, geniş kitleleri belli bir yönde harekete geçirmesi, kişileri sorunlarından uzaklaştırarak onlara sanal ortamda kısa süreli de olsa bir rahatlama sağlaması ile etkisi giderek büyüyen bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Medyanın etki alanının genişlemesi ile doğru orantılı olarak devletlerin temelini oluşturan hukuk sistemleri, sağlık hizmeti sunan kurum ve kuruluşların işleyişindeki bozukluklar ya da uygulamalarında olan sorun ve aksaklıklar, eğitimde farklı yetersizlik türleri, enest ilişkilerin görüldüğü aile yapıları gibi farklı sosyal alanlarla ilgili her konuya müdahil durumdadır. Bunun sebebi ise medyanın kendi dinamizm gücü toplumsal yapı içerisinde yer alan diğer toplumsal kurumlara oranla çok daha etkin ve çabuk şekilde bir bakış açısını kamuoyuna benimsetebilmesidir. Demokrasilerde kamuoyunun sağlıklı bir biçimde oluşumu medya yoluyla gerçekleşir (Gezgin, 2002). Demokratik rejimlerde medyanın kamuoyu oluşumu noktasındaki etkisi ayrı bir öneme sahiptir. Medyanın kamuoyu oluşturma işlevini yerine getirebilmesi için öncelikle basın kuruluşlarının sağlıklı işleyişi adına özgür basın ortamının sağlanması gerekmektedir. Basın özgürlüğünün olmadığı bir toplumda kamuoyunun serbestçe oluşması ve topluma katkı sağlaması güçleşir (Atabek, 2012, s. 99).

1.3. Başlıca Medya Araçları

1.3.1. Radyonun Kısa Tarihi

Radyo telsizinin ilk kez 1920’li yıllarda yayına başlamasına karşılık, radyo tekniği başlangıcının 1860 yılı olduğu kabul edilmektedir. Radyo tekniğinin ilim babası

olarak bilinen İskoç fizikçi James Clerk Maxwell, Giovanni Maria Mrconi, Heinrich Rudolf Hertz, Lee de Forest radyo tarihine geçmiş isimlerdir. Radyonun tarihçesine bakıldığında ilk buluşun kim veya kimler tarafından icat edildiği konusunda kesin bilgiye sahip olmak pek mümkün olmamaktadır. Bunun sebebi aynı buluşun farklı ülkelerde aynı tarihlerde birbirlerinden habersiz bir şekilde gerçekleştirilmesidir. Radyonun bulunuşunda pek çok insanın emeği ve katkısı vardır ve tek bir ülkeye mal edilemeyeceği altı çizilmesi gereken bir noktadır. Örneğin 1800'lü yılların başında Amerikalı fizikçi Savory'nin elektrik şeraresindeki demir iğnelerin kendiliğinden mıknatıslandığını bulması radyo teknolojisinin gelişmesinde oldukça önemli bir adımı oluşturmaktadır. Daha sonra Amerikalı manyetik araştırmacısı Joseph Henry, elektrik akımının uzaktan indüklenebilir olduğunu keşfetmiş ve elektrik boşalması etkisi ile 13 km uzaklıkta bulunan bir iğneyi mıknatıslamayı başarmıştır. Bu radyo dalgalarının uzak mesafelere gönderilmesinin ilk uygulamasıdır. Aynı zamanda 1800'lü yılların başında radyo teknolojisinin ilk habercisi niteliğindedir. Elektrikli telgraf makinesini geliştiren Amerikalı mucit Samuel Morse ilk ses aktarımına yaptığı katkı ile radyo konusunda bir devrim olarak tarihteki yerini almıştır (Tekinalp, 2003, ss. 56-57). İlk iletici radyo 1890 yılında Fransız mucit Édouard Eugène Désiré Branly tarafından bulunmuştur. Branly ayrıca 1894 yılında anten fikrini ortaya atan ilk kişidir. Böylelikle alıcı ve verici arasındaki uzaklık arttırılabilmektedir. Branly tarafından ortaya koyulan bu fikir İtalyan fizikçi Augusto Righi tarafından tamamlanmıştır. Righi'nin asistanı olan Guglielmo Marconi, 1899 yılında Manş Denizi üzerinden Douvres (Fransa) ve Wimeveux'a (Fransa) yerleştirilen iki test istasyonu aracılığı ile ilk radyo iletişimini kurmayı başarmıştır (Chenuaud & Riboreau, 2003, s. 425). Daha sonra 1901-1902 yılları arasında denizaşırı ses ulaşımı denemelerine başlamıştır. Cornwall (İngiltere) ile Newfoundland (ABD) eyaletleri arasında telsiz yoluyla ses aktarımı yapmıştır (Aziz, 1976, s. 9). 1912 yılında ses üretim yöntemlerinin telsiz telgraf ile birleştirilmesi sayesinde radyo yayını yapılabilmesi olası hale gelmiştir ve yaklaşık 10 yıl sonra radyo istasyonları kurulmuştur (Chenuaud & Riboreau, s. 425). 1920 yılında ilk radyo istasyonu KDKA Amerika'da Pittsburgh'ta yayına başlamıştır (Erdoğan, 2019, s. 157).

1.3.2. Televizyonun Kısa Tarihi

Fransızca'daki *télévision* sözcüğünden dilimize aktarılan televizyon, tele (uzak) ve vizyon (görüntü) kelimelerinin birleştirilmesi ile oluşmaktadır ve *uzağı görmek*

anlamına gelmektedir. Teknik anlamda tanımlamak gerekirse, elektromanyetik dalgalar aracılığı ile ses ve görüntünün bir noktadan başka bir noktaya aktarılması anlamına gelmektedir (Bostancı, 2007, s. 62).

Andrew May, Paul Gottlieb Nipkow, Vladimir Zworykin, John Logie Baird, Philo Farnsworth, Charles Francis Jenkins televizyon tarihine geçmiş isimlerdir. Televizyon ile ilgili ilk teknik buluş 1936 yılında Andrew May tarafından yapılmıştır. Alman mucit Paul Gottlieb Nipkow tarafından *Nipkow diski* adlı bir cihaz geliştirilmiştir. Bu cihaz görüntüyü bir yerden başka bir yere aktaran ilk cihaz olması bakımından oldukça önemli bir buluştur. 1923 yılında Amerikalı mühendis Charles Francis Jenkins, 1925'te İskoç mucit John Logie Baird Nipkow diski kullanarak ilk deneme yayınlarını yapmıştır. Baird 1936 yılında yaptığı denemede daha net bir görüntü elde ettiği buluşu ile İngiliz televizyon yayınlarında kullanılan mekanik tarama sisteminin ilk temelini oluşturmaktadır. Televizyon yayınlarında çok net bir görüntü elde edilemediği için bazı fizikçiler tarafından görüntülerin elektronik yöntemlerle taranarak verilmesi konusunda araştırmalar yapılmıştır. Bu konu ile ilgili İskoç elektrik mühendisi Alan Archibald Campbell- Swinton ile Rus bilim insanı Boris Rosing tarafından önemli buluşlar ve denemeler yapılmıştır. Bu denemelerde katot ışınlarının kullanılması ile televizyon görüntüsü elde edilebileceği kanıtlanmıştır. 1923 yılında Rosing'in öğrencisi Vladimir Zworyki elektronik taramada kullanılan ikonoskop adını verdiği icadı ile tarihin ilk elektronik tarama ile görüntü yayını gerçekleştirmiştir. 1928 yılında NBC yayın örgütü bir kıyıdan diğer kıyıya yayın gerçekleştirmiş ve aynı yıl içerisinde Londra'dan verilen bir görüntü New York'tan izlenmiştir. Elektronik tarama tekniği kullanılarak yapılan ilk televizyon yayını 2 Kasım 1936 tarihinde İngiltere'de gerçekleştirilmiştir. İngiltere'nin ardından ABD'de ilk resmi yayın 30 Nisan 1939 tarihinde başlamıştır (Aziz, 1976, s. 12-14). Almanya'da ilk düzenli televizyon yayını 25 Aralık 1952 tarihinde NWDR (Nordwestdeutscher Rundfunk) kuruluşu tarafından gerçekleştirilmiştir (Tekinalp, 2003, s. 171).

1.3.3.Sinemanın Kısa Tarihi

Sinema kelimesi, sinematografi kelimesinin kısaltılmış halidir. Yunanca kinema (devinim) ve graphein (yazmak) sözcüklerinin birleşmesiyle oluşturulmuştur.

Sinematograf devinimi yazan, devinimi saptayan anlamına gelmektedir (Özön, 2008, s. 3).

Sinemanın ortaya çıkış süreci incelendiğinde, kökeninde yer alan görüntünün retinada iz bırakması 10. yy sonlarından itibaren bilinen bir olgudur. Bu bilgidен hareketle Belçikalı fizikçi Joseph Antoine Ferdinand Plateau, 1832’de fenakistiskop’u icat etmiştir. 1851’de Fransız mucit Louis Jules Duboscq, elle çizilmiş ve renklendirilmiş görüntüler yerine fotoğraf kullanarak stereofantaskop denilen yeni bir alet icat etmiştir. 1853 yılında Avusturyalı mucit Franz von Uchatius, büyülu fener ile fenakistiskop’u birleştirerek hareketli görüntüleri ekrana yansıtmayı başarmıştır. Ardından 1874’te Fransız astronom Jules Janssen, astronomi tabancası adı verilen bir alet yaptırmıştır. 1878’de Étienne-Jules Marey ile Edward James Muggeridge, kuşların uçuşunu takip edebilmek amacıyla fenakistiskop’un daha geliştirilmiş bir versiyonu olan zoetrope denilen cihazdan faydalanmışlardır. Marey, 1882’de Jassen’in astronomi tabancasından esinlenerek fotoğraf tüfeğı olarak adlandırılan aleti icat etmiş ve bu alet yardımıyla saniyede 12 fotoğraf çekmiştir. 1888’de Fransız fen öğretmeni Charles-Emile Reynaud praksinoskop adını verdiği cihazı sayesinde yüzlerce kişi tarafından izlenebilen canlı resim gösterileri düzenlemiştir. 1892’de Thomas Alva Edison kinetograf adlı bir çekim makinesi icat etmiştir (Betton, 1990, s. 7-8). 13 Şubat 1895’te Louis ve Auguste Lumiere kardeşler sinematograf adını verdikleri cihazın patentini almışlardır. Sinematograf kamera ve gösterim aygıtı bir arada olan bir cihaz olarak tasarlanmıştır. Sinematografın icat edildiğı 1895 yılı sinemanın başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Daha sonrasında 28 Aralık 1895 tarihinde Paris’te Grand Cafe’de halka açık gerçekleştirilen ilk sinematograf gösterimi de sinema tarihçileri arasında sinemanın başlangıcı olarak kabul edilmektedir (Cemiloğlu Altunay, 2013, s. 94).

1.3.4. İnternetin Kısa Tarihi

İnternet, dünya üzerindeki milyonlarca bilgisayar ağını birbirine bağlayan ve zaman/ mekân sınırlaması olmaksızın insanlara birbirleri ile haberleşme imkânı sunan bir bilgisayar ağıdır (Ünlü & Koçoğlu, 2021, s. 214).

İnternet, ABD Savunma Bakanlığı İleri Araştırma Projeleri Kurumu’nun (Advanced Research Projects Agency/ARPA) çalışmalarının bir sonucudur. 1950’li yıllarda SSCB’nin *Sputnik* uydusunu uzaya göndermesi ile ARPA *Enformasyon*

Çağı'nın öncüsü olacak birtakım adımlar atma kararı almıştır. ARPA'nın bu girişimlerinden biri de 1960-1964 yılları arasında RAND Corporation'da araştırmacı olan Paul Baran'ın, nükleer saldırı sırasında kesintiye uğramayacak bir iletişim sistemi oluşturma fikrinin geliştirilmesidir (Castells, 2008, s. 58). Burada temel amaç olası bir nükleer savaşta dünyanın çeşitli yerlerinde kurulan ABD askeri üstleri arasındaki iletişimin sürdürülebilmesini sağlamaktır. Günümüz dünyasında internetin bu denli hızlı bir gelişim göstermesi başlangıçtaki bu düşünceye dayanmaktadır (Civelek, 2009, s.7). ARPA, ABD'nin ilk başarılı uydusunu geliştirmiş olup sonraki yıllarda da bilgisayar ağları oluşturma ve iletişim teknolojilerinin kullanımına odaklanmıştır. 1969 yılında ABD Savunma Bakanlığı'nda ARPANET isimli bir ağ kurulması ile internetin temelleri atılmıştır (Gromov, 1998). "ARPANET'in temel görevleri; uzak makinalara bağlanma, dosya aktarımı ve elektronik posta başlıkları altında toplanmaktaydı." (Derebaşı, 1999, ss. 13-14). ARPANET çerçevesinde ilk bağlantı 1969 yılında dört merkez arasında gerçekleştirilmiş ve ana bilgisayarlar arası bağlantılar ile internetin ilk şekli ortaya çıkmıştır (Çakır & Topçu, 2006, s. 75).

1.4. Okuryazarlık Kavramı

1990'lı yıllar dünya genelinde hâkim olan cehalet sorununa odaklanılan bir süreçtir. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu cehalet sorununun çözümüne yönelik çabaların başlangıcı olan 1990 yılını "*Uluslararası Okuryazarlık Yılı*" ilan etmiştir. Bunun sonucu olarak okuryazarlık kavramı önem kazanmış ve mevcut anlamı araştırılan bir kavram olmuştur (Behrens, 1994). Literatürde okuryazarlık kavramı ile ilgili çok sayıda tanıma rastlamak mümkündür. Bu tanımlamalardan bazıları aşağıdaki gibidir;

- Okuryazarlık; yaşamın erken döneminden itibaren kazanılmaya başlanan ve yetişkinlik dönemi boyunca devam eden dilsel, psikolojik ve bilişsel boyutları olan bir süreçtir (Zygouris-Coe, 2001).
- Okuryazarlık; bireyin içinde yaşadığı toplumdan bağımsız ve yaşına uygun olarak işlev görmesini sağlayan iletişim becerilerini etkili bir şekilde kullanabilme yeterliliğini ifade eden bir olgudur (Hillerich, 1976, s. 52).
- Okuryazarlık; düşünme, araştırma-sorgulama, problem kurma ve çözme becerilerini kapsayan ve insanların kendi hayatlarını kontrol altında

tutabilmelerine yardım eden sosyal bir harekettir (O'Brien & Rugen, 2001, s. 2).

- Okuryazarlık, yaşamları boyunca yoğun desteğe ihtiyaç duyan bireylerinde dâhil edileceği kapsayıcı bir yaklaşım ile tanımlanması gereken bir kavramdır. Okuma ve yazma becerisine sahip olmakla sınırlandırılmamalıdır. Okuryazarlık toplumdaki bireylerin kolektif sorumluluğudur. Bireyleri güçlendirme işlevine sahiptir ve bir insan hakkıdır (Keefe & Copeland, 2011, s. 92).

1.5. Medya Okuryazarlığı

1.5.1. Medya Okuryazarlığını Tanımlamak

“Medya okur yazarlığı önemli olduğu kadar aynı zamanda kesinlikle kritik bir meseledir. Çünkü medya okuryazarlığı; kitlesel medyanın mı çocukları bir araç gibi kullanacağı, yoksa çocukların mı kitlesel medyayı bir araç olarak kullanacakları arasındaki farkı yaratmaktadır.”

Linda Ellerbee

Medya okuryazarlığı ile ilgili ilk sistematik tanımlamayı medya uzmanı Sirkka Minkinen 1978’de yapmıştır. Minkinen’e göre medya okuryazarlığı, “bilişsel, etik, felsefi ve estetik” konulardaki becerilerin geliştirilmesidir. Harold Dwight Lasswell’in 1948’de ortaya koymuş olduğu “kimin-kime-neyi-hangi koşulla ve hangi etkiyle söylediği” şeklindeki iletişim formülünden ilham alan Minkinen medya okuryazarlığı eğitimini “iletişim tarihi, iletişim üretimi, ne sorusu, kime hangi etki ile sorusu” olmak üzere dört başlık altında toplamıştır (İnceoğlu, 2006, s. 4).

Medya okuryazarlığı alanında önemli isimler arasında yer alan ve Centre for Media Literacy’nin kurucusu Elizabeth Thoman (2003) medya okuryazarlığını, “televizyon, radyo, bilgisayar, gazete, dergi ve tabii ki reklamlar aracılığıyla her gün aldığımız yüzlerce, hatta binlerce sözlü ve görsel sembolü yorumlama ve bunlardan kişisel anlamlar yaratma becerisi” olarak tanımlamaktadır. Thoman ve Jolls’a (2008, s. 33) göre medya okuryazarlığı çocukları istenmeyen mesajlardan “korumakla” ilgili değildir; çünkü medya artık kültürü etkileyen bir öge değil kültürün ta kendisi olmuştur. Günümüz koşullarında bu medya kültüründen kaçma olasılığı mümkün olmayacaktır. Benzer biçimde, Siverblatt vd. (2014, ss. 4-6) medya okuryazarlığını iletişim sürecini

anlamlandırmak, medyanın birey ve toplum üzerindeki etkisine dair farkındalığa sahip olmak, medya mesajlarını analiz etmek için uygun stratejiler geliştirmek, medya içeriğinde yer alan kültürel öğeleri fark etmek, medya içeriğinin değerlendirilmesi için anlayış geliştirmek ve etkili medya iletileri üretme becerilerini kazanmak olarak tanımlarlar. Medya okuryazarlığını, medya okuryazarlığı eğitimi üzerinden ele alan Bilici (2020, s. 29) öğrencilerin sunulan mesajların hazırlanış süreçlerine ve amaçlarına eleştirel bir perspektiften yaklaşarak medyayı bilinçli okuyup kullanması, elde edecekleri yeni bilgileri sunma ve yayınlama yetisi olarak tanımlar. Geleneksel medya ve dijital medyanın sunduğu farklı içerik ve formatlardaki medya mesajları bu eğitimin konusunu oluşturmaktadır. Medya okuryazarlığı üzerine yapılan bütün bu tanımlar geçerli olmakla birlikte yapılan tanımlar bilgiye erişim ve çözümleyebilme, çözümlenen bilgiyi değerlendirebilme, farklı iletişim teknikleri yardımıyla kendi medya iletilerini üretebilme becerileri çerçevesinde şekillenmektedir (Devrim, 2023, s. 277).

Potter'a (2005, s. 19) göre, medya okuryazarlığının birden çok tanımı bulunmaktadır. Bu tanımları şu şekilde listelemiştir:

- Medya okuryazarı olmak, medyayı bilinçli ve etkili kullanmaktır.
- Reklam, sinema gibi çeşitli medya endüstrilerinin ideolojileri, dinamikleri, ekonomik tabanı, söylem şekilleri ve idari yapılanmasına dair bilgi sahibi olmaktır.
- Farklı kaynaklardan edinilen bilginin doğruluğu ve güvenilirliğini değerlendirmektir.
- Medyanın birey ve toplumun tavır, davranış kalıpları, inanç ve değerleri üzerindeki etkileri hakkında bir bilince sahip olmaktır.
- Demokratik bir şekilde farklı medya kanalları üzerinden etkili bir iletişim kurabilmektir.

1.5.2. Medya Okuryazarlığının Gerekliliği ve Önemi

Thoman ve Jolls (2008, s. 14-15) “Medya Okuryazarlığı Niçin Önemli?” sorusuna cevap olarak şunları ifade etmektedir:

1. *Demokratikleşme sürecinde medyanın etkisi:* Küresel medya ortamında insanların demokrasiyi benimseyen vatandaşlar olabilmeleri eleştirel düşünme ve kendini ifade etme yeteneğine sahip olmaları ile mümkündür.

Medya okuryazarlığı bu iki temel beceriyi kazandırarak vatandaşları siyasal sınıflandırma yapabilen, seçim döneminde karar verebilen, toplumsal konular hakkındaki tartışmaları anlayan ve bu tartışmalara katılabilen insanlar haline getirir.

2. *Medyanın yüksek oranlarda tüketilmesi ve toplumun medya tarafından sömürülmesi:* Günümüzde sadece gün içerisinde dahi bir yıllık sürede karşı karşıya kalınabilecek oranda medya mesajı iletilmektedir. Medya okuryazarlığı, olası olumsuz durumlar karşısında gerekli olan becerilerin kazanılmasını sağlamaktadır.
3. *Düşüncelerimizi, inançlarımızı ve davranışlarımızı şekillendirmede medyanın etkisi:* Medya dünyayı nasıl kavradığımız, çeşitli konulara dair anlayışımız ve davranışlarımız üzerinde güçlü bir etkiye sahiptir. Medya okuryazarlığı bu gücü ve baskın etkiyi anlamamızı sağlayarak medyaya olan bağımlılıktan kurtarır.
4. *Görsel iletişim ve bilgilenmenin öneminin artması:* Okullar her ne kadar basılı kaynakların etkisinde olsa da, günlük yaşantımız daha çok resim, illüstrasyon, sembol ve ikon gibi görsel medya imajlarının etkisi altındadır. Yazılı medyayı okuma ve yazma becerilerine ek olarak görsel iletişimin farklı katmanlarının nasıl okunması gerektiğini öğrenmek önemli bir gereklilik haline gelmiştir.
5. *Toplumda bilginin önemi ve ömür boyu öğrenmeye duyulan gereksinim:* Giderek devleşen küresel medya endüstrisi, bir konu hakkında diğerlerinden farklı olan düşünceleri ortaya koymakta sıkıntılarla karşı karşıyadır. Medya okuryazarlığı eğitimi, bilginin kaynağına ulaşma, ulaşılan bu bilginin kimin çıkarına hizmet ettiğini anlama ve farklı düşüncelere erişim sağlamada yardımcı olur.

1.5.3. Medya Okuryazarlığı Temel İlkeleri

Medya eğitimcisi Patricia Aufderheide'nin belirlediği temel ilkeler şu şekildedir (Aufderhei, 2016):

1. *Tüm medya bir kurgudur:* Medya her zaman gerçekleri tam olarak yansıtmaz, aslında belirli amaçlar doğrultusunda üretilmiş içerikler

pazarlamaktadır. Fakat bu içeriklerin başarısı görünürdeki doğallıklarında yatmaktadır. Oysaki medya görünenin ötesinde bir kurgusallık taşımaktadır.

2. *Medya kendi gerçekliğini inşa eder:* Medya yapımları bireylerin zihinlerinde bir gerçek kavramı inşa ederler. Her birey deneyim ve gözlemlerine dayanan gerçeklik modeli taşımakta ve bu modeli kullanarak gerçekle yalanı birbirinden ayırt edebileceğinden emin olmaktadır. Ancak bireylerin gerçeklik modeli büyük ölçüde medyadan veya çevremizdeki rol modellerin gördüklerine dayanmaktadır. Dolayısıyla kişisel deneyim ile medya dünyası arasındaki çizgiyi çekmek o kadar kolay değildir. Çünkü medya bireylerin gerçeklik algısını her gün yeniden inşa etmektedir.
3. *İzleyici medyadaki anlamı müzakere eder:* Medya bazı mesajlar taşır ve söz konusu bu mesajlar her birey tarafından farklı biçimlerde algılanır. Her birey sosyo-ekonomik ve kültürel statü, toplumsal cinsiyet rolü, kültürel birikimi sonucu medya mesajlarını yorumlarken farklı anlamlar çıkarmaktadır.
4. *Medyanın ticari bir yönü vardır:* Medya prodüksiyon çalışmaları oldukça maliyetli bir iştir ve kâr elde etme endişesi taşımaktadır. Kamu yayıncısı kuruluşlar dahi faaliyet gösterdiği alanda devamlılık sağlayabilmek için para kazanmak zorundadır. Bireylerin bu durumu göz önünde bulundurarak medya mesajlarındaki şifreleri çözümlerken şu soruları sormaları gereklidir; Bu işin maddi boyutunu kim karşılıyor? Yapımcı ya da senarist projesine başladığında mali baskı korkusu seçimlerini nasıl etkiledi? Medya aslında demografik pazarlara hitap eder ve insan grupları bu demografik pazarın bir parçasıdır. Bir demografik grup içerisinde ne kadar çok para harcanırsa, medya pazarlamacılara için o kadar değerli olur. Medyanın ticari sonuçları mülkiyetle de doğrudan ilişkilidir. Eğer bir medya şirketi güçlü bir prodüksiyona sahipse, medyada neyin üretildiği ve dağıtıldığını kontrol etme konusunda güçlü bir etkiye sahiptir.
5. *Medya ideoloji ve değer mesajları üretir:* Medya okuryazarı bir kişi, medya iletilerinin kültürel değerler taşıdığı ve ideolojik bazı çıkarımlar sunduğu konusunda her zaman farkındalığa sahiptir. İyi bir medya okuryazarı bu

iletilerin birçoğunun taraflı bir yapıda olmasından şikâyet etmez aksine üretilen her içerikte ön yargıları ve değerleri araştırır.

6. *Medya sosyal ve politik etkilere sahiptir:* Medya, sosyo-ekonomik koşullar altında kendi gerçekliğini inşa eder ve güçlü değer aktarımı yapar. Bu nedenle yaşamlarımız üzerinde de önemli sosyal ve politik etkilere sahiptir.
7. *Medyada biçim ve içerik çok yakın ilişki içindedir:* Her medyanın kendine özgü pek çok özelliği vardır. Gazete/ dergi okumak, televizyon izleme ya da radyo yayınlarını dinlemek medya okuryazarı olan bir kişiyi şu sorulara sormaya iter; “Bu medyanın biçimi içeriği nasıl etkiliyor? Bu biçimsel kapasite iyi kullanılıyor mu, yoksa boşa mı harcanıyor? Biçim hakkında içeriği sınırlayan nedir?”
8. *Her medyanın kendine özgü bir estetik değeri vardır:* Medyanın nasıl okunması gerektiğini anlamak bilgi aktarıcı bir nitelikte olduğu gibi aynı zamanda bir sanat formu olarak özelliklerini de tanımak anlamına gelmektedir. Yazılı medyada iyi hazırlanan ifadeler, canlı bir dil ve alıntı sözcükler, kaliteli yapılandırılmış argümanlar dikkatimizi çeker. Görsel- işitsel medyada kontrast etki yaratan bir kurguyu takdir ederiz. Medyanın nasıl inşa edildiğini anladığımızda estetik değerini eleştirebiliriz. Bu noktada ise şu iki soruyu sorarız: “Beni eğlendirdi mi, dikkatimi çekti mi, ilgimi çekti mi ve bunu nasıl yaptı? Bana dünya, insan ilişkileri ve benim bu dünyadaki rolüm hakkında daha fazla bilgi verdi mi ve bunu nasıl yaptı?”

1.5.4. OECD Ülkelerinde Medya Okuryazarlığı Eğitiminin Değerlendirilmesi

1.5.4.1. Öğretmen Eğitimi

İngiltere’de medya okuryazarlığı alanında eğitim verecek öğretmenler bu konuda çok az akademik eğitim almaktadırlar. Teorik bilgilerini derste edinmiş oldukları tecrübelerle destekleyerek bu alanda çalışmalar gerçekleştirmektedirler. Öğretmenlerin bilgi birikimlerinin birbirinden farklı oluşu medya okuryazarlığı eğitimini güçleştirmektedir (Domaille & Buckingham, 2001, s. 42). İngiltere’den farklı

olarak Finlandiya’da hükümet medya eğitimine büyük fonlar ayırmaktadır. Televizyon, dijital kamera, projeksiyon vb. teknolojik cihazlarla donatılan sınıflarda öğretmen eğitimi verilmektedir. Bu teknolojik cihazlar yalnızca öğretmenlerin eğitim aldıkları sınıfta değil, medya okuryazarlığı eğitimi verilen birçok sınıfta kullanılmaktadır (Bilici, 2020, s. 118).

İspanya’da yüksek lisans programı kapsamında verilen çeşitli dersler ve uzaktan eğitim uygulamaları öğretmen eğitiminde kullanılmaktadır. Yunanistan’da da İspanya’daki gibi öğretmenler bu alanda eğitim almalıdırlar. Bu eğitimi verecek öğretmenlerin İletişim ve Gazetecilik alanında lisans derecesine sahip olmaları gerekmektedir. Bunun yanı sıra dersin amaç ve içeriği, uygulayacakları pedagojik yöntemler/stratejiler konusunda da eğitim almaları öngörülmektedir. İspanya ve Yunanistan’dan farklı olarak İsviçre’de öğretmenler alana ilişkin yeterli düzeyde eğitim almamaktadır. Öğretmenlerin mesleki gelişimlerini desteklemeye yönelik seçeneklerin sınırlı olması ve edindikleri deneyim ve bilgileri paylaşabilecekleri ağların az sayıda olması karşılaşılan sorunlardan bazılarıdır (Binark & Gencel Bek, 2010).

1.5.4.2.Dersin Amacı

Orta Avrupa bölgesinde medya eğitimini eğitim sistemine sokan ilk ülkeler arasında yer alan Slovenya’da bu dersin amacı öğrencilerin medya iletilerinin eleştirel analizini yapabilmelerini ve aynı zamanda bu iletilerden anlam üretme sürecinde izleyicinin aktif rolünün farkına varmalarını sağlamaktır (Giritli İnceoğlu, 2012, s. 403). Macaristan’daki medya eğitimi öğretmenleri bu derste öğrencilerin ihtiyaç duydukları bilgiyi dijital medyada nereden ve nasıl bulacaklarını, elektronik medyanın etki mekanizmalarını nasıl anlayacaklarını öğretmelidir. Her öğrenci formal eğitim sonrası devam eden süreçte dünya çapındaki ağ araçlarını kullanmak için etkili öğrenme stratejilerine sahip olmalıdır (Demiray, 2012, s. 349). Finlandiya’da medya eğitimi ile öğrencilerin medya içerikleri üretme ve yönlendirme becerisi kazanmaları hedeflenmektedir. Öğrencilerin medyada içerik üretmeleri kendini ifade etme becerisi geliştirmelerini sağlar (İstifçi, 2012, s. 185). Fransa’da da tıpkı Finlandiya’da olduğu gibi okullar medya eğitimi ile öğrencileri kendi medya içeriklerini üretmeleri konusunda teşvik etmektedir. Bilgi ve İletişim Teknolojileri (BİT), çeşitli görsel-ışitsel materyaller, çoklu ortam ürünlerinin kullanıldığı bir sınıf ortamında öğretmenler öğrencilerin içerik

oluşturma yeterliliklerinin gelişmesine imkân sağlamaktadır (Öncel Taşkıran, 2012, s. 235).

1.5.4.3.Müfredat Programlarındaki Yeri

Avustralya’da medya okuryazarlığı eğitimi 1990’lardan itibaren okul müfredatında yer almaya başlamıştır. İlköğretim düzeyinde medya okuryazarlığı eğitimi İngilizce dersi içerisinde okutulmaktadır. 8-12. sınıflar (12-17 yaş grubu) için Medya Çalışmaları dersi olarak müfredata dâhil edilmiştir (Binark& Gencel Bek, 2010, s. 69). Kanada’da medya okuryazarlığı 1999’da İngiliz Dil Sanatları dersi içerisinde müfredatta yer alırken Finlandiya, Danimarka, İsveç, Norveç gibi İskandinav ülkelerinde 1970’li yıllardan itibaren müfredata girdiği görülmektedir (İnceoğlu, 2006, s. 6). Medya okuryazarlığı eğitimi diğer ülkelere kıyasla Türkiye’de daha geç bir tarihte müfredata dâhil edilmiştir. 2007-2008 Eğitim- Öğretim yılından itibaren ilköğretim 6, 7 ve 8. Sınıf seviyelerinde seçmeli bir ders olarak müfredata girmiştir.

Medya eğitimi Slovenya’da 1996 yılından itibaren müfredatta yer almaktadır. Ülke genelinde şu anda belirli okullar medya eğitimi vermektedir. Aynı zamanda temel eğitimin verildiği bazı okullarda diğer derslerle ilişkilendirilerek verilmektedir. Bu derslerde televizyon, radyo, yazılı basın vb. konular ele alınmaktadır. Lise kademesinde medya araçları ve iletişim ile ilgili özel bir öğrenme konusu vardır. Yükseköğretimde ise Sosyal Bilimler Fakültesi’nde İletişim Çalışmaları adı altında özel çalışma programları düzenlenmektedir (European Commission, 2022).

Amerika’da medya okuryazarlığı ile ilgili ulusal politikalar yoktur ancak her bir eyalet kendi eğitim sistemlerinin bir aşamasında medya okuryazarlığına yer vermiş durumdadır. Amerika’da medya okuryazarlığı müfredatta İngilizce, İletişim, Sağlık Eğitimi ve Vatandaşlık derslerinin içerisinde yer almaktadır (Cramer, 2015, s. 25).

İsrail’de 1980’lerin ortalarından itibaren Milli Eğitim Bakanlığı’nın çalışmalarıyla desteklenen medya okuryazarlığı dersi müfredatta üç farklı düzeyde yapılandırılmıştır. İlköğretim düzeyi için televizyon okuryazarlığı müfredatı, ortaöğretim düzeyi için televizyon okuryazarlığına ek olarak film okuryazarlığı ve yükseköğretim düzeyi için kitle medyası eğitimi olarak hazırlanmıştır (Bilici, 2020, s. 107).

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın deseni, verilerin toplanması, verilerin analizi, verilerin kodlanması ve geçerlik ve güvenirlik ile ilgili bilgiler ayrı başlıklar altında açıklanmıştır.

2.1. Araştırmanın Deseni

Bu araştırmada 2007-2023 yılları arasında yapılan medya okuryazarlığı konulu yüksek lisans ve doktora tezlerini derinlemesine analiz ederek mevcut durumu betimlemek ve alanyazındaki eğilimi tespit etmek için meta-sentez yöntemi tercih edilmiştir. Meta-sentez; belirli bir alan veya konu üzerine yapılan araştırmaların tema ya da ana şablonlar oluşturularak benzerlik ve farklılıkların eleştirel bir bakış açısıyla sentezlenmesi ve yorumlanması olarak tanımlanmaktadır (Çalık & Sözbilir, 2014, s. 34). Meta-sentez, sadece nitel yaklaşımla gerçekleştirilen araştırmaları değil ayrıca nicel ve karma yöntem kullanan araştırmalardaki verileri de sentezleyen bir araştırma yöntemidir (Batdı, 2019, s. 42).

Meta-sentez, belirlenen kriterler eşliğinde ele alınan her bir araştırmanın yapısal çözümlemesi, yorumlayıcı dönüşümü ve bu araştırmaları sistematik olarak gözden geçirerek karşılaştırmalar yapma, değerlendirme ve analiz süreçlerini içermektedir (Zimmer, 2006, s. 312). Karşılaştırmalı bir değerlendirme yapmak araştırmacılara, araştırmada yer alan anahtar öğeleri gösterme ve genel bir özetini oluşturabilme yeteneği kazandırmaktadır. Ayrıca verilerin tablolar halinde sunulması çıkarım yapabilme yeteneğini geliştireceği gibi araştırmaların benzer ve farklı yönlerini bir araya getirerek sentezleme için de bir içerik sağlamaktadır (Sandelowski& Barroso, 2003, s. 909).

2.2. Verilerin Toplanması

Meta-sentez araştırmasına dâhil edilecek araştırmaları belirlemek amacıyla YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında tarama yapılmıştır. Tarama esnasında kullanılan anahtar kelimeler “medya okuryazarlığı”, “medya okuryazarlık” olarak belirlenmiştir. 2007- 2023 yılları arasında yapılan araştırmalar taranmış ve tarama işlemi Mart 2023 tarihinde sonlandırılmıştır. Medya okuryazarlığı ile ilgili ilk tez araştırmasının 2007 yılında yapıldığı görülmüştür. Bu nedenle araştırma sınırlılığı 2007-2023 yılları arasında sınırlandırılmıştır. Yüksek lisans ve doktora tezleri başlığında ve anahtar kelimelerinde tarama terimleri olan tezler listelenmiştir. Ulaşılan bu araştırmalardan dâhil edilme ve hariç tutulma kriterleri doğrultusunda yalnızca Eğitim ve Öğretim konulu nitel, nicel veya karma araştırma yöntemlerini kullanarak hazırlanmış 53 yüksek lisans tezi ve 18 doktora tezi araştırmaya dâhil edilmiştir. Her bir tez için kodlar oluşturulmuştur. Bu kodlar 2007 yılından başlayarak T1, T2, T3.....,T71 şeklinde gösterilmiştir.

Meta- sentez araştırma yönteminde verilerin toplanması için izlenecek işlem basamakları aşağıdaki gibidir (Polat & Ay, 2016, s. 55):

1. Meta-sentez araştırmaları, belirli bir amaç doğrultusunda gerçekleştirilmiş ve ilgili alana önemli katkılar sağlayabilecek araştırmalardır. Bu noktada alanda yer alan boşluğu doldurabilecek nitelikte bir konu üzerinde çalışılması gerekir. Araştırmacı araştırılacak konuya karar vererek araştırmanın amacını ve alt problemlerini açık bir şekilde ifade eder.
2. Araştırmanın konusuna uygun anahtar kelimeler belirlenir ve ayrıntılı bir literatür taraması yapılır.
3. İlgili araştırmalar dikkatli bir şekilde okunur ve sentez aşamasında yorumlanmak üzere kimliklendirilir.
4. Dâhil edilme ve hariç tutulma kriterleri belirlenir ve değerlendirmeye alınacak araştırmalar seçilir.
5. Araştırmalardan elde edilen veriler doğrultusunda ana tema ve alt temalar oluşturulur. Temalar sentezlenerek araştırmaların benzerlik ve farklılıkları ortaya konur.

6. Temalar çerçevesinde elde edilen bulgular eleştirel bir gözle sentezlenerek çıkarımlar yapılır.
7. Süreç ve bulgular tüm ayrıntıları ile raporlaştırılır.

2.2.1. Dâhil Etme Kriterleri

Bu araştırmada meta-sentez kapsamına dâhil edilecek araştırmalar bazı kriterlere göre belirlenmiştir. Dâhil edilme kriterleri şu şekildedir:

1. YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında erişime açık tezlerden olması,
2. Yalnızca “Eğitim ve Öğretim” konulu yüksek lisans tezleri ve doktora tezleri olması,
3. Meta-sentez yapılacak araştırmaların “medya okuryazarlığı”, “medya okuryazarlık” anahtar kelimeleriyle yapılan taramalara karşılık gelmesi,
4. Başlığının “medya okuryazarlığı”, “medya okuryazarlık” anahtar kelimesini içermesi,
5. Araştırmanın modeli, veri toplama aracı, veri analiz yöntemi, örneklem grupları, örneklem sayıları, sonuç ve öneri bölümlerinin doğrudan ya da dolaylı olarak araştırmada yer alması,
6. 2007-2023 yılları arasında yayımlanmış bir araştırma olması (Medya okuryazarlığı alanında yayımlanmış ilk tez 2007 yılına ait olduğu için alt sınır olarak esas alınmıştır. 2023 yılının Mart ayına kadar yayımlanmış olan tezler dâhil edilmiştir.)
7. Araştırmanın Türkçe dilinde yayımlanmış olması, bu araştırmaya dâhil edilme ölçütleri olarak belirlenmiştir.

2.2.2. Hariç Tutma Kriterleri

Meta-sentez kapsamına alınmayacak araştırmalar için belirlenen hariç tutma kriterleri şu şekildedir:

1. Tez araştırmalarının erişim engeli olması,
2. Türkçe dışındaki bir dilde yayımlanan araştırmalar,
3. Dâhil edilme kriterlerine uymayan araştırmalar meta-senteze dâhil edilmemiştir.

2.3. Verilerin Analizi

Bu araştırmada, meta-senteze dâhil edilen lisansüstü tezlerin çözümlemesi, tematik sentezleme metodu ile gerçekleştirilmiştir. Lisansüstü tezlerin düzeyleri, yayımlandığı yıl, hazırlandığı üniversiteler, araştırma yöntemleri, modelleri, örneklem grupları, örneklem sayıları, veri toplama araçları, veri analiz yöntemleri, sonuçları ve önerileri olarak on bir ana tema belirlenmiştir. Bu ana temalar çerçevesinde tablo ve grafikler oluşturularak bulgular başlığı altında sunulmuştur.

2.4. Geçerlik ve Güvenirlik

Bu araştırmada geçerlik ve güvenilirliğin sağlanması noktasında sırasıyla şu adımlar atılmıştır:

1. Araştırmanın amacı ve alt problemleri açık ve net olarak ortaya konmuştur.
2. Bulguların geçerliliğinin sağlanabilmesi için meta-sentez kapsamında incelenecek araştırmaların dâhil edilme ve hariç tutulma kriterleri detaylı bir şekilde belirtilmiştir.
3. Meta-sentezin geçerliliği ve güvenilirliği açısından literatür taraması titizlikle yapılarak kodlama işlemi gerçekleştirilmiştir.
4. Kodlama işlemi gerçekleştirildikten sonra araştırmanın denetlenebilirliği sağlanması ve gerektiğinde yeniden incelenebilmesi için elektronik ortama aktararak saklanmıştır. Böylece yapılacak analizde şeffaflık ve kolaylık sağlanmıştır.
5. Seçilen araştırmaların yayımlandığı yıl, türü (yüksek lisans ve doktora), hazırlandığı üniversite, araştırma yöntemi, modeli, veri toplama aracı, veri analiz yöntemi, örneklem grupları, örneklem sayıları, sonuçları ve önerileri belirli tema ve alt temalar çerçevesinde ayrıntılı olarak tablolaştırılmıştır. Tutarlılığı sağlamak için tez danışmanı ile birlikte temaların ve kodların doğruluğuna dair kontroller yapılmış ve verilerin birbirleriyle uyum içinde olduğu gözlenmiştir.

2.5. Kodlamanın Yapılışı

Meta-senteze dâhil edilen tezler YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından indirilmiştir. 71 tez yayım yıllarına göre sıralanarak T1, T2, T3,....T71 şeklinde kodlar verilmiştir (Ek 1).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

3.1. Lisansüstü Tezlerin Düzeylerine Ait Bulgular

Medya okuryazarlığı konulu lisansüstü tezlerin düzeyleri açısından dağılımı Tablo 3. 1’de verilmiştir.

Tablo 3. 1: Lisansüstü Tezlerin Düzeyleri

<i>Ana Tema: Düzey</i>	<i>Kod</i>	<i>Frekans</i>
Yüksek Lisans	T1, T2, T3, T4, T5, T8, T9, T10, T11, T12, T13, T14, T17, T19, T20, T24, T25, T26, T29, T30, T31, T32, T33, T34, T35, T36, T37, T39, T42, T44, T45, T46, T47, T48, T49, T50, T51, T52, T54, T55, T56, T57, T58, T59, T62, T63, T64, T65, T66, T67, T68, T70, T71	53
Doktora	T6, T7, T15, T16, T18, T21, T22, T23, T27, T28, T38, T40, T41, T43, T53, T60, T61, T69	18
Toplam		71

Lisansüstü tezler düzeylerine göre değerlendirildiğinde; medya okuryazarlığı konulu 71 tezin yayımlandığı görülmektedir. Bu araştırmaların 53 tanesi yüksek lisans düzeyinde, 18 tanesi de doktora düzeyinde yayımlandığı belirlenmiştir. Medya okuryazarlığı konusunda yapılan lisansüstü tezlerin düzeylerine göre dağılımına bakıldığında, tezlerin çoğunluğunun yüksek lisans tezi olarak çalışıldığı bulgusuna ulaşılmıştır (Bkz. Tablo 3. 1).

3.2. Lisansüstü Tezlerin Yıllara Göre Dağılımına Ait Bulgular

Medya okuryazarlığı konulu lisansüstü tezlerin yayımlandığı yıl açısından dağılımı Tablo 3. 2’de verilmiştir.

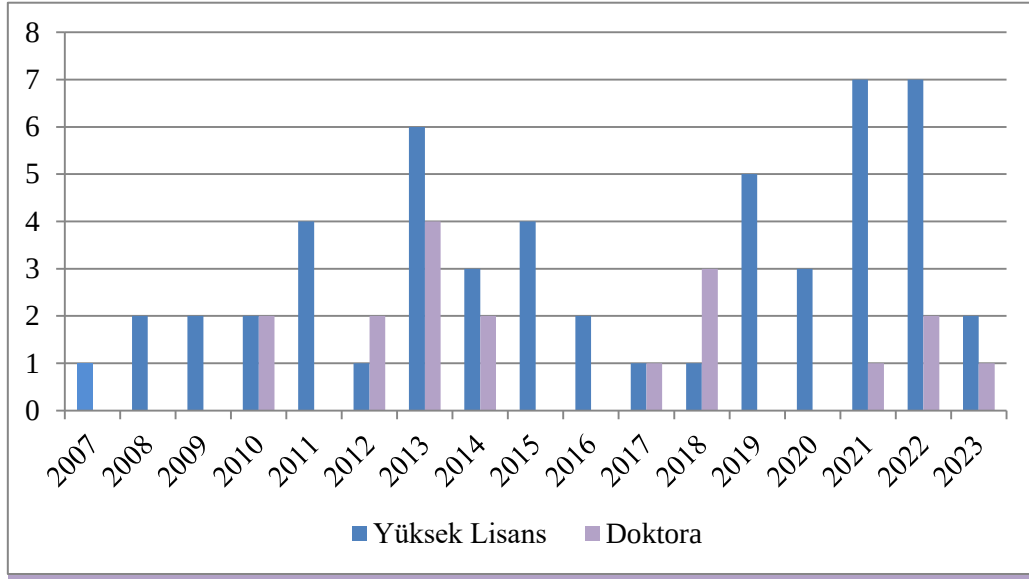
Tablo 3. 2: Lisansüstü Tezlerin Yayımlandığı Yıllar

<i>Ana Tema: Yıl</i>	<i>Kod</i>	<i>Frekans</i>
2007	T1	1
2008	T2, T3	2
2009	T4, T5	2
2010	T6, T7, T8, T9	4
2011	T10, T11, T12, T13	4
2012	T14, T15, T16	3
2013	T17, T18, T19, T20, T21, T22, T23, T24, T25, T26	10
2014	T27, T28, T29, T30, T31	5
2015	T32, T33, T34, T35	4
2016	T36, T37	2
2017	T38, T39	2
2018	T40, T41, T42, T43	4
2019	T44, T45, T46, T47, T48,	5
2020	T49, T50, T51	3
2021	T52, T53, T54, T55, T56, T57, T58, T59	8
2022	T60, T61, T62, T63, T64, T65, T66, T67, T68	9
2023	T69, T70, T71	3
Toplam		71

Lisansüstü tezler yıllara göre değerlendirildiğinde; inişli çıkışlı bir seyir izlediği görülmektedir. Medya okuryazarlığı konulu ilk tezin 2007 yılında yayımlandığı görülmektedir. En çok lisansüstü tezin 2013 yılında yayımlandığı görülmektedir. Bu sıralamayı 9 tez ile 2022 yılı ve 8 tez 2021 yılı izlemektedir. 2008, 2009, 2016, 2017 yıllarında ise bu konuda daha az tez yayımlandığı görülmektedir (Bkz. Tablo 3. 2).

Araştırma kapsamında yer alan tezlerin yıllara göre dağılımını gösteren grafik aşağıda sunulmuştur.

Grafik 3. 1: Lisansüstü Tezlerin Yıllara Göre Sayısal Dağılımı

3.3. Lisansüstü Tezlerin Hazırlandığı Üniversitelere Göre Dağılımına Ait Bulgular

Medya okuryazarlığı konulu lisansüstü tezlerin hazırlandığı üniversiteler açısından dağılımı Tablo 3. 3'te verilmiştir.

Tablo 3. 3: Lisansüstü Tezlerin Hazırlandığı Üniversiteler

Ana Tema: Üniversite	Kod	Frekans
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	T1, T12, T15, T21, T22, T23, T27, T35	8
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	T5, T6, T36, T68	4
Gazi Üniversitesi	T7, T16, T24, T38	4
Atatürk Üniversitesi	T11, T28, T45	3
Dumlupınar Üniversitesi	T9, T18, T41	3
Fırat Üniversitesi	T10, T58, T66	3
Ege Üniversitesi	T17, T44, T50	3
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi	T19, T62, T71	3
Marmara Üniversitesi	T30, T43, T64	3
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	T8, T34	2
Pamukkale Üniversitesi	T13, T32	2
Erciyes Üniversitesi	T31, T33	2
Anadolu Üniversitesi	T37, T40	2
Bursa Uludağ Üniversitesi	T42, T48	2
Giresun Üniversitesi	T46, T61	2
Ankara Üniversitesi	T53, T69	2
Ordu Üniversitesi	T63, T67	2
Afyon Kocatepe Üniversitesi	T2	1
Kocaeli Üniversitesi	T3	1
İstanbul Üniversitesi	T4	1
Niğde Üniversitesi	T14	1
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	T20	1

Tablo 3. 3: Lisansüstü Tezlerin Hazırlandığı Üniversiteler (Devamı)

Adnan Menderes Üniversitesi	T25	1
Balıkesir Üniversitesi	T26	1
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	T29	1
Yüzüncü Yıl Üniversitesi	T39	1
Bartın Üniversitesi	T47	1
Süleyman Demirel Üniversitesi	T49	1
Amasya Üniversitesi	T51	1
Üsküdar Üniversitesi	T52	1
Akdeniz Üniversitesi	T54	1
Mersin Üniversitesi	T55	1
Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi	T56	1
Manisa Celal Bayar Üniversitesi	T57	1
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	T59	1
Yıldız Teknik Üniversitesi	T60	1
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	T65	1
İstanbul Aydın Üniversitesi	T70	1
Toplam		71

Lisansüstü tezler hazırlandığı üniversitelere göre değerlendirildiğinde; 8 tez ile Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi birinci, 4 tez ile Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi ve Gazi Üniversitesi ikinci sırada yer almaktadır. Toplamda 38 farklı üniversitede medya okuryazarlığı tez konusu olarak seçilmiştir (Bkz. Tablo 3. 3.).

3.4. Lisansüstü Tezlerin Araştırma Model ve Yöntemlerine Ait Bulgular

Medya okuryazarlığı konulu lisansüstü tezlerin araştırma modelleri açısından dağılımı Tablo 3. 4'te verilmiştir.

Tablo 3. 4: Lisansüstü Tezlerin Araştırma Modelleri

<i>Ana Tema: Araştırma Modeli</i>	<i>Alt Tema</i>	<i>Kod</i>	<i>f</i>
NİCEL	Tarama	T2, T5, T9, T11, T17, T24, T26, T29, T30, T35, T37, T41, T42, T44, T45, T47, T50, T56, T66, T67	20
	İlişkisel Tarama	T4, T10, T18, T20, T22, T25, T48, T49, T52, T54, T58, T63, T64, T65	14
	Deneysel Model	T1, T12, T13, T31, T32	4
	Nedensel Karşılaştırma Modeli	T37, T51	2
	Korelasyon Araştırma Modeli	T37, T67	2
	Toplam		43
NİTEL	Durum Çalışması/Örnek olay	T6, T28, T34, T60	4
	Doküman İncelemesi	T3, T16, T33, T68	4
	Eylem Araştırması	T15, T27, T33, T43	4
	Görüşme	T8	1
	Betimsel Model	T36	1
	Olgubilim	T59	1
	Toplam		15
KARMA	Ölçek ve Görüşme	T19, T39, T40, T46, T70	5
	Tarama ve Görüşme	T14, T21, T57, T71	4
	Anket ve Görüşme	T38, T55, T62, T69	4
	Deneysel Model ve Görüşme	T53, T61	2
	Doküman İncelemesi ve Deneysel Model	T7	1
	Tarama ve Durum Çalışması	T23	1
	Toplam		17

Nicel araştırma yönteminde en çok tarama modeli kullanıldığı belirlenmiştir. Tarama modeli kullanılan ilk tez yüksek lisans düzeyinde 2008 yılında hazırlanmıştır. Tarama modelinde yürütülen araştırmaların büyük çoğunluğu medya okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmaların kodları sırasıyla şöyledir: T2, T15, T24, T35, T42, T44, T47, T50, T56, T66. Tarama modellerinden ilişkisel tarama modelinin de çok sayıda tezde kullanıldığı görülmektedir. İlişkisel tarama modelinin kullanıldığı tezler; eleştirel düşünme eğilimi, sosyal beceri düzeyi, aktif vatandaşlık düzeyi, gazete ve dergi takip etme alışkanlığı, çeşitli demografik değişkenler, EBA TV kullanımları, iletişim becerileri, 21. yy. becerileri, beslenme okuryazarlığı değişkenleri ile medya okuryazarlık düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapıldığı görülmektedir.

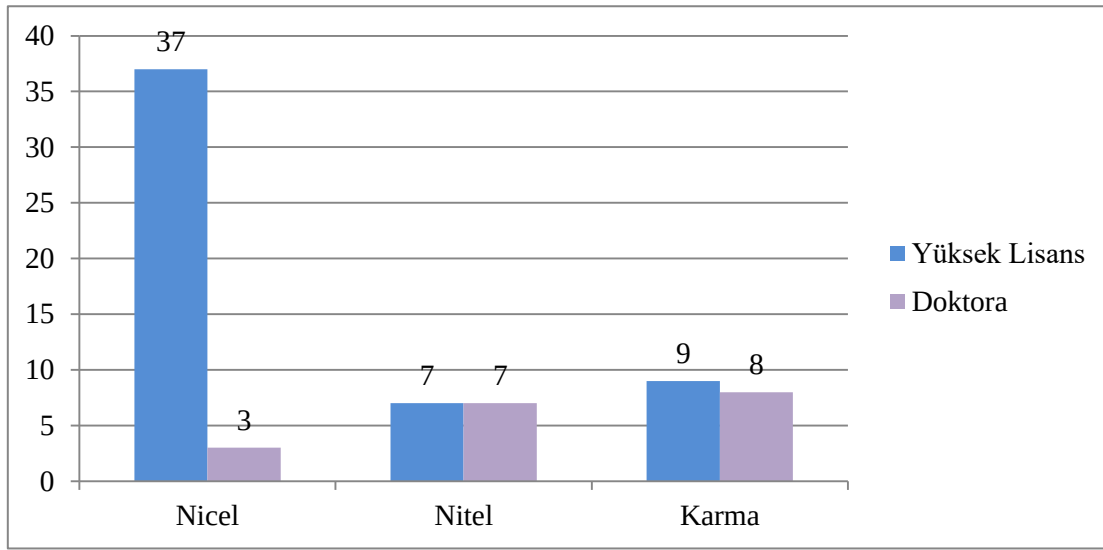
Nitel araştırma yönteminde en çok durum çalışması/örnek olay modelinin kullanıldığı görülmektedir. Durum çalışması kullanılan ilk araştırma doktora düzeyinde 2010 yılında yapılmıştır.

Karma araştırma yönteminde en çok ölçek ve görüşme formlarının bir arada kullanıldığı araştırmalar yapılmıştır.

Medya okuryazarlığı konulu lisansüstü tezlerin yöntemleri açısından dağılımı Grafik 3. 2’de verilmiştir.

İncelenen lisansüstü tezlerin bir kısmında birden fazla araştırma modeli kullanıldığından Tablo 3.4’teki sayılar ile Grafik 3.2’deki toplam frekans değerleri farklılık göstermektedir.

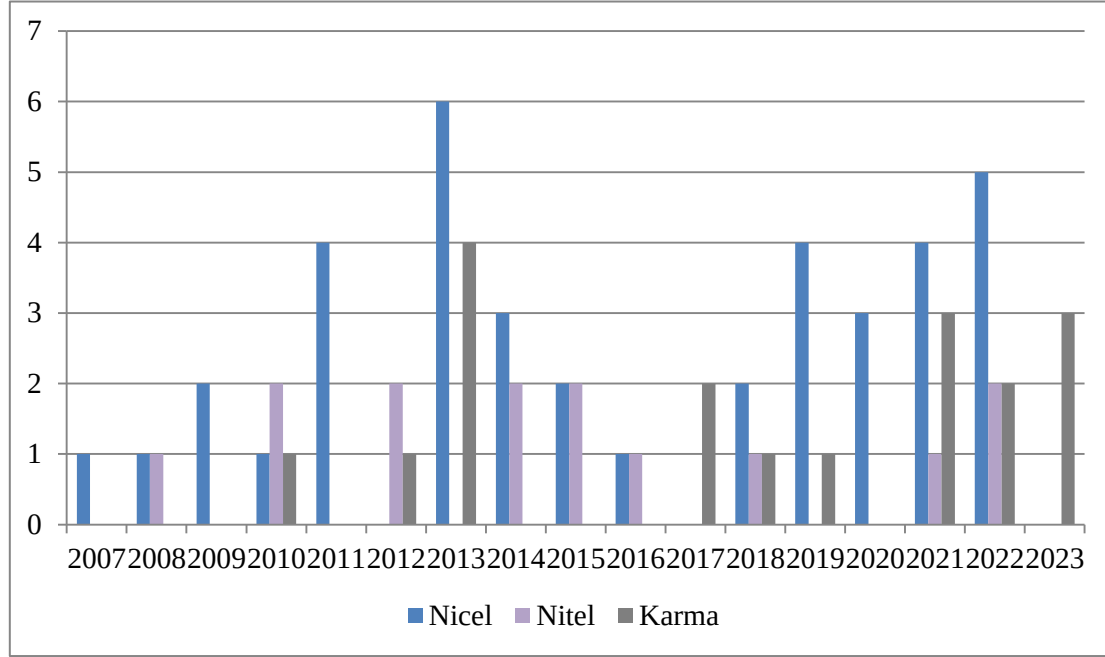
Grafik 3. 2: Lisansüstü Tezlerin Araştırma Yöntemlerine Göre Sayısal Dağılımı

Lisansüstü tezler araştırma yöntemlerine göre değerlendirildiğinde; 40 tanesinin nicel, 14 tanesinin nitel ve 17 tanesinin karma araştırma yöntemi kullanılarak yürütüldüğü belirlenmiştir. Nicel araştırma yöntemi diğer araştırma yöntemlerine göre daha çok tercih edilmiştir. Nicel araştırma yöntemlerinin büyük ölçüde yüksek lisans tezlerinde kullanılmış olması oldukça dikkat çekici bir bulgudur. Doktora tezlerinde nicel araştırma yöntemlerinin pek tercih edilmediği görülmektedir. Medya okuryazarlığı konulu doktora tezlerinde en çok kullanılan yöntem karma araştırma yöntemi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Nitel araştırma yönteminin en az tercih edilen araştırma yöntemi olduğu tespit edilmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinin yüksek lisans ve doktora düzeyindeki tezlerde eşit oranda tercih edildiği görülmektedir (Bkz. Grafik 3. 2.).

Ayrıca araştırmada yöntemler ayrı ayrı incelenerek lisansüstü tez düzeylerine göre dağılımları tespit edilmiştir.

Grafik 3. 3: Lisansüstü Tezlerin Araştırma Yöntemlerinin Yıllara Göre Sayısal Dağılımı

Nicel araştırma yönteminin en çok 2013 yılında yayımlanmış olan tezlerde kullanıldığı belirlenmiştir. 2010, 2012, 2016 ve 2023 yıllarında ise nicel araştırma yöntemi kullanılarak yayımlanmış bir tez olmamıştır.

Nitel araştırma yönteminin 2010, 2012, 2014, 2015 ve 2022 yıllarında 2 lisansüstü tezde kullanıldığı tespit edilirken; 2008, 2016, 2018, 2021 yıllarında sadece 1 tezde kullanıldığı görülmüştür. 2007, 2009, 2011, 2013, 2017, 2019, 2020 ve 2023 yıllarında ise hiçbir tezde kullanılmadığı belirlenmiştir.

Karma araştırma yönteminin en fazla 2013 yılında yayımlanmış olan tezlerde kullanıldığı görülmektedir. 2007, 2008, 2009, 2011, 2014, 2015, 2016 ve 2020 yıllarında ise nicel araştırma yöntemi kullanılarak yayımlanmış bir tez olmamıştır.

3.5. Lisansüstü Tezlerin Veri Toplama Araçlarına Göre Dağılımına Ait Bulgular

Medya okuryazarlığı konulu lisansüstü tezlerin veri toplama araçları açısından dağılımı Tablo 3. 5'te verilmiştir.

Tablo 3. 5: Lisansüstü Tezlerin Veri Toplama Araçları

Ana Tema: Veri Toplama Araçları	Kod	Frekans
Ölçek	T4, T10, T11, T13, T14, T15, T17, T18, T19, T20, T22, T23, T24, T25, T26, T32, T35, T37, T39, T40, T41, T42, T44, T45, T46, T47, T48, T49, T50, T51, T52, T53, T54, T56, T57, T58, T60, T61, T63, T64, T65, T66, T67, T69, T70, T71	46
Görüşme Formu	T5, T6, T8, T14, T15, T19, T21, T23, T28, T33, T34, T38, T39, T40, T43, T46, T53, T55, T59, T60, T61, T69, T71	23
Kişisel Bilgi Formu	T5, T11, T22, T29, T35, T39, T37, T41, T42, T46, T54, T63, T65, T67, T71	15
Anket	T2, T9, T21, T29, T30, T38, T43, T49, T55, T62	10
Doküman	T3, T6, T7, T16, T36, T44, T68	7
Gözlem Formu	T6, T15, T27, T33, T60	5
Form	T1, T7, T12, T52	4
Test	T7, T31, T60	3
Video, Kamera ve Ses Kayıtları	T15, T27, T33	3
Araştırmacı ve Öğrenci Günlüğü	T15, T27, T33	3
Sosyal Medya Paylaşımları	T15, T27, T33	3
Rubrik	T16, T27, T43	3
Öğrenci Etkinlik Dosyası	T15	1
Öğrenci Çalışma Kitabı	T27	1
Toplam		126

Lisansüstü tezler veri toplama araçlarına göre değerlendirildiğinde; en fazla kullanılan veri toplama aracının ölçek olduğu görülmektedir. Onu ikinci sırada görüşme formu izlemiştir. Kişisel bilgi formunun önemli sayıda tezde kullanıldığı belirlenmiştir. Kişisel bilgi formlarının kullanıldığı tezler incelendiğinde büyük çoğunluğunda ölçek ile bir arada kullanıldığı saptanmıştır. Kişisel bilgi formlarından sonra en çok kullanılan veri toplama aracı anket olmuştur. Doküman ve gözlem formları da tercih edilen veri toplama araçlarıdır. Lisansüstü tezlerde en az tercih edilen veri toplama aracı 1’er tez ile öğrenci çalışma kitabı ve öğrenci etkinlik dosyası olmuştur. Bu iki veri toplama aracının doktora tezlerinde kullanıldığı belirlenmiştir. Tezlerin bazılarında birden fazla veri toplama aracının bir arada kullanıldığı dikkat çekmektedir (Bkz. Tablo 3. 5.).

Test yoluyla veri toplanarak hazırlanan yüksek lisans düzeyinde 1 ve doktora düzeyinde ise 2 adet tez olduğu saptanmıştır. T7 kodlu tezde başarı testi, T31 kodlu tezde “İletişim ve İnsan İlişkileri” testi ve T60 kodlu tezde “Eleştirel Düşünme Becerisi Testi” kullanılmıştır.

Form ile veri toplanarak hazırlanan yüksek lisans düzeyinde 3 ve doktora düzeyinde ise 1 adet tez olduğu belirlenmiştir. T1 kodlu tezde “Medya Okuryazarlığı Değerlendirme Formu”, T7 kodlu tezde araştırmacı tarafından hazırlanan “Medya Bilgisinin Doğruluğu” paket programının öğrencilerin medya okuryazarlığı başarısına etkisini belirlemek amacıyla “Etkinlik Temelli Değerlendirme Formları”, T12 kodlu tezde “Medya Okuryazarlığı Formu” ve T52 kodlu tezde “EBA Kullanım Formu” kullanılmıştır.

Ölçek ile veri toplanarak hazırlanan yüksek lisans düzeyinde 35 ve doktora düzeyinde ise 10 adet tez olduğu saptanmıştır. Kullanılan ölçeklerin büyük bir çoğunluğunun daha önce başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş hazır ölçekler olduğu tespit edilmiştir. 4 adet yüksek lisans tezinde ve 7 adet doktora tezinde araştırmacı tarafından ölçek geliştirildiği bulgusuna ulaşılmıştır. En çok kullanılan ölçek Karataş (2008) tarafından geliştirilen Medya Okuryazarlık Düzey Belirleme Ölçeği’dir (Bkz. Tablo 3. 6.).

Lisansüstü tezlerde kullanılan ölçekler Tablo 3.6.’da ayrıntılı olarak sunulmuştur.

T4 kodlu araştırmada kullanılan “Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği” ve T13 kodlu araştırmada kullanılan “Öğretmenlerin Çok Kültürlü Tutum Ölçeği” medya okuryazarlığı ile doğrudan ilişkili olmaması sebebiyle analiz dışı tutulmuştur.

Tablo 3. 6: Lisansüstü Tezlerde Uygulanan Ölçek Dağılımı

Ölçek	Kod	Frekans
Medya Okuryazarlık Düzey Belirleme Ölçeği (Karataş, 2008)	T17,T24, T42, T44, T47, T56, T58, T65	8
Medya Okuryazarlığı Düzey Belirleme Ölçeği (Karaman ve Karataş 2009)	T10,T14, T32, T37, T64, T66, T70	7
Medya ve Televizyon Okuryazarlık Düzeyleri Ölçeği (Korkmaz ve Yeşil, 2011)	T25, T35, T50, T52	4
Yeni Medya Okuryazarlık Ölçeği (Koç ve Barut, 2016)	T49, T51, T61, T63	4
Medya Okuryazarlığına İlişkin Tutum Ölçeği (Elma vd. 2009)	T14, T46	2
Medya Okuryazarlığı Ölçeği (Avrupa Komisyonu Medya Okuryazarlığı Birimi, 2011)	T23, T48	2
Medya Okuryazarlığı Algı Ölçeği (Özel, 2019)	T41, T57	2
Sosyal Medya Tutum Ölçeği (Otrar ile Argın, 2016)	T42, T45	2
Medya Okuryazarlığı Becerileri Ölçeği (Erişti ve Erdem, 2017)	T54, T69	2
Medya Okuryazarlığı Algı Ölçeği (Çinkır vd. 2008)	T11	1
Medya Okuryazarlığı Ölçeği (Tüzel, 2012)	T15	1
İnternet ve Televizyon Tutum ve Davranış Ölçeği-Öğrenci (İnan, 2013)	T18	1
İnternet ve Televizyon Tutum ve Davranış Ölçeği-Ebeveyn (İnan, 2013)	T18	1
Medya Okuryazarlığı Yeterlik Ölçeği (Semiz, 2013)	T19	1
Medya Okuryazarlığı Düzey Belirleme Ölçeği (Aydemir, 2013)	T20	1
Medya Okuryazarlığı Ölçeği (Literat, 2011)	T22	1
Sos- Medto Uygulama Ölçeği (Çinelioğlu, 2013)	T26	1
Etkili Medya Eğitimi Ölçeği (2017)	T39	1
Medya Okuryazarlığı Becerileri Ölçeği (Erdem, 2018)	T40	1
Medya Okuryazarlık Ölçeği Ebeveyn Formu (Kadan, 2021)	T53	1
Medya Okuryazarlık Ölçeği Çocuk Formu (Kadan, 2021)	T53	1
Eğlence Amacına Duyarlı Medya Okuryazarlığı Ölçeği (Aslan, 2022)	T60	1
Medya Okuryazarlığına Yönelik Yansıtıcı Düşünme Becerileri Ölçeği (Yılmazer, 2022)	T61	1
Medya Okuryazarlığı Öğretmen Yeterlilikleri Ölçeği (Kaplan, 2017)	T67	1
Ortaokul Medya Okuryazarlığı Düzey Belirleme Ölçeği (Aydemir, 2013)	T71	1
	Toplam	49

İncelenen lisansüstü tezlerde yapılan görüşmelerin türüne ilişkin dağılım Tablo

3. 7’de verilmiştir.

Tablo 3. 7: Görüşme Türüne İlişkin Dağılım

<i>Ana Tema</i>	<i>Alt Tema</i>	<i>Frekans</i>
Görüşme	Yarı Yapılandırılmış	17
	Odak Grup	2
	Yapılandırılmış	1
	Belirtilmemiş	2
Toplam		22

Lisansüstü tezlerde ağırlıklı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formunun kullanıldığı tespit edilmiştir. Yüksek lisans düzeyinde 8 tezde ve doktora düzeyinde 10 tezde yarı yapılandırılmış görüşme formunun kullanıldığı görülmektedir. Odak grup görüşme formları 1 yüksek lisans ve 1 doktora tezinde kullanılırken; yapılandırılmış görüşme formu sadece 1 yüksek lisans tezinde kullanılmıştır. Yapılandırılmış görüşme formu doktora düzeyinde kullanılmamıştır. 2 tezde ise yapılan görüşmelerin türü belirtilmemiştir (Bkz. Tablo 3. 7).

3.6. Lisansüstü Tezlerin Veri Analiz Yöntemlerine Göre Dağılımına Ait Bulgular

Medya okuryazarlığı konulu lisansüstü tezlerin veri analiz yöntemleri açısından dağılımı Tablo 3. 8’de verilmiştir.

Tablo 3. 8: Lisansüstü Tezlerin Veri Analiz Yöntemleri

Ana Tema:	Alt Tema	Kod
Veri Analiz Yöntemleri	T- testi	T1, T2, T4, T9, T12, T13, T15, T17, T18, T19, T20, T21, T22, T23, T24, T26, T31, T32, T37, T38, T41, T42, T44, T46, T47, T49, T50, T51, T52, T53, T54, T57, T58, T60, T64, T66
	ANOVA	T1, T2, T4, T9, T10, T17, T18, T20, T21, T22, T23, T24, T25, T26 T30, T37, T38, T42, T44, T47, T49, T50, T52, T57, T58, T60, T66, T67, T71
	Betimsel İstatistik	T2, T17, T21, T23, T29, T30, T32, T35, T40, T44, T48, T55, T64, T70
	Kruskal Wallis H Testi	T20, T21, T32, T40, T47, T52, T54, T56, T60, T64, T65, T71
	Mann Whitney U Testi	T20, T21, T40, T47, T52, T53, T54, T56, T65, T69
	Ki-kare	T4, T9, T11, T18, T25, T29, T30, T31, T38
	Kolmogorov- Smirnov Testi	T35, T47, T52, T56, T64, T69
	Shapiro-Wilk Testi	T47, T53, T60, T69
	Levene Testi	T20, T60
	Dunnett's C Testleri	T22, T23
	Tukey Testi	T22, T23
	MANOVA	T45, T51
	Scheffe Testi	T17
	Tamhane's T2 Testi	T20
	MANCOVA	T22
	Wilcoxon Testi	T32
	Regrasyon	T66
	İçerik Analizi	T5, T6, T7, T19, T27, T28, T33, T38, T39, T43, T59, T62, T71
	Betimsel Analiz	T8, T15, T34, T36, T57
	Doküman Analizi	T3

Lisansüstü tezler veri analiz yöntemlerine göre değerlendirildiğinde; 20 farklı veri analiz yöntemi kullanıldığı görülmektedir. Bazı tezlerde birden fazla veri analiz yöntemi birlikte kullanıldığı için toplam frekans 145'tir. Nicel veri analiz yöntemi olarak en fazla T- testi kullanılırken, nitel veri analiz yöntemlerinden en çok içerik analizi kullanıldığı belirlenmiştir (Bkz. Tablo 3. 8).

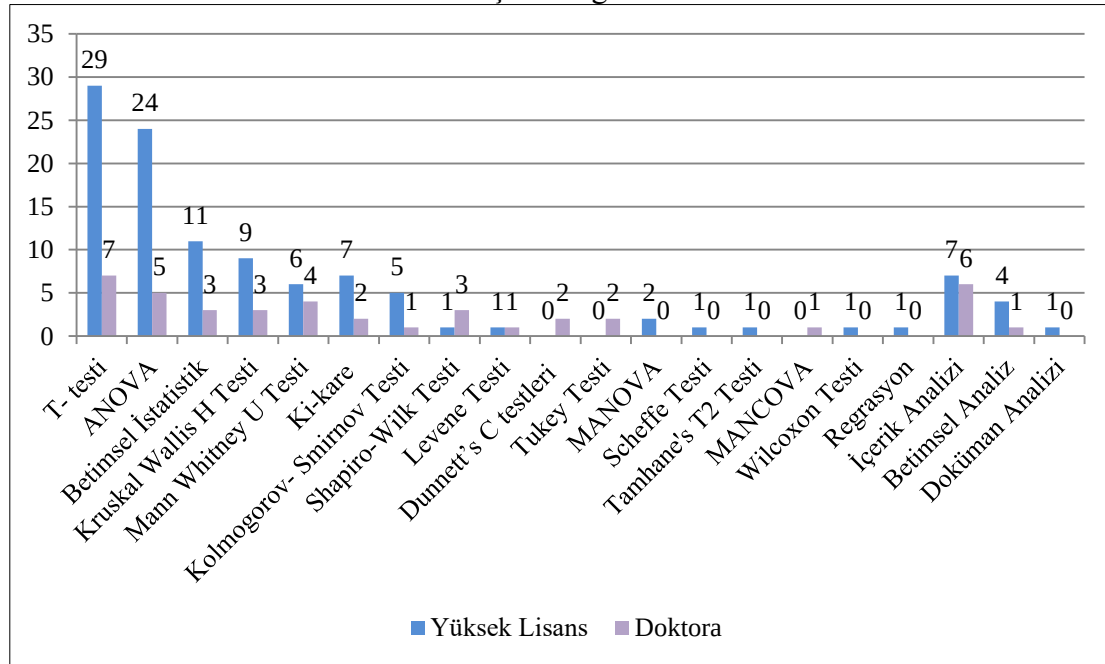
Parametrik testler içerisinde en fazla tercih edilen analiz T- testinden sonra ANOVA'dır. ANOVA 2012 ve 2015 yıllarında veri analiz yöntemi olarak hiç kullanılmamıştır. En fazla kullanıldığı yıl ise 9 adet tezle 2013 yılıdır. Betimsel istatistik yapılan tezlerde en sık yüzde ve frekans istatistiklerinin kullanıldığı görülmektedir. Tezlerin 9'unda ortalama/standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Non-parametrik testler içerisinde ise en fazla kullanılan test Kruskal Wallis H Testi olarak belirlenmiştir. Kruskal Wallis H Testi 2013, 2015, 2018, 2019, 2021, 2022 ve 2023 yıllarında yazılan

tezlerde kullanılmıştır. Mann Whitney U Testi ve Kolmogorov- Smirnov Testi en fazla 2021 yılında kullanılmıştır. Ki-kare Testi en çok 2014 yılında kullanılmıştır. Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi yalnızca 2015 yılında yazılan bir tezde kullanılmıştır. Shapiro-Wilk Testinin ise 2019, 2021, 2022 ve 2023 yıllarında birer kez kullanıldığı görülmektedir.

Varyansların homojen olması durumunda kullanılan çoklu karşılaştırma testlerinden Scheffe ve Tukey Testi 2013 yılında yazılmış 3 adet tezde kullanılırken, varyansların homojen olmadığı durumlarda kullanılan Dunnett's C ve Tamhane's T2 Testi 2013 yılında 3 adet tezde kullanılmıştır. Dunnett's C Testi ve Tukey Testi doktora düzeyinde yazılmış iki tezde (T22, T23) birlikte kullanılmıştır.

Nitel veri analiz yöntemleri incelendiğinde ise tezlerin 13'ünde içerik analizi, 5'inde betimsel analiz ve 1'inde ise doküman analizi kullanıldığı görülmektedir. İçerik analizi ve betimsel analiz çoğunlukla görüşmelerden elde edilen verilerin çözümlenmesinde tercih edilmiştir. Ayrıca, araştırmada veri analiz yöntemleri ayrı ayrı incelenerek lisansüstü tez düzeylerine göre dağılımları tespit edilmiştir.

Grafik 3. 4: Lisansüstü Tez Düzeylerine Göre Kullanılan Veri Analiz Yöntemlerine İlişkin Dağılım

Veri analiz yöntemleri tez düzeyine göre incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinde en fazla kullanılan yöntem 29 tez ile T- testi olmuştur. Çoklu karşılaştırma testlerinden Dunnett's C Testi ve Tukey Testi yüksek lisans düzeyinde hiçbir tezde

uygulanmamıştır. Dikkat çeken başka bir bulgu yüksek lisans düzeyinde MANCOVA analizine hiçbir tezde rastlanılmamıştır.

Doktora düzeyindeki tezlere bakılacak olursa, 7 tez ile T- testi en fazla kullanılan veri analiz yöntemi olmuştur. Bunu 6 tez ile içerik analizi takip etmektedir. Non- parametrik testlerden Wilcoxon İşaretli Sıralar Testinin doktora tezlerinde kullanılmadığı görülmektedir. Ayrıca Post-hoc testlerinden Scheffe ve Tamhane's T2 Testi doktora düzeyinde kullanılmamıştır.

3.7. Lisansüstü Tezlerin Örneklem Gruplarına Göre Dağılımına Ait Bulgular

Medya okuryazarlığı konulu lisansüstü tezlerin örneklem grupları açısından dağılımı Tablo 3. 9'da verilmiştir.

Tablo 3.9: Lisansüstü Tezlerin Örneklem Grupları

<i>Ana Tema: Örneklem Grupları</i>	<i>Kod</i>	<i>Frekans</i>
Okul Öncesi Öğrencileri	T53	1
İlkokul Öğrencileri	T51, T62	2
Ortaokul Öğrencileri	T4, T7, T8, T10, T11, T12, T14, T15, T18, T19, T20, T27, T28, T29, T30, T31, T32, T33, T45, T46, T51, T60, T71	23
Lise Öğrencileri	T1, T51	2
Öğretmen Adayları	T2, T9, T13, T17, T21, T22, T23, T25, T26, T37, T40, T41, T42, T43, T46, T48, T54, T57, T58, T59, T61, T64, T66	23
Öğretmenler	T5, T8, T14, T24, T34, T35, T38, T39, T46, T47, T51, T55, T56, T63, T65, T67, T70	17
Ebeveyn	T8, T18, T32, T49, T50, T52, T53, T69	8
Öğretim Programı	T3, T6, T7	3
Öğretmen Kılavuz Kitabı	T16	1
Tez	T36	1
Akademisyen	T38	1
Usta Öğretici	T44	1
Çizgi Film	T68	1
Toplam		84

Lisansüstü tezler örneklem gruplarına göre değerlendirildiğinde; 13 farklı örneklem grubu üzerinde araştırma yürütüldüğü görülmektedir. İncelenen bazı tezlerde birden fazla örneklem grubuna yönelik araştırmalar yapıldığı tespit edilmiştir. Bu tezlerin 6'sı yüksek lisans düzeyinde, 4'ü ise doktora düzeyindedir. Genel olarak bakıldığında ise tek bir örneklem grubunu ele alan tezlerin çoğunlukta olduğu belirlenmiştir. Örneklem grupları incelendiğinde en çok öğretmen adayları ile çalışıldığı, bu örneklem içerisinde ise en çok sosyal bilgiler öğretmen adayları ile

araştırma yürütüldüğü saptanmıştır. Öğretmen adayları içerisinde en çok yer verilen 2. sınıf öğretmeni adaylarıdır. Ortaokul öğrencileri ve öğretmenler de sıklıkla tercih edilen örneklem grupları arasındadır. Ortaokul öğrencileriyle yapılan araştırmalarda 8. sınıf öğrencilerinin belirgin bir şekilde öne çıktığı görülmektedir (Bkz. Tablo 3. 10). Öğrencilere yönelik yürütülen araştırmalarda okul öncesi ve lise öğrencileri en az tercih edilen örneklem grubu olmuştur (Bkz. Tablo 3. 9).

İlk kez Medya Okuryazarlığı dersini alan ortaokul öğrencilerini örneklem grubu olarak seçen tez sayısı 4, Medya Okuryazarlığı dersini alan öğrencilerle dersi almayan ortaokul öğrencilerini örneklem grubu olarak tercih eden tez sayısı ise 6 olmuştur. Bu tezlerin 9'u yüksek lisans düzeyinde, 1'i ise doktora düzeyindedir. Öğrencileri ve ebeveynleri birlikte inceleyen tez sayısı 3'tür. Bu tezlerden T8 kodlu araştırma yüksek lisans düzeyinde 2010 yılında, T18 kodlu araştırma doktora düzeyinde 2013 yılında ve T32 kodlu araştırma yüksek lisans düzeyinde 2015 yılında yayımlanmıştır.

Örneklem grubunu öğretmenlerin oluşturduğu 17 tez bulunmaktadır. Farklı branşlardan öğretmenleri örneklem seçen tez sayısı ise 13'tür. Bu örneklem grubu içinde 930 öğretmen ile sosyal bilgiler öğretmenleri en büyük grubu oluşturmaktadır. İkinci sırada ise 759 öğretmen ile sınıf öğretmenleri olmuştur (Bkz. Tablo 3. 10).

Medya Okuryazarlığı dersine giren öğretmenleri örneklem grubu olarak seçen tez sayısı 6'dır. Örneklem grubunu 4 sınıf öğretmeni ile 619 branş öğretmeni oluşturmaktadır. Öğretmenlerin branşlarına göre dağılımları incelendiğinde, 434 sosyal bilgiler, 175 Türkçe, 4 tarih, 2 matematik, 2 din kültürü ve ahlak bilgisi, 1 teknoloji tasarım ve 1 coğrafya olarak belirlenmiştir. T34 kodlu araştırmada Medya Okuryazarlığı dersine giren öğretmenlerden 2'sinin müdür, 1'inin ise müdür yardımcılığı görevinde olması dikkat çekici bir bulgudur.

Örneklem grubu olarak akademisyenleri ele alan tez sayısı sadece 1'dir. Akademisyenler çalışma alanlarına açısından incelendiğinde, iletişim alanında 9 ve Türkçe alanında 3 akademisyen olduğu görülmüştür.

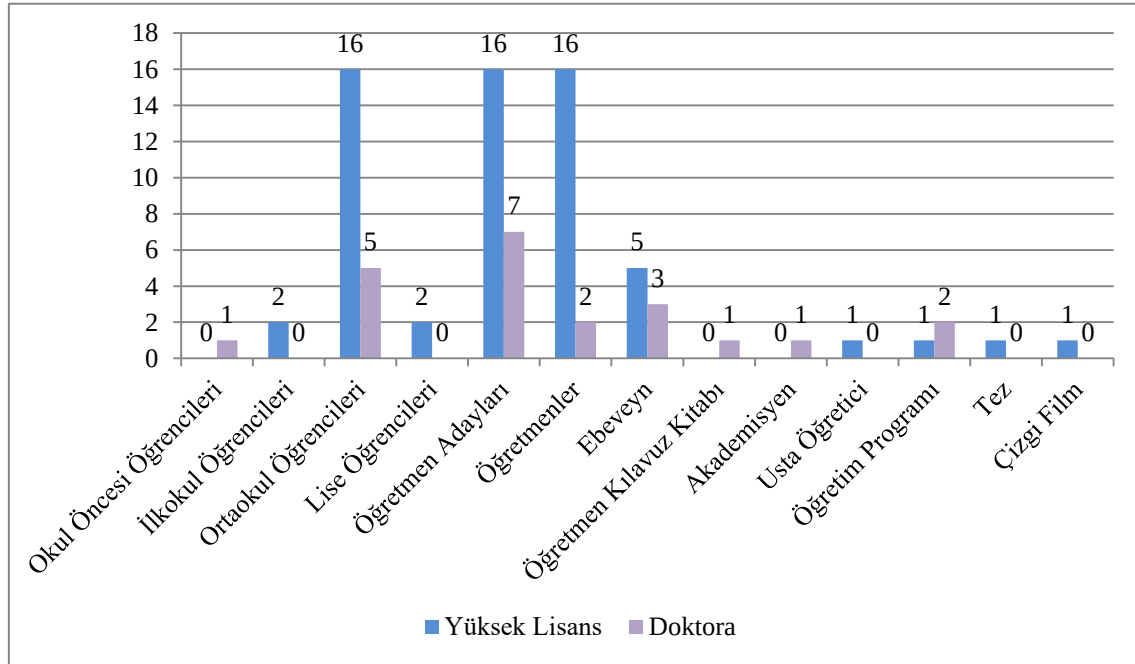
T44 kodlu araştırmada halk eğitim merkezinde görev yapan öğretmen ve usta öğreticiler örneklem grubunu oluşturmaktadır.

Dokümanlar üzerinde çalışılmış tezlere bakıldığında; T16 kodlu araştırmada Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda yer alan 5. ünite

incelenmiştir. T3 kodlu araştırmada Türkiye, İrlanda ve Finlandiya ilköğretim programlarının tümü medya okuryazarlığı eğitimi açısından incelenmiştir. T6 kodlu araştırma İngiltere’de medya okuryazarlığı eğitiminin yer aldığı temel evre 3-4 (ortaöğretim) İngilizce programı ve Seçmeli Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretim Programı’nı benzerlik ve farklılıkları bakımından karşılaştıran bir araştırmadır. T7 kodlu araştırmada Avustralya, Kanada, ABD ve İngiltere’de Sosyal Bilgiler muadili derslerin öğretim programlarındaki kazanımlar incelenerek hangi kazanımın medya okuryazarlığı ile ilişkili olabileceği ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. T36 kodlu araştırmada ise Türkiye, ABD ve Kanada’daki medya okuryazarlığı alanındaki lisansüstü tezlerin benzerlik ve farklılıklar ortaya konulmuştur. T68 kodlu araştırmada TRT Çocuk ’ta yayınlanan 2 adet çizgi film dijital doküman inceleme yöntemi kullanılarak incelenmiştir.

Ayrıca araştırmada örneklem grupları ayrı ayrı incelenerek lisansüstü tez düzeylerine göre dağılımları tespit edilmiştir.

Grafik 3. 5: Lisansüstü Tez Düzeylerine Göre Örneklem Gruplarına İlişkin Dağılım

Örneklem grupları tez düzeyine göre incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde çoğunlukla ortaokul öğrencileri, öğretmen adayları ve öğretmenler ile çalışılırken doktora düzeyinde en çok öğretmen adayları ile çalışılmıştır.

Öğrencilerin oluşturduğu örneklem grubu içerisinde, yüksek lisans düzeyinde okul öncesi, doktora düzeyinde ise ilkokul ve lise öğrencilerinin tercih edilmediği görülmektedir.

3.8. Lisansüstü Tezlerin Örneklem Sayılarına Göre Dağılımına Ait Bulgular

Medya okuryazarlığı konulu lisansüstü tezlerin örneklem sayıları açısından dağılımı Tablo 3.10’da verilmiştir.

T51 kodlu araştırmada lise öğrencilerinin hangi sınıf seviyesinde oldukları belirtilmediği için tabloya “Diğer” alt tema şeklinde yansıtılmıştır.

Tablo 3.10: Lisansüstü Tezlerin Örneklem Sayıları

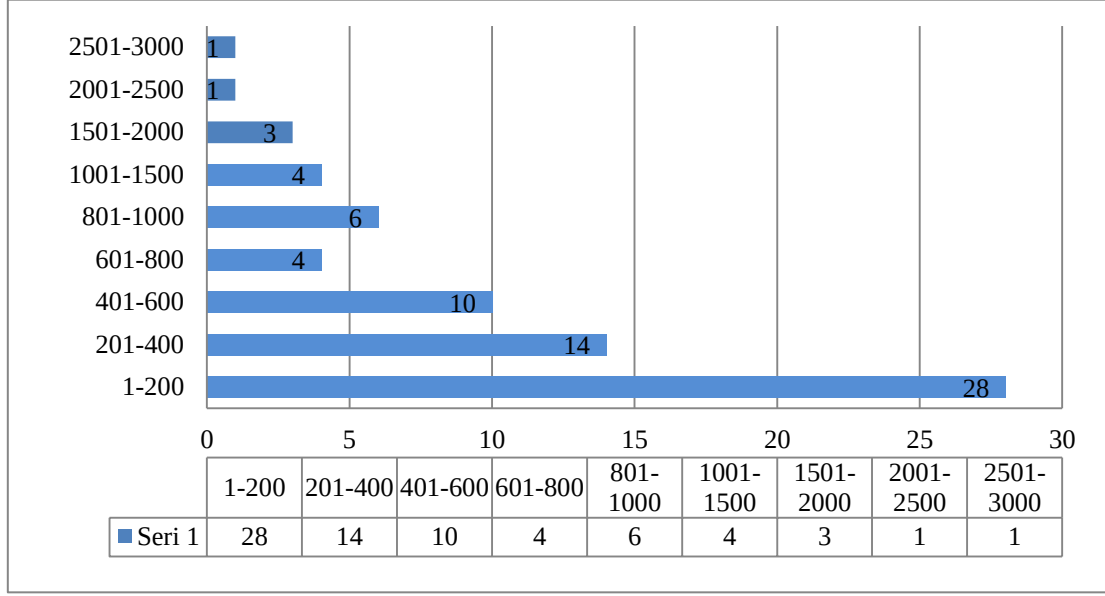
<i>Ana Tema: Örneklem Sayıları</i>	<i>Alt Tema</i>	<i>Frekans</i>
Okul Öncesi Öğrencileri	4-5 Yaş	20
	2. Sınıf	22
	3. Sınıf	96
	4. Sınıf	258
İlkokul Öğrencileri	Toplam	376
	5. Sınıf	375
	6. Sınıf	1259
	7. Sınıf	1703
Ortaokul Öğrencileri	8.Sınıf	3251
	Toplam	6588
	10. Sınıf	40
	Diğer	616
Lise Öğrencileri	Toplam	656
	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	4121
	Sınıf Öğretmenliği	2133
	Türkçe Öğretmenliği	1101
Öğretmen Adayları	Okul Öncesi Öğretmenliği	1082
	Fen Bilgisi Öğretmenliği	790
	İngilizce Öğretmenliği	695
	İlköğretim Matematik Öğretmenliği	598
	Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği	598
	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	445
	Özel Eğitim Öğretmenliği	336
	Müzik Öğretmenliği	238
	Resim-İş Öğretmenliği	284
	Almanca Öğretmenliği	200
	Japonca Öğretmenliği	109
	Fransızca Öğretmenliği	80
	Coğrafya Öğretmenliği	53
	Tarih Öğretmenliği	49
	Kimya Öğretmenliği	15
	Biyoloji Öğretmenliği	10
	Toplam	12937

Tablo 3.10: Lisansüstü Tezlerin Örneklem Sayıları (Devamı)

Öğretmenler	Sosyal Bilgiler Öğretmeni	930
	Sınıf Öğretmeni	759
	Türkçe Öğretmeni	355
	Fen Bilgisi Öğretmeni	243
	İlköğretim Matematik Öğretmeni	233
	Bilişim Teknolojileri Öğretmeni	205
	Okul Öncesi Öğretmeni	165
	Matematik Öğretmeni	87
	Görsel Sanatlar Öğretmeni	80
	İngilizce Öğretmeni	66
	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni	50
	Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni	44
	Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışman	30
	Müzik Öğretmeni	26
	Tarih Öğretmeni	27
	Beden Eğitimi Öğretmeni	22
	Biyoloji Öğretmeni	21
	Fizik Öğretmeni	20
	Coğrafya Öğretmeni	19
	Kimya Öğretmeni	14
	Almanca Öğretmeni	12
	Felsefe Öğretmeni	8
	Arapça Öğretmeni	5
	Teknoloji ve Tasarım Öğretmeni	1
	Diğer Branşlar	406
	Toplam	3828
Ebeveyn	Anne	1905
	Baba	1532
	Toplam	3437
Usta Öğretici	Halk Eğitim Merkezi	205
Akademisyen	Prof., Dr., Doç., Dr., Okutman vb.	10
Öğretim Programı	Türkiye, İrlanda, Finlandiya, ABD, Avustralya, Kanada, İngiltere	50
Tez	Türkiye, ABD, Kanada	172
Çizgi Film	Dijital Tayfa, Siberay	2
Öğretmen Kılavuz Kitabı	5. Ünite	1
	Toplam	28.262

Medya okuryazarlığı konulu lisansüstü örneklem büyüklüğü açısından dağılımı Grafik 3. 6’da verilmiştir.

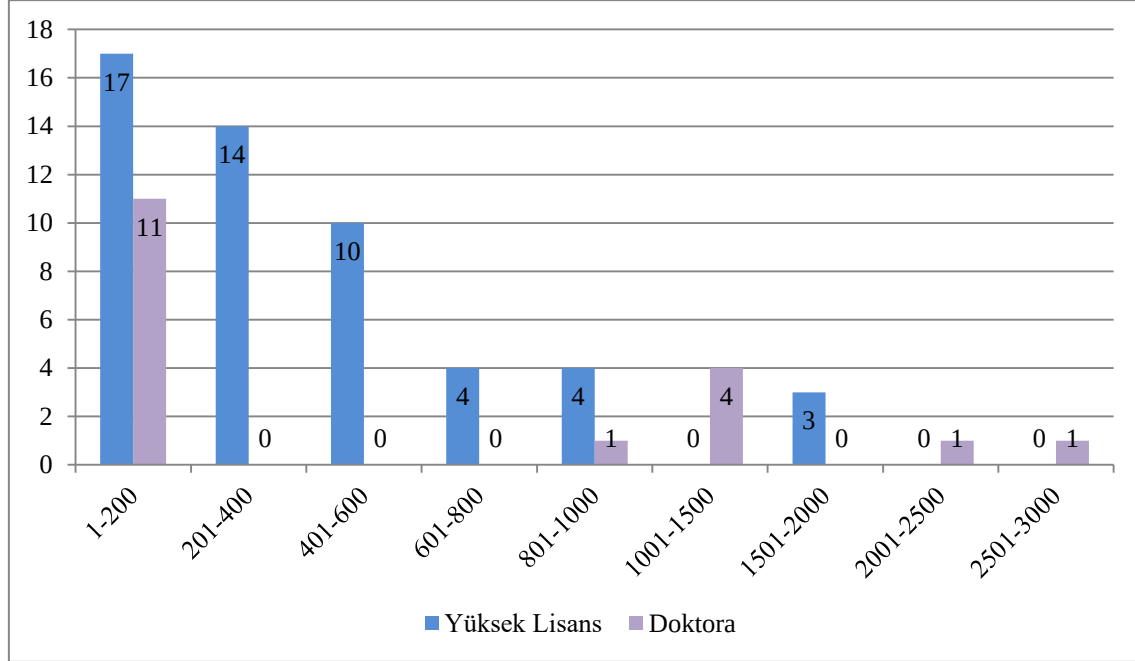
Grafik 3. 6: Lisansüstü Tezlerin Örneklem Büyüklüğüne Göre Dağılımı

Lisansüstü tezler örneklem sayılarına göre değerlendirildiğinde; araştırmacıların en çok 1-200 aralığındaki örneklem sayısı ile araştırmalarını ortaya koydukları tespit edilmiştir. Bunu 201-400 ve 401-600 aralıklarının takip ettiği görülmektedir. Bu sonuç bağlamında, medya okuryazarlığı konulu tezlerde küçük örneklem gruplarının tercih edildiği söylenebilir. En az tercih edilen örneklem sayıları 2001-2500 ve 2501-3000 aralığında olduğu görülmektedir (Bkz. Grafik 3. 6.). Örneklem sayısı 2290 olan T40 kodlu tez karma araştırma yaklaşımı ile tasarlanmış olup, öğretmen adayları için medya okuryazarlığı becerileri dersi öğretim programı oluşturulması amaçlanmıştır. T18 kodlu diğer araştırma 2604 kişilik örneklem grubuyla, ortaokul öğrencilerinin televizyon izleme ve internet kullanma durumları ile ebeveynlerinin farkındalık durumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir.

Ayrıca araştırmada örneklem sayıları ayrı ayrı incelenerek lisansüstü tez düzeylerine göre dağılımları tespit edilmiştir.

Grafik 3. 7: Lisansüstü Tez Düzeylerine Göre Örneklem Sayılarına İlişkin Dağılım

3.9. Lisansüstü Tezlerin Önerilerine Göre Dağılımına Ait Bulgular

İncelenen araştırmaların önerileri “üniversitelere yönelik öneriler”, “öğretmenlere yönelik öneriler”, “araştırmacılara yönelik öneriler”, “ebeveynlere yönelik öneriler”, “MEB’e yönelik öneriler”, “işbirlikli çalışmaya yönelik öneriler” olmak üzere 6 kategori oluşturulmuştur.

3.9.1. Üniversitelere Yönelik Öneriler

Üniversitelere yönelik öneriler Tablo 3.11’de sunulmuştur.

Tablo 3. 11: Üniversitelere Yönelik Öneriler

Ana Tema	Öneriler	Kod	Frekans
	Lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde medya okuryazarlığına yönelik zorunlu veya seçmeli dersler açılabilir.	T2, T6, T7, T9, T11, T14, T17, T19, T22, T23, T24, T25, T28, T29, T35, T38, T46, T47, T55, T59, T64, T65, T66	23
	Üniversiteler ulusal ve uluslararası konferans, panel ve çalıştaylar düzenleyebilir.	T7, T9, T17, T43, T57	5
	Lisansüstü öğrencilerine medya okuryazarlık eğitimi tez konusu olarak daha çok önerilebilir.	T7, T9, T24, T31, T38	5
	Eğitim fakültelerinin bütün anabilim dallarında Medya Okuryazarlığı dersi içeriklerine yer verilmeli ve öğretmen adaylarının medya araçlarının kullanımı ve medya içeriği üretebilme becerisi edinmeleri desteklenmelidir.	T22, T23, T38	3
	İletişim fakültesi mezunlarına yüksek lisans programları açılarak medya okuryazarlığı öğretmenliği yapmaları sağlanabilir.	T3, T9	2
	Eğitim fakültelerinde Medya Okuryazarlığı dersinin uygulanabilmesi için gerekli olan araç- gereç ve materyaller hazır bulundurulmalıdır.	T23, T43	2
	Öğretmen yetiştirmek üzere Medya Okuryazarlığı Öğretmenliği Bölümü açılabilir.	T41, T57	2
	Öğretmen yetiştirme programlarındaki Bilgisayar I- II derslerinin içerikleri medya okuryazarlığı becerilerine göre yeniden düzenlenebilir.	T22	1
	Medya okuryazarlık eğitimine yönelik lisansüstü eğitim programları açılabilir.	T22	1
	Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı dersinin içeriği medya okuryazarlık becerilerini geliştirmeye yönelik düzenlenebilir.	T22	1
	Medya içeriklerine ilişkin metin çözümleme ve görsel çözümleme Özel Öğretim Yöntemleri I- II derslerinin içeriğine eklenebilir.	T43	1

Tablo 3.11 incelendiğinde üniversitelere en çok lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde medya okuryazarlığına yönelik zorunlu ve seçmeli dersler açılması gerektiği önerilmiştir. T38 kodlu tezde özellikle Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi bölümünde Medya Okuryazarlığı dersinin zorunlu ders olarak okutulması gerektiği ifade edilmiştir. T46 kodlu tezde öğretmen yetiştirme lisans programlarında 2018 yılında gerçekleştirilen

değişiklikle Medya Okuryazarlığı dersinin 25 lisans programına seçmeli ders olarak, sadece bir lisans programına zorunlu ders olarak eklendiğine değinilmiş ve her lisans programına zorunlu ders olarak eklenmesi gerektiği önerilmiştir.

T43 kodlu tezde medya okuryazarlığının Sosyal Bilgiler eğitimi kongre ve konferanslarında tartışılan bir alt başlık olmaması gerektiği, medya okuryazarlığı eğitimi konusunda ulusal ve uluslararası konferanslar düzenlenmesinin gerekliliği belirtilmiştir.

T7 kodlu tezde medya okuryazarlığı alanında uzman sayısının ve niteliğin artırılması amacıyla yüksek lisans ve doktora tezlerinde ele alınmasının önemi vurgulanmıştır.

T22 kodlu tezde öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinin anabilim dalına göre farklılık gösterdiği bulgusundan hareketle, branş fark etmeksizin her öğretmen adayının formal ya da informal şekilde öğrencilerin medya okuryazarlığı becerisine katkıda bulunacağını ve bu kapsamda bütün anabilim dallarında medya okuryazarlığı ders içeriklerine yer verilmesi önerilmiştir.

T9 kodlu tezde iletişim fakültesi mezunlarının da Medya Okuryazarlığı dersini verebilmeleri için pedagojik formasyon alabilecekleri Medya Okuryazarlığı Tezsiz Yüksek Lisans programlarının yaygınlaştırılması önerilmiştir.

T22 kodlu tezde öğretmen yetiştirme lisans programlarında yer alan Bilgisayar I-II derslerinde ağırlıklı olarak işletim sistemi ve temel ofis programlarını kullanma becerilerinin geliştirildiğine vurgu yapılmıştır. Bu derslerde üst düzey bilişsel becerileri geliştirmeye yönelik bir öğretim yapılabileceği ve bu hedef doğrultusunda gerekiyorsa haftalık ders sayısının artırılması önerilmiştir. Özellikle BÖTE Bölümü öğretmen adaylarının görev aldıkları okullarda Bilişim Teknolojileri dersi verecekleri ve bilgisayar teknolojisi konusunda yetkinlik sahibi olacakları için medya okuryazarlığı becerilerinin bu bölümde medya okuryazarlığı öğretimi boyutuyla ele alınabileceği önerilmiştir. Yine aynı tezde Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı dersinin medya okuryazarlığı ile ilişkili olduğu belirtilmiştir. Bu dersin içeriğinin medya okuryazarlığı becerilerini geliştirmek için daha uygun hale getirilmesi önerilmiştir.

3.9.2. Öğretmenlere Yönelik Öneriler

Öğretmenlere yönelik öneriler Tablo 3.12’de sunulmuştur.

Tablo 3. 12: Öğretmenlere Yönelik Öneriler

<i>Ana Tema</i>	<i>Öneriler</i>	<i>Kod</i>	<i>Frekans</i>
	Medya Okuryazarlığı dersinin öğrenci merkezli ve farklı etkinliklerle işlenmesi öğrencilerin daha fazla zevk alarak derse katılmalarını sağlayabilir.	T11, T14, T29, T32, T34, T46	6
	Medya Okuryazarlığı dersinde farklı öğretim yöntem ve teknikleri (işbirlikli öğrenme, grup tartışmaları, proje tabanlı öğrenme, bilgisayar destekli öğretim, grup çalışması vb.) kullanabilirler.	T5, T11, T55	3
	Öğrenciler Medya Okuryazarlığı dersinde radyo dinlemeleri, gazete ve dergi okumaları konusunda yönlendirilmelidirler.	T14, T20, T32	3
	Öğrencilere sınıf gazetesi tasarlama, okul dergisi çıkarma, senaryo oluşturma vb. etkinlikler yaptırılabilir.	T20, T25, T55	3
	Medya alanında proje ve performans ödevi verilmesi, öğrencilerin bilgi ve becerilerini kullanarak yaratıcılıklarını ortaya koyabilmelerine olanak sağlar.	T8, T33	2
	Medya okuryazarlığı eğitimi sadece sınıf ortamında değil, okul dışında da çeşitli medya kurum ve kuruluşlarına yapılacak geziler yoluyla gerçekleştirilebilir.	T11, T55	2
	Okul genelinde reklam, senaryo, kısa film yarışmaları düzenlenebilir.	T33, T55	2
	Öğretmenler Medya Okuryazarlık dersinde ders kitabı dışında kaynak olarak bilim- sanat dergilerini, sosyal medya uygulamalarını kullanabilirler.	T39, T45	2
	Öğretmenler arasında bilgi ve becerileri geliştirmek için Medya Okuryazarlığı Derneği kurulabilir.	T1	1
	Öğrencilerin yazılı basını takip etme düzeylerinin artması için okullarda gazete/dergi okuma köşeleri oluşturulabilir.	T19	1
	Anaokulunda resimli kitaplarla öğrencilere medya konusunda farkındalık ve bilinç kazandırılabilir.	T31	1
	Öğrenciler e-posta adresine sahip olmalı ve bazı duyurular ya da ödevler e- posta ile gönderilmelidir. Bu öğrencilerin medyayı amaçlı kullanmayı öğrenmelerine katkı sağlayabilir.	T33	1
	Diğer branş öğretmenlerinin de ders içeriklerini medya okuryazarlığı becerileri ile ilişkilendirmesi öğrenciye eleştirel bilincin kazandırılması açısından katkı sağlar.	T38	1
	Sosyal bilgiler öğretmenlerinin dersi vermekle yükümlü olmaları nedeniyle sosyal medya kullanımı konusunda daha bilinçli olmaları gerekir.	T42	1
	Seçmeli ders olarak verilen Medya Okuryazarlığı dersi hakkında velilere yönelik bilgilendirmeler yapılmalı ve dersi seçmeleri teşvik edilmelidir.	T56	1
	Öğrencilere medya okuryazarlık becerilerinin çizgi filmler aracılığıyla kazandırılması öğrenmenin kalıcı olmasını sağlayacaktır.	T68	1

Tablo 3.12 incelendiğinde öğretmenlere en çok öğrencilerin derse aktif olarak ve zevk alarak katılabilmeleri için dersin farklı etkinliklerle desteklenerek işlenmesi önerilmiştir. T11 kodlu tezde öğrenci merkezli ve etkinlik odaklı bir medya eğitiminin öğrenilenlerin uygulamaya aktarılmasında etkili olacağına vurgu yapılmıştır. T29 kodlu tezde korumacı yaklaşım yerine öğrenci merkezli bir yaklaşım benimsenmesinin medya iletilerinin çözümlenmesinde oldukça etkili olacağına değinilmiştir. T46 kodlu tezde öğrencilerin Medya Okuryazarlığı dersinin zorunlu olmaması gerektiğini düşündükleri ve dersi almayan öğrencilere bu dersi tavsiye etmedikleri sonucu ortaya çıkmıştır. Bunun sebebi olarak öğrencilerin dersin işlenişinde farklı uygulamalar ve etkinlikler olduğunu düşünürken dersi sıkıcı bulmuş olmaları gösterilmiştir. Bu bağlamda Medya Okuryazarlığı dersinin etkinliklerle daha zevkli hale getirilmesi gerektiği önerilmiştir.

T14 ve T32 kodlu tezlerde öğrencilerin gazete okumalarının medya okuryazarlık düzeylerini olumlu yönde etkilediği ifade edilmiş ve bu nedenle öğrencilerin gazeteleri takip etmeleri yönünde yönlendirilmeleri gerektiği önerilmiştir. T20 kodlu tezde öğrencilere dergi ve gazete okuma alışkanlığının kazandırılması ve medyaya eleştirel yaklaşabilmeleri için zenginleştirilmiş etkinliklerle dersin işlenmesinin önemine vurgu yapılmıştır. Öğretmenlerin farklı gazete ve dergilerde yayımlanan haber ve köşe yazılarının karşılaştırarak değerlendirmeleri konusunda öğrencileri teşvik etmeleri önerilmiştir.

T25 kodlu tezde öğretmenlere okul gazetesi/dergisi tasarlama, gazete köşesi oluşturma vb. etkinlikleri yapturmaları önerilmiş, bu etkinliklerin öğrencilere gazete ve dergi takip etme alışkanlıkları kazandıracağı belirtilmiştir. T55 kodlu tezde okullarda bu tür etkinliklerin düzenlenmesinin medya okuryazarlığı bilincini arttıracığına değinilmiştir.

T8 kodlu tezde öğretmenlerin Medya Okuryazarlığı dersi öğretim sürecinde kılavuz kitabında yer alan etkinliklerle sınırlı kaldıkları, proje ve performans ödevlerine yeterince önem vermedikleri gözlenmiştir. Öğrencilerin bilgi ve becerilerini kullanabilecekleri, yaratıcılıklarını ön plana çıkartabilecekleri konularda proje ve performans ödevlerinin verilmesi önerilmiştir. T33 kodlu tezde Türkçe dersinde verilecek proje ödevlerinin medya içerikleri üretilmesine ilişkin olabileceği tavsiye

edilmiştir. Öğrencilerin proje ödevlerini hazırlarken bir blog sayfası tasarımları, gazete ve dergi hazırlamaları ile ödevi daha rahat içselleştirebilecekleri belirtilmiştir.

T11 kodlu tezde yılın belirli zamanlarında medya kuruluşlarına geziler düzenlenerek öğrencilerin medya ortamını daha yakından tanımalarına katkı sağlanacağı belirtilmiştir.

T39 kodlu tezde Türkçe ve sosyal bilgiler öğretmenleri içerisinde medya okuryazarlığına ilişkin yüksek düzeyde beceri sahibi öğretmenlerin derslerde materyal olarak çoğunlukla bilim-sanat dergileri, gazete ve internet kullandıkları belirlenmiştir. Bu tespitten yola çıkarak ders kitaplarının medya okuryazarlığı eğitimi için yeterli olmadığını, alternatif kaynak olarak bilim-sanat dergileri ve internet kullanımının yaygınlaştırılması gerektiği önerilmiştir.

T19 kodlu tezde öğrencilerin yazılı basını takip etme düzeylerinin oldukça düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu probleme çözüm önerisi olarak okullarda gazete okuma köşeleri oluşturulması ve öğretmenlerin okuma alışkanlığının kazandırılmasında öğrencilerinin rol modeli olmaları sunulmuştur.

T38 kodlu tezde medya okuryazarlığının ders olarak sadece belli alanlarla ilişkilendirilmesinin ötesinde, tüm alan ve derslerde kullanılabilirliğinin öğretmenler tarafından kabul edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Başta Türkçe ve sosyal bilgiler dersi öğretmenleri olmak üzere diğer branşlarda görev yapan öğretmenlerin de ders içeriklerini medya okuryazarlığının temel ilkeleri ile ilişkilendirmeleri ve öğrencilere eleştirel bir bilinç kazandırmaları önerilmiştir.

T42 kodlu tezde Medya Okuryazarlığı dersini veren öğretmenlerin medya okuryazarlığı becerilerine sahip olmasının gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Yeni medya döneminde medya okuryazarlığı becerilerine sahip olmak iletişim teknolojilerindeki gelişmelerle hayatımıza giren sosyal medyanın bilinçli bir kullanıcısı olmakla mümkün olacağı belirtilmiştir. Medya Okuryazarlığı dersini sosyal bilgiler öğretmenlerinin vermesi sebebiyle özellikle bu branş öğretmenlerinin sosyal medya kullanımı konusunda bilinçli olmaları önerilmiştir.

T68 kodlu tezde TRT Çocuk Kanalı'nda yayınlanan Dijital Tayfa ve Siberay isimli çizgi filmlerin Seçmeli Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretim Programı ile ilişkisi incelenmiştir. Çizgi filmlerin izlenilen her bölümünde medya okuryazarlık becerilerinin

sıklıkla yer aldığı tespit edilmiştir. Araştırmacı çocuklara medya okuryazarlığı becerisi aktarımı için çizgi filmlerin kullanılmasının kalıcı öğrenmeye katkı sağlayacağını belirtmiştir.

3.9.3. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

Araştırmacılara yönelik öneriler Tablo 3.13'te sunulmuştur.

Tablo 3. 13: Araştırmacılara Yönelik Öneriler

<i>Ana Tema</i>	<i>Öneriler</i>	<i>Kod</i>	<i>Frekans</i>
	Medya okuryazarlığı becerisini çeşitli değişkenlere göre inceleyen ilişkisel ve karşılaştırmalı araştırmalar yapılabilir.	T19, T20, T40, T42, T45, T47, T54, T71	8
	Medya okuryazarlığı ve aktif vatandaşlık arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla araştırmalar yapılabilir.	T12, T21, T22	3
	Medya okuryazarlığı alanında çok daha fazla sayıda uygulamalı ve eleştirel araştırmalar yapılmalıdır.	T36, T43, T61	3
	Medya okuryazarlığı becerileri ile 21. yüzyıl becerileri arasında ilişkisel ve karşılaştırmalı araştırmalar yapılabilir.	T40, T48, T63	3
	Medya Okuryazarlığı Öğretmenliği Programı'nın açılması veya diğer öğretmenlik programları ile ilişkisini inceleyecek araştırmalar yapılabilir.	T16, T33	2
	Öğrencilerin kısa film çekme, radyo programı yapma, internet sitesi oluşturma, okul dergisi çıkarma vb. medya ürünü oluşturabilme yaratıcılıkları üzerine araştırmalar yapılabilir.	T19, T33	2
	Medya okuryazarlığı dersinde gerekli araç-gereç ve materyallerin geliştirilmesi amacıyla araştırmalar yapılabilir.	T24, T36	2
	Farkındalık, etkinlik, erişim ve paylaşım becerileri başta olmak üzere medya okuryazarlığı alt becerileri üzerine araştırmalar yapılabilir.	T32, T36	2
	Ebeveynlere yönelik medya okuryazarlığı eğitim programı hazırlanarak medya okuryazarlık düzeylerindeki değişim incelenebilir.	T36, T50	2
	Farklı demografik özelliklere sahip anne babaların medya okuryazarlık düzeylerini belirleyen araştırmalar yapılabilir.	T49, T69	2
	Medya Okuryazarlık Aile Eğitimi Programı geliştirilerek, ebeveynlerin medya okuryazarlık düzeyleri üzerinde programın etkisi incelenebilir.	T50, T53	2
	Farklı eğitim kademelerindeki öğrencilere medya okuryazarlığı eğitimi verilerek televizyon dizilerindeki mesajları algılamalarına etkisi üzerine araştırmalar yapılarak sonuçlar karşılaştırılabilir.	T1	1

Tablo 3.13: Araştırmacılara Yönelik Öneriler (Devamı)

İlköğretim düzeyinde medya okuryazarlığı becerilerini ölçen bir ölçme aracının geliştirilmesi amacıyla araştırma yapılabilir.	T4	1
Öğrencilerin medya okuryazarlığı düzeylerinin belirlenebilmesi için standartlaştırılmış bir ölçme aracı hazırlanabilir.	T6	1
Müstakil ders yaklaşımı ve ilişkilendirme yaklaşımının karşılaştırılmasına yönelik deneysel bir araştırma yürütülebilir.	T15	1
İlköğretim Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretmen El Kitabı'nda seçilen bir ünite ile Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretim Programı arasındaki tutarlılık incelenebilir.	T16	1
Öğrencilerin Seçmeli Medya Okuryazarlığı dersini tercih etmemelerinin gerekçeleri araştırılabilir.	T16	1
Öğretmen adayları ve öğretmenlerin medya kullanım amaçlarının karşılaştırıldığı araştırmalar yapılabilir.	T17	1
Bireylerin medyaya yönelik beklentileri ile kullanım amaçları arasındaki ilişki incelenebilir.	T17	1
Öğretmenlerin medya okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesine yönelik ölçek geliştirme araştırmaları yapılabilir.	T17	1
Devlet okulları ve özel okullarda öğrenim gören öğrencilerin medya okuryazarlık düzeylerini karşılaştıran bir araştırma yapılabilir.	T20	1
İnformal veya yaygın eğitimin medya okuryazarlığı üzerindeki etkisi incelenebilir.	T22	1
Sosyal medya hesaplarının kullanımı ile medya okuryazarlığı arasındaki ilişki incelenebilir.	T24	1
Öğrencilerin gazete/dergi okuma alışkanlıkları ve medya okuryazarlığı becerileri arasındaki ilişkiyi saptamak amacıyla farklı sınıf düzeylerinde araştırmalar yapılarak sonuçlar karşılaştırılabilir.	T25	1
Ülkemizde medya okuryazarlığı dersi için çevrim içi kaynak sağlayan internet siteleri ile gelişmiş ülkelerdeki benzer örneklerin karşılaştırılmasına yönelik araştırmalar yapılabilir.	T28	1
Medya okuryazarlığı ilkelerine yönelik araştırmalar yapılabilir.	T36	1
Medya okuryazarlığı eğitiminin kapsamı, önemi ve gerekliliği konusunda kuramsal araştırmalar yapılabilir.	T36	1
Medya okuryazarlığını siyaset, sosyoloji, psikoloji, sağlık gibi disiplinlerle ilişkilendirerek araştırmalar yapılabilir.	T36	1
Çevrim içi bilgi arama stratejileri, eleştirel düşünme becerileri ve medya okuryazarlık düzeyi arasındaki ilişkiyi inceleyen çok boyutlu deneysel bir araştırma yapılabilir.	T37	1
Medya okuryazarlığı dersini veren öğretmenlerin uygulamaya dönük yeterlilikleri araştırılabilir.	T38	1

Tablo 3.13: Araştırmacılara Yönelik Öneriler (Devamı)

Delphi tekniği kullanılarak, medya okuryazarlığı eğitim programında bulunması gereken özelliklerin belirlenmesi ve medya okuryazarlığı tanımının yapılması amacıyla araştırmalar yapılabilir.	T41	1
Medya okuryazarlığı eğitiminin farklı eğitim kademelerinde nasıl verilmesi gerektiği üzerine deneysel araştırmalar yapılabilir.	T42	1
Eğitimin her kademesine seçmeli Sosyal Medya Eğitimi dersinin konulması ve ders program içeriği, derste kullanılabilecek öğretim yöntemleri teorik ve uygulamalı araştırmalarla geliştirilebilir.	T42	1
Farklı meslek gruplarındaki çalışanların medya okuryazarlık düzeylerini belirlemeye dönük araştırmalar yürütülebilir.	T47	1
Teknoloji ile büyüyen bir kuşak olan Z Kuşağının yeni medya okuryazarlığı düzeyleri incelenebilir.	T51	1
Erken Çocukluk Dönemi Medya Okuryazarlığı Eğitim Programı geliştirilmesine yönelik proje çalışmaları yapılabilir.	T53	1
İletişim becerileri ile medya okuryazarlık becerileri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla nitel bir araştırma yapılabilir.	T58	1
Öğretmen adaylarının medya okuryazarlığına ilişkin görüş ve düşüncelerini ortaya koymak amacıyla araştırmalar yapılabilir.	T59	1
Çocuk filmlerinin farklı analiz temaları çerçevesinde incelenerek eleştirel düşünme ile medya okuryazarlığı üzerindeki etkileri incelenebilir.	T60	1
Öğretmenlerin medya okuryazarlığı dersinde uygulayabilecekleri etkinliklere yönelik araştırmalar yapılabilir.	T61	1
Medya okuryazarlık ile Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndaki düşünme becerileri (yaratıcı düşünme, karar verme, eleştirel düşünme vb.) ilişkilendirilerek araştırmalar yapılabilir.	T61	1
Öğretmenlerin program değerlendirme düzeyleri ile medya okuryazarlık becerileri arasındaki ilişkiler yapısal eşitlik modellemesi ile analiz edilebilir.	T65	1
Medya okuryazarlığı ile küresel vatandaşlık arasındaki ilişki üzerine farklı yöntem ve teknikler kullanılarak araştırmalar yürütülebilir.	T66	1
Medya-çocuk ilişkisini bütüncül bir yaklaşım içerisinde ele alan ulusal ölçekte bir araştırma gerçekleştirilebilir.	T68	1
Toplumda dezavantajlı durumdaki insanların medya okuryazarlığı beceri düzeyini değerlendiren araştırmalar yürütülebilir.	T69	1
Öğretmenlerin epistemolojik inançları ve medya okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişki farklı değişkenler açısından incelenebilir.	T70	1

Tablo 3.13 incelendiğinde araştırmacılara en çok medya okuryazarlığı becerisini çeşitli değişkenlere göre inceleyen ilişkisel ve karşılaştırmalı araştırmalar yapılması önerilmiştir.

T12 kodlu tezde medya okuryazarlığı eğitimi ile aktif vatandaşlık arasındaki ilişkiyi çeşitli eğitim kurumları bünyesinde inceleyen araştırmaların yapılması önerilmiştir. T21 kodlu tezde medya okuryazarlığı ve aktif vatandaşlık arasındaki nedensellik ilişkisinin deneysel olarak incelenmesi ve izleme araştırma yöntemi kullanılarak etki düzeyinin gözlemlenmesi önerilmiştir. T22 kodlu tezde medya okuryazarlık düzeyinin aktif vatandaşlık düzeyine etkisini ortaya koyabilmek amacıyla öğretmen yetiştirme lisans programları içerisinde deneysel araştırmaların yapılması önerilmiştir.

T63 kodlu tezde 21. yy. becerileri ve yeni medya okuryazarlığı arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırmaya rastlanılmadığı belirtilmiştir. Bu bağlamda farklı branş öğretmenleri ile bir araştırma yapılması önerilmiştir.

T16 kodlu tezde Medya Okuryazarlık dersi için bir yükseköğretim programının açılmasına yönelik ya da diğer öğretmen eğitimi programları ile ilişkisini inceleyecek araştırmalar yapılması önerilmiştir. Bu amaca bağlı olarak ileride yapılacak araştırmaların, karar vericilerin bilimsel bir yaklaşımla yönlendirilmesine destek vermeleri gerektiği belirtilmiştir. Özellikle Medya Okuryazarlığı dersinin hangi branş öğretmenleri tarafından verilmesine ilişkin kararlar alınabilmesi ve derse girmesi esas öngörülen branşlar içerisine bilişim teknolojileri öğretmenlerinin dahil edilebilme durumunun karşılaştırmalı araştırmalarla ortaya konulması önerilmiştir. T33 kodlu tezde Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın medya okuryazarlığı becerileri bağlamında incelenmesine yönelik araştırmaların yapılması ve bu programa ilişkin medya içeriği üretme uygulamalarının da yapılması önerilmiştir.

T19 kodlu tez literatürde Medya Okuryazarlığı dersini öğrencilerin medya ürünü yaratma yeterlikleri açısından inceleyen ilk tezdır (Semiz, 2013). Araştırmada ortaokul öğrencilerinin medya ürünü oluşturma yeterliklerini değerlendirebilmek için araştırmacının kendisi tarafından geliştirilen Medya Ürünü Oluşturma Aracı'nı öğrencilere dağıtılarak bir gazete haberi yazmaları istenmiştir. Araştırmacı bundan sonraki araştırmalarda öğrencilerin internet siteleri oluşturma, okul dergisi çıkarma, kısa

film çekme gibi çeşitli medya ürünü yaratıcılıklarını değerlendiren araştırmalar yapılmasını önermiştir. T33 kodlu tez medya okuryazarlığı becerileri ve 7. sınıf Türkçe dersinin bir arada işlenmesine yönelik bir ders planı ve etkinlik modeli ortaya koyarak ana dili eğitimi ile medya okuryazarlığı eğitiminin verilebileceğini göstermek amacıyla yapılmıştır. Dil becerilerinden konuşma ve yazma becerileri ile çok katmanlı medya metinleri üretmeye yönelik uygulamalı etkinlikler yapılmıştır. Öğrencileri medyadan etkilenen pasif bir okuyucu olmaktan çıkararak aktif medya üreticileri haline gelmelerine katkıda bulunmak için Türkçe derslerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu araştırmada öğrencilerden köşe yazısı ve senaryo yazma, slogan oluşturma ve blog sayfası tasarımı yapmaları istenerek medya ürünü oluşturabilme yeterlikleri değerlendirilmiştir. Benzer araştırmaların kısa film çekme, web sitesi oluşturma, radyo yayını yapma, okul gazetesi ve dergisi çıkarma gibi çeşitli medya üretimlerine yönelik yapılması önerilmiştir.

T49 kodlu tez ebeveynlerin yeni medya okuryazarlık düzeylerini geçerli ve güvenilir bir ölçekle belirleyen ilk tezdır (Barkuş, 2020). Araştırmada veriler internet ortamında toplandığı için internet erişimi bulunmayan ebeveynlerin araştırmanın kapsamı dışında kaldığı belirtilmiştir. Araştırmacı benzer bir araştırmanın internet erişimine sahip olmayan ebeveynler ve farklı meslek gruplarına yönelik yapılmasını önermiştir. T69 kodlu tezin amacı ortaokul ve liseye giden çocuğu olan anne ve babaların yeni medya okuryazarlığı bilgi ve beceri edinmelerini sağlayacak bir eğitim programı geliştirmek ve değerlendirmektir. Araştırmacı aynı araştırmanın farklı sosyo-ekonomik düzeylerdeki ebeveynlerle yapılmasını ve ortaya çıkan bulguların bu araştırmanın bulgularıyla karşılaştırılmasını önermiştir.

T53 kodlu tezde araştırmacı tarafından Medya Okuryazarlığı Aile Eğitim Programı hazırlanmıştır. Araştırmada bu programın 48-60 aylık 40 çocuk ve annelerinin medya okuryazarlığı düzeylerine olan etkileri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma Covid- 19 salgını nedeniyle uzaktan eğitim programı şeklinde yürütülmüş olup toplamda 12 oturum boyunca Zoom programı üzerinden uygulanmıştır. Uygulanan program sonucunda annelerin özellikle uygulamaya ağırlık verilmesi ve sürenin uzatılması yönünde istekleri olduğu belirtilmiştir. Bu bağlamda daha uzun süreli ve uygulama ağırlıklı eğitim programlarının geliştirilerek uygulanması tavsiye edilmiştir.

T17 kodlu tezde veri toplama aracı olarak anket ve ölçek kullanılan araştırmaların büyük bir kısmının tutum belirleme üzerine odaklanıldığı belirtilmiştir. Öğretmen ve öğrencilerin medya okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesine yönelik yeterli araştırmanın yapılmadığı ifade edilmiştir. Bu durumun nedeni olarak ilgili literatürde medya okuryazarlık düzeylerini ölçen geçerli ve güvenilir bir ölçeğin bulunmayışı gösterilmiştir. Araştırmacı bu alanda daha fazla ölçek geliştirilmesini önermiştir. Ölçek kullanılarak yapılan araştırmalarda elde edilen bulguların ilgili alana önemli katkılar saylayacağı ifade edilmiştir.

T36 kodlu tezde medya okuryazarlığı becerisi ile farklı disiplinlerin ilişkilendirilmesinin öğrencilere disiplinlerarası bir bakış açısı kazandıracağı ifade edilmiştir. Medya okuryazarlığı alanında önde gelen ölkelerden ABD ve Kanada’da ekonomi, tarih, psikoloji, coğrafya ve sosyoloji gibi farklı disiplinlere ait çok sayıda araştırma yürütöldüğü ifade edilmiştir. Ülkemizde ise medya okuryazarlığı alanında bu disiplinlerle ilişkilendirilmiş bir lisansüstü teze ulaşılmadığı belirtilmiş ve literatürdeki bu eksikliği giderecek araştırmaların yapılması önerilmiştir.

T37 kodlu tezde öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri ve çevrim içi bilgi arama stratejileri arasındaki ilişki incelenmeye çalışılmıştır. Bu iki değişken arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırma bulunmadığından literatürde yapılmış ilk araştırma niteliğinde olduğu belirtilmiştir (Tatar, 2016). Araştırmada nicel araştırma desenlerinden tarama, nedensel karşılaştırma ve keşfedici korelasyonel desen kullanılmıştır.

3.9.4. Ebeveynlere Yönelik Öneriler

Ebeveynlere yönelik öneriler Tablo 3.14’te sunulmuştur.

Tablo 3. 14: Ebeveynlere Yönelik Öneriler

<i>Ana Tema</i>	<i>Öneriler</i>	<i>Kod</i>	<i>Frekans</i>
	Aileler çocuklarının medya kullanımlarını takip etmelidirler.	T12, T19, T28, T29, T50, T52, T53	7
	Ebeveynler rol model olarak çocuklarıyla beraber medya içerikleri üretmeli ve evde medya araçlarını sıklıkla kullanmalıdırlar.	T49, T50, T53	3
	Ebeveynler ilgili kurumlardan medya okuryazarlığı eğitimi talep etmeli ya da çevrim içi eğitimler alarak medya okuryazarlığı becerilerini geliştirmelidirler.	T1, T49	1
	Medya okuryazarlığı bilgi ve becerilerini geliştirmek üzere aileler arası Medya Okuryazarlığı Derneği kurulabilir.	T1	1
	Özellikle medya çalışanı ve eğitimci ebeveynlerin yeni medya teknolojileri üzerinde yaptıkları çalışmaları diğer ebeveynler ile paylaşmalıdırlar.	T49	1

Tablo 3.14 incelendiğinde ebeveynlere en çok çocuklarının medya kullanımlarını takip etmeleri önerilmiştir. T12 kodlu tez ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin televizyon dizilerindeki mesajları algılamalarına medya okuryazarlığı eğitiminin etkisini incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma sonucuna göre deney grubu öğrencilerinin yarıya yakını, kontrol grubu öğrencilerinin ise tamamına yakını günde ortalama 2 saatten fazla bir süre televizyon izlemektedirler. Bu sebeple ebeveynlere çocuklarının televizyon izleme sürelerini denetlemeleri önerilmiştir. T19 kodlu tezde ise ailelerin çocukların televizyon izleme ve bilgisayar kullanım sürelerini denetledikleri ancak çocukların televizyon ve internette neler yaptıklarını takip etmedikleri anlaşılmıştır. Araştırmacı ailelere rol model olarak çocuklar üzerinde denetim sağlamalarını önermiştir. T28 kodlu tezde Medya Okuryazarlığı dersinin yaşam boyu öğrenme kapsamında okullardaki ders anlatımı sonrasında bireyin sosyal yaşamı ve ev ortamında da dersin devamının sağlanabilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Eğer aileler medya okuryazarlığı eğitimi konusunda bilgiliyse çocukların da medya konusunda eğitilmiş oldukları belirtilmiştir.

Çocuğun okulda öğrendiği bilgileri içselleştirebileceği bir ortam için ailelerin çocuklarını sık sık takip etmeleri önerilmiştir. T29 kodlu tezde çocukların televizyonda izledikleri programları ve bu programları izleme sürelerini denetlemeleri önerilmiştir. T50 kodlu tezde ebeveynlerin medya araçlarını kullanım konusunda kısıtlama ya da yasaklamadan ziyade çocukların kontrollü bir şekilde kullanmalarını sağlamaları

gerektiğinin önemine değinilmiştir. T52 kodlu tezde 7-12 yaş arası tipik gelişim gösteren çocuğa sahip 102 ebeveyn ve öğrenme güçlüğü olan çocuğa sahip olan 106 ebeveyn olmak üzere toplam 208 ebeveynin medya okuryazarlık düzeyleri ile EBA TV kullanımları arasındaki ilişki incelenmiştir. Literatürde bu konuda yapılan ilk tez olduğu belirtilmiştir (Tokmak, 2021). Araştırmada ailelere, çocuklara kötü örnek teşkil edebilecek yayınları izlememeleri konusunda hassas davranmaları gerektiği önerilmiştir. T53 kodlu tezde ailelere çocuklarının medya araçları ile olan etkileşimlerine sınırlamalar getirmeleri, belli kurallar koymaları ve koyulan kuralların her zaman geçerli olmasını sağlamaları önerilmiştir.

Medya araçlarını kullanım süresi, hangi programları izleyebilecekleri ya da dinleyebilecekleri konusunda ebeveyn ve çocuk arasında bir sözleşme imzalanabileceği önerilmiştir. Medya araçları kullanma sözleşmesi adı verilen bu sözleşmenin karşılıklı imza altına alınmasından sonra evin özel bir alanına asılabileceği ifade edilmiştir.

T49 kodlu tezde özellikle ev hanımı annelere ev ortamında yeni medya araçlarını kullanmaları ve çocukların seviyesine uygun medya içerikleri üretmeleri önerilmiştir. T53 kodlu tezde ebeveynlere çocukları ile beraber çizgi film izlemeleri ve bilgisayar oyunları oynamaları önerilmiştir. Bu esnada çocukların düşüncelerini sağlayacak sorular sorarak çocukların duygu ve düşüncelerini ifade etmelerini sağlayacak etkinliklerin yapılması tavsiye edilmiştir.

T1 kodlu tezde çocukların ebeveynlerini kendilerine rol model aldıklarını ve bu noktada ebeveynlerin de medya okuryazarlığı eğitimi almalarının önem taşıdığı belirtilmiştir. Öğrendikleri medya okuryazarlığı bilgi ve becerilerini günlük yaşantılarına uygulamaları önerilmiştir. T49 kodlu tezde ebeveynlerin hangi yaş ve meslek grubunda olursa olsun ilgili kamu ve kuruluşlarından yeni medya okuryazarlığı eğitimleri talep etmeleri önerilmiştir.

3.9.5. MEB'e Yönelik Öneriler

MEB'e yönelik öneriler Tablo 3.15'de sunulmuştur

Tablo 3. 15: MEB’e Yönelik Öneriler

Ana Tema	Öneriler	Kod	Frekans
	Öğretmenler için medya okuryazarlığı eğitimi konusunda kuramsal ve uygulamalı hizmet içi eğitimler düzenlenebilir.	T1, T3, T4, T5, T6, T7, T8, T9, T11, T14, T22, T24, T28, T29, T34, T38, T39, T47, T54, T55, T56, T57, T59, T62, T63, T66	26
	Medya Okuryazarlığı dersi seçmeli ders kapsamından çıkarılarak zorunlu dersler arasına alınmalıdır.	T2, T5, T9, T19, T34, T43, T45, T46, T55, T57	10
	Bağımsız bir ders olarak müfredatta yer alan Medya Okuryazarlığı dersi, diğer derslerin öğretim programlarıyla ilişkilendirilerek verilebilir.	T3, T6, T7, T15, T25, T38	6
	Medya Okuryazarlığı dersi için okulların teknoloji altyapısı ve teknik donanımları iyileştirilmelidir. Dersin teknoloji sınıfında ya da medya sınıfında uygulamalı olarak verilmesi sağlanmalıdır.	T11, T20, T28, T29, T38, T55	6
	İlköğretim ve ortaöğretim kademelerinde medya okuryazarlığı eğitimi verilebilir.	T1, T5, T11, T29	4
	Milli Eğitim Bakanlığınca etkinlik ve uygulama içerikli ekstra kaynak kitaplar hazırlanmalıdır.	T5, T19, T28, T55	4
	Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretmen Kılavuz Kitabı güncellenmeli ve içerik olarak zenginleştirilmelidir.	T8, T28, T55	3
	Seçmeli Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretim Programı içeriği sınıf düzeyine göre farklılaşmalıdır.	T6	1
	Öğretim programındaki özel amaçlar dersin süresi, kapsam ve niteliği dikkate alınarak yeniden belirlenmeli ve kazanımlarla tutarlı hale getirilmelidir.	T6	1
	Velilere yönelik Medya Okuryazarlığı Ebeveyn Eğitim Programı hazırlanmalıdır.	T19	1
	Uygulamalı etkinliklere daha çok yer verilebilmesi için okullarda Medya Okuryazarlığı Kulübü kurulabilir.	T19	1
	Medya okuryazarlığı eğitiminde dünyada öncü olan ülkelerin takip ettikleri stratejiler eğitim programımıza uyarlanabilir.	T28	1
	Halk Eğitimi Merkezi’nde medya okuryazarlığı konusunda kurslar açılabilir.	T47	1
	EBA platformu aracılığıyla öğretmen, öğrenci ve velilere medya okuryazarlığı eğitimi verilebilir.	T52	
	Okullarda kutlanan belirli gün ve haftalar arasında Medya Okuryazarlığı Haftası eklenebilir ve bu bağlamda etkinlikler, geziler düzenlenebilir.	T55	1

Tablo 3.15 incelendiğinde MEB’e en çok medya okuryazarlığı eğitimi konusunda öğretmenlere kuramsal ve uygulamalı hizmet içi eğitimler verilmesi

önerilmiştir. T3 kodlu tezde Medya Okuryazarlığı dersinde öğrencileri aktif kılacak tartışma, proje yapma, soru-cevap gibi yöntem ve tekniklerin etkin kullanılması gerektiği belirtilmiştir. Programda derste kullandıkları yöntem ve tekniklerin seçimi öğretmenin kendi seçimine bırakıldığı ancak bu durumun olumsuz etkileri olduğu ifade edilmiştir. Medya Okuryazarlığı dersinin içeriğine uygun olan yöntem ve tekniklerin kullanılmamasının dersin amacına ulaşması noktasında sorun oluşturacağı belirtilmiştir. Bu doğrultuda dersi verecek öğretmenlere uygun yöntem ve teknikleri seçmelerini sağlayacak hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimler verilmesi önerilmiştir. T5 kodlu tezde bu hizmet içi eğitimlerin sadece sosyal bilgiler öğretmenlerine değil Medya Okuryazarlığı dersine giren tüm öğretmenlere verilmesi gerektiği vurgulanmıştır. T8 kodlu tezde çeşitli ülkelerde Medya Okuryazarlığı dersinin nasıl işlendiğine yönelik bilgiler verilmesi önerilmiştir. T22 kodlu tezde ABD, Japonya başta olmak üzere birçok ülkede olduğu gibi gerek hizmet öncesi gerekse de hizmet süresince medya okuryazarlığı konusunda öğretmenlere destek olacak ulusal ve yerel düzeydeki sivil toplum kuruluşlarının oluşumuna destek verilmesi önerilmiştir. T29 kodlu tezde medya okuryazarlığı konusunda bilgi sahibi olmadan derse giren öğretmenlere sertifikalı hizmet içi eğitimler verilmesi önerilmiştir. Bazı gelişmiş ülkelerde yaz kampı şeklinde gerçekleşen bu programların amacına ulaşması ve en yüksek verimin alınabilmesi için zorunluluk olarak değil özendirici etki yaratabilecek koşullar hazırlanması tavsiye edilmiştir. T39 kodlu tezde araştırmacı MEB'e bağlı çalışan öğretmenlerin Medya Okuryazarlığı dersini verimli bir şekilde veremeyecek durumda olduğunu ifade etmiş ve zorunlu hizmet içi eğitim verilmesini önermiştir. T56 kodlu tezde Türkçe, sosyal bilgiler ve bilişim teknolojileri öğretmenlerinin medya okuryazarlığı düzeylerinin iyi seviyede olduğu tespit edilmiştir. Daha ileri seviyelere taşınması için hizmet içi eğitimler düzenlenmesi önerilmiştir.

T2 kodlu tezde medya okuryazarlığı eğitiminin önemi vurgulanarak Seçmeli Medya Okuryazarlığı dersinin ilköğretim düzeyinde zorunlu ders kapsamına alınması önerilmiştir. T5 kodlu tezde Medya Okuryazarlığı dersinin ilköğretim I. kademedeki diğer derslere entegre edilerek; ilköğretim II. kademe ve ortaöğretimde ise belirlenen bir sınıf düzeyinde zorunlu olarak verilmesi önerilmiştir. T9 kodlu tezde ise özellikle ilköğretim düzeyinde bağımsız bir ders olarak zorunlu ders kapsamında verilmesi gerektiği ifade

edilmiştir. T34 kodlu tezde Medya Okuryazarlığı dersinin zorunlu ders kapsamına alınarak merkezi sınavlarda bu ders ile ilgili soru sorulması önerilmiştir.

T3 kodlu tezde araştırmacı medya okuryazarlığının yaşam boyu öğrenilecek bir beceri olmasını vurgulamış, okul öncesi dönemden itibaren disiplinlerarası bir yaklaşımla farklı derslerle bütünleşik olarak verilmesini önermiştir. T6 kodlu tezde medya okuryazarlığının geleneksel okuryazarlığın alternatifi olarak değil bir tamamlayıcısı olarak görülmesi gerektiği belirtilmiş ve medya okuryazarlığı eğitiminin, anadili eğitimi verildiği Türkçe dersi içerisinde verilmesi önerilmiştir. T7 kodlu tezde medya okuryazarlığı eğitiminin, anadili eğitimi verildiği Türkçe dersi içerisinde verilmesi önerilmiştir. Başta ABD, İngiltere, Fransa, Rusya, Avustralya ve Kanada olmak üzere dünyanın pek çok ülkesinde medya okuryazarlığı diğer derslerin öğretim programları ile ilişkilendirilerek öğretildiği ifade edilmiştir. Medya okuryazarlığı eğitiminin ABD ve Kanada'da İngilizce Dil Bilimleri Programı'nın tamamıyla ilişkilendirildiği belirtilmiştir. Bu kapsamda ülkemizde öncelikle Türkçe Dersi Öğretim Programı'yla sonrasında ise Sosyal Bilgiler, Fen Bilgisi ve Hayat Bilgisi programlarıyla ilişkilendirilmesi önerilmiştir.

T11 kodlu tezde medya okuryazarlığı eğitimi için okullarda gerekli alt yapının sağlanarak medya sınıfları açılacağı ifade edilmiştir. Bu sınıf ortamının medyaya dair çeşitli teknoloji ve materyallerle donatılması ve Medya Okuryazarlığı dersinin bu sınıflarda işlenmesi önerilmiştir. T20 kodlu tezde 8. sınıf öğrencilerinin medya okuryazarlık düzeylerinin okulun bulunduğu yerleşim yerine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Şehir merkezindeki okullarda öğrenim gören öğrencilerin medya okuryazarlık düzeyleri kırsalda öğrenim gören öğrencilerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmacı bu durumun nedeninin okulların fiziki ve teknik kaynakları açısından yetersizliği ve sosyal eşitsizliklerden kaynaklanabileceğini belirtmiştir. Bütçe artırımı yapılarak okulların fiziki koşullarının ve bilgisayar, internet gibi teknik donanımlarının iyileştirilmesi önerilmiştir. T28 kodlu tezde Medya Okuryazarlığı dersi gibi işleniş sürecinde çeşitli uygulamalar yapmaya elverişli derslerin verileceği fiziki ortam konusunda sıkıntılar yaşandığı ifade edilmiştir. ABD, Avusturya, İngiltere ve Kanada gibi medya okuryazarlığı eğitiminde lider konumda olan ülkelerin uygulama ortamlarının incelenmesi ve ülkemizde de bu ortamların oluşturulması gerektiği belirtilmiştir. Bu ülkelerin medya okuryazarlığı eğitimini, medya metinleri

oluşturma, inceleme ve çözümlleme şeklinde medya eğitimi laboratuvarlarında gerçekleştirdikleri belirtilmiştir. Bu laboratuvarlarda reklam afişi, film, video klip, gazete ve dergi gibi birçok medya aracı üzerinde çalışıldığına değinilmiş ve ölkemizde de bu derse uygun laboratuvarlar oluşturulması önerilmiştir. T29 kodlu tezde Medya Okuryazarlığı dersinin uygulamalı olarak bir teknoloji sınıfında verilmesi önerilmiştir. Bu sınıfta öğrencilerin medyaya dair kullanabilecekleri her materyalin bulunması gerektiği ifade edilmiştir.

T1, T11 ve T29 kodlu tezlerde Medya Okuryazarlığı dersinin ilköğretimden başlayarak örgün eğitimin her kademesinde müfredata konulması önerilmiştir.

T19 kodlu tezde öğretmenlerin medya okuryazarlığına ilişkin etkinliklere ulaşmakta güçlük yaşadıkları ifade edilmiştir. Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretim Programı'nda yer alan kazanımlar doğrultusunda, alan uzmanlarınca hazırlanan çeşitli etkinliklerle zenginleştirilmiş Medya Okuryazarlığı Öğrenci Ders ve alışma Kitabı'nın hazırlanması önerilmiştir. Her sınıf düzeyi için ayrı etkinlikler hazırlanması gerektiğini, böylece öğrencilerin öğrenme sürecinde aktif olabileceği belirtilmiştir. T28 kodlu tezde Medya Okuryazarlığı dersi için herhangi bir ders kitabı hazırlanmamış olmasının öğrenciler açısından çok büyük bir eksiklik olduğu ifade edilmiştir. T55 kodlu tezde araştırmacı hem etkinlik hem de uygulama içerikli çeşitli kaynak kitaplar hazırlanmasını önermiştir.

T8 kodlu tezde öğretmen ve öğrencilerle yapılan görüşmeler sonucunda kılavuz kitabının içerik açısından sıkıcı ve yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kılavuz kitapta herkes tarafından bilinmekte olan konular üzerinde yoğunlaşılmasından dolayı dersin monotonlaştığı ve çok fazla tekrara düşüldüğü görüşmelerde belirtilmiştir. Kılavuz kitapta yer alan konular incelendiğinde, ilk konularda medya araçları hakkında tanımlamalar yapıldığı ve toplum üzerindeki etkilerinin açıklandığı görölmüş ancak günümüzde medya ile i içe olan öğrenciler için bu bilgilerin sıkıcı olduğu ifade edilmiştir. Araştırmacı öğrencilerin ilgisini çekecek ve tartışarak yeni fikirler üretmelerini sağlayacak konulara yer verilmesini önermiştir. T28 kodlu tezde öğretmen kılavuz kitabında daha çok etkinliğe yer verilmesi ve ders içeriğinin değişen şartlar dikkate alınarak güncellenmesi gerektiği önerilmiştir. T47 kodlu tezde medya

okuryazarlığı hakkında bilgi sahibi olmak isteyipte örgün eğitim sistemi dışında olan bireyler için Halk Eğitimi Merkezleri'nde kurslar açılması önerilmiştir.

3.9.6. İşbirlikli Çalışmaya Yönelik Öneriler

İşbirlikli çalışmaya yönelik öneriler Tablo 3.16'da sunulmuştur.

Tablo 3. 16: İşbirlikli Çalışmaya Yönelik Öneriler

<i>Ana Tema</i>	<i>Öneriler</i>	<i>Kod</i>	<i>Frekans</i>
	Öğretmenler, akademisyenler, ebeveynler, MEB, araştırmacılar ve medya profesyonelleri iş birliği içinde çalışmalar başlatılmalıdır.	T2, T5, T8, T11, T15, T19, T29, T38, T44, T55	10
	Okullarda medya sınıfı açılabilmesi için farklı medya kurum ve kuruluşları ile iş birliği yapılabilir.	T5	1
	Türkiye'de UNESCO, Avrupa Birliği, OECD gibi uluslararası kuruluşların medya okuryazarlığı eğitimi faaliyetlerine katılarak iş birliği gerçekleştirilebilir.	T6	1
	RTÜK-MEB işbirliği ile 1-4. sınıflar için Serbest Etkinlikler dersinde medya okuryazarlığına yer verilmesi amacıyla basılı ve görsel-işitsel medya aracılığıyla bir proje hazırlanabilir.	T17	1
	RTÜK, TÜBİTAK ve MEB iş birliği ile ebeveynlerin medya okuryazarlığı eğitimlerine yönelik gerçekleştirilecek proje çalışmalarına gerekli destekler sağlanmalıdır.	T18	1
	RTÜK ve Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü'nün iş birliği ile öğretmenlere yönelik Medya Okuryazarlığı Hizmet İçi Eğitimi planlanmalıdır.	T19	1
	RTÜK, MEB ve çeşitli medya kuruluşlarının ortak çalışmalarıyla kitap, video, dergi, CD gibi materyaller üretilerek Medya Okuryazarlığı dersindeki materyal eksiklikleri giderilebilir.	T19	1
	RTÜK, MEB ve çeşitli medya kuruluşlarının ortak çalışmalarıyla okul radyosu, okul gazetesi veya dergisi, haftalık bültenler, çocuk televizyon programlarının yapılabileceği ortam için alt yapı oluşturulabilir.	T19	1
	RTÜK ve MEB iş birliği ile öğretmen, veli ve öğrenci görüşleriyle müfredatın geliştirilmesi ve güncellenmesine katkı sunacak çalışmalar yapılabilir.	T19	1
	RTÜK ve MEB arasında Medya Okuryazarlığı dersinde çocuk dergilerinin yaygın bir okuma materyali haline gelebilmesi için ortak çalışmalar yapılabilir.	T27	1
	Aile Eğitim Programı (AEP) kapsamında MEB, YÖK, RTÜK, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı iş birliği ile ailelere eğitim verilebilir.	T28	1
	RTÜK-MEB uzmanlarınca televizyonda şiddet unsurları içeren yayınların engellenmesine yönelik ortak çalışmalar yapılabilir.	T30	1

Tablo 3. 16: İşbirlikli Çalışmaya Yönelik Öneriler (Devamı)

RTÜK ve MEB arasında imzalanan iş birliği protokolü kapsamında okullarda kurulan Medya Okuryazarlığı Kulübü ile Kültür, Edebiyat ve Kütüphanecilik Kulübü'nün iş birliği yaparak çalışmaları sağlanabilir.	T33	1
STK, MEB ve RTÜK ile ortak bir eylem planı hazırlanmalı; medyanın nitelikleri ve propaganda teknikleri hakkında toplumu bilgilendirmelidir.	T38	1
RTÜK, MEB ve ilgili kurumlar tarafından Medya Okuryazarlığı dersinin etkilerini incelemek için öğretmen ve ebeveynlere gözlem, eleştiri, öneri formları dağıtılabilir.	T46	1
Dersin içeriğinin belirlenmesinde çeşitli medya kuruluşları ve STK'lar ile iş birliğine gidilmelidir.	T55	1
RTÜK ve TRT arasında iş birliği sağlanarak TRT Çocuk Kanalı'nda yayınlanan içeriklerde medya okuryazarlığına yer verilebilir.	T68	
Yeni Medya Okuryazarlığı Eğitim Programı RTÜK, MEB, BTK, üniversiteler ve ilgili bakanlıklarla iş birliği içerisinde uzaktan eğitim modülüyle verilebilir.	T69	1

Tablo 3.16 incelendiğinde işbirlikli çalışmaya yönelik en çok öğretmenler, akademisyenler, ebeveynler, MEB, araştırmacılar ve medya profesyonellerinin iş birliği içerisinde çalışmaları önerilmiştir. T8 kodlu tezde Medya Okuryazarlığı dersi hakkında velilerle yapılan görüşmeler sonucunda velilerin bu ders hakkında bilgi sahibi olmadıkları görülmüştür. Çocukların medya araçlarıyla en çok evde vakit geçirdikleri ve ebeveynlerin bu konuda yeterince bilgi sahibi olmamalarının çocuklara doğru yönlendirmelerde bulunmalarına engel oluşturacağı ifade edilmiştir. Bu nedenle Medya Okuryazarlığı dersinin istenilen hedeflere ulaşması için öğretmenler ve ebeveynlerin iş birliği halinde olmaları önerilmiştir. T19 kodlu tezde televizyonda sunulan görüntülerin, öğrencilerin kişilik ve duygusal gelişimlerine etki ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, RTÜK ve MEB iş birliği ile sosyal ve kültürel değerleri içeren programların çocukların televizyon izleme saatlerinde yayınlanması ve çocuklar üzerinde olumsuz etkilere yol açabilecek alkol, sigara gibi zararlı maddelerin programlarda kullanılmaması konusunda çalışmalar yapılması önerilmiştir. T55 kodlu tezde öğretmen ve ebeveyn arasında iş birliği sağlanarak, öğrencinin ev ortamında medyaya yönelik tutumlarının takip edilmesi önerilmiştir.

T28 kodlu tezde birçok gelişmiş ülkede erken yaşlarda çocuğa medya eğitimi verilmesinin önemsenmesinden dolayı ailelere yönelik seminerler düzenlendiği ve eğitim amaçlı internet siteleri oluşturulduğu belirtilmiştir. Bu ülkelerde OFCOM,

CIEM, CML, Mediawereness, Medienpaed gibi birçok medya kuruluşunun öğretmenler, öğrenciler ve ailelerini medyaya eleştirel bakış açısıyla yaklaşımları, medya metinlerini çözümleme yöntemleri ve medyanın etkileri konusunda bilgilendirdiği belirtilmiştir. Ülkemizde de RTÜK tarafından medya okuryazarlığı ile ilgili detaylı ve açıklayıcı bilgi içeren internet sayfalarının hazırlandığı ancak kırsal kesimdeki öğrenci ve ailelerin internette sunulan bilgiye erişimlerinde sorun yaşayacakları ifade edilmiştir. Bu sorunun çözümüne yönelik olarak hâlihazırda AEP kapsamında ailelere verilen medya eğitimlerinin daha çok kişiye ulaşabilmesi için MEB, YÖK, RTÜK, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın iş birliği içerisinde girmesi önerilmiştir.

T46 kodlu tezde öğrencilerin Medya Okuryazarlığı dersine ilişkin tutumlarının belirlenmesi ve öğretmen adayları ile öğretmenlerin bu derse ilişkin sahip oldukları görüşlerin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Öğretmenlerle yapılan görüşmelerde, öğrencilerin medyaya ilişkin tutum ve davranış değişikliklerini sınıf/okul dışı ortamlarda gözlemleyemedikleri; sınıf içerisinde yapılan gözlemlerde ise yüksek eğitim seviyesine sahip ailelerin çocuklarının medyayı kullanma konusunda daha kontrollü davrandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin öğrencileri gözleme aşamasında zorluklar yaşamaları sebebiyle okul dışında ailelerle iş birliği ve etkileşim içerisinde olunması önerilmiştir. RTÜK ve MEB arasında iş birliği sağlanarak hem aileler hem de öğretmenler için gözlem, eleştiri ve önerilerini ifade edebilecekleri formlar hazırlanması tavsiye edilmiştir. Bu formlardan elde edilen verilerin medya uzmanları tarafından değerlendirilerek Medya Okuryazarlığı dersi içeriğinde gerekli düzenlemelerin yapılması önerilmiştir.

3.10. Lisansüstü Tezlerin Sonuçlarına Göre Dağılımına Ait Bulgular

İncelenen araştırmaların sonuçları “sosyo-demografik ve sosyo-ekonomik değişkenlere ilişkin sonuçlar” , “medya kullanım sürelerine ilişkin sonuçlar” , “2006 ve 2013 yılı öğretim programlarına ilişkin sonuçlar” , “lisansüstü tezlerin karşılaştırılmasına ilişkin sonuçlar” , “medya okuryazarlığı programlarına ilişkin sonuçlar” , “medya okuryazarlığı program ve uygulamalarına ilişkin sonuçlar” olmak üzere 6 kategori oluşturulmuştur.

3.10.1. Sosyo-demografik ve Sosyo-ekonomik Değişkenlere İlişkin Sonuçlar

Bu kategori altında öğrenci/öğretmen adayı/öğretmen/ebeveynlerin medya okuryazarlık düzeyi/ yeterliliği/algısının çeşitli değişkenlerle ilişkisini ortaya koymaya yönelik araştırma sonuçları incelenmiştir.

Sosyo-demografik ve sosyo-ekonomik değişkenlere ilişkin sonuçlar Tablo 3.17’de sunulmuştur.

Tablo 3. 17: Sosyo-demografik ve Sosyo-ekonomik Değişkenlere İlişkin Sonuçlar

<i>Ana Tema</i>	<i>Sonuçlar</i>	<i>Kod</i>	<i>Frekans</i>
	Cinsiyet ve medya okuryazarlık düzeyi/ yeterliliği/algısı arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmaktadır.	T17, T22, T35, T41, T42, T44, T48, T52, T58, T71	10
	Cinsiyet ve medya okuryazarlık düzeyi/yeterliliği/algısı arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamaktadır.	T1, T2, T10, T19, T24, T25, T37, T39, T40, T47, T49, T50, T54, T56, T57, T63, T65, T66, T67, T70	20
	Yaş ve medya okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmaktadır.	T24, T49	2
	Yaş ve medya okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamaktadır.	T2, T17, T35, T47, T50, T52, T56	7
	Medeni durum ve medya okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamaktadır.	T63	1
	Mezun olunan bölüm ve medya okuryazarlık düzeyi/yeterliliği arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmaktadır.	T22, T37, T40, T64, T66	6
	Mezun olunan bölüm ve medya okuryazarlık düzeyi/yeterliliği arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamaktadır.	T2, T17, T24, T35, T39, T44, T47, T65, T66, T67	10
	Sınıf düzeyi ve medya okuryazarlık düzeyi/algısı arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmaktadır.	T37, T48, T54, T57, T58, T64, T66	7
	Sınıf düzeyi ve medya okuryazarlık düzeyi/ algısı arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamaktadır.	T14, T22, T25, T35, T41, T51, T71	7
	Ebeveyn eğitim düzeyi ve medya okuryazarlık düzeyi/ algısı arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmaktadır.	T20, T41, T49, T50, T52, T71	6
	Ebeveyn eğitim düzeyi ve medya okuryazarlık düzeyi/ algısı arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamaktadır.	T25, T57	2
	Mesleki kıdem ve medya okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmaktadır.	T24, T39, T65	3

Tablo 3. 17: Sosyo-demografik ve Sosyo-ekonomik Değişkenlere İlişkin Sonuçlar (Devamı)

Mesleki kıdem ve medya okuryazarlığı yeterliliği arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamaktadır.	T47, T66, T67	3
Kardeş sayısı ve medya okuryazarlığı algıları arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamaktadır.	T57	1
Aile aylık ortalama geliri ve medya okuryazarlığı algıları arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmaktadır.	T20, T71	2
Aile aylık ortalama geliri ve medya okuryazarlığı algıları arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamaktadır.	T41, T49, T57	3
Ebeveyn mesleği ve medya okuryazarlık düzeyi arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmaktadır.	T49, T50, T52	3
Ebeveyn mesleği ve medya okuryazarlık düzeyi arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamaktadır.	T14	1

Cinsiyet değişkeni açısından sonuçlar incelendiğinde; T17, T22, T35, T41, T42, T44, T47, T48, T52, T56, T58, T70, T71 kodlu tezlerde cinsiyet ve medya okuryazarlık düzeyi/ yeterliliği/algısı arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu sonucuna ulaşılmıştır. T17 kodlu tezde öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri “Bilgiye Sahip Olma”, “Analiz Edebilme ve Tepkide Bulunma” ve “Yargılayabilme, Örtük Mesajları Görebilme” olmak üzere üç farklı boyutta incelenmiştir. Kadın öğrencilerin medya okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. T22 kodlu tezde eğitim fakültelerinde on iki farklı ana bilim dalında öğrenim gören 1101 öğretmen adayının medya okuryazarlık düzeyleri incelenmiş ve erkek öğretmen adayların medya okuryazarlık düzeylerinin kadın öğretmen adaylarına göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. T35 kodlu tezde 159 sınıf öğretmeninin medya okuryazarlık düzeyi incelenmiş ve kadın öğretmenlerin medya okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yine örneklem grubunu öğretmenlerin oluşturduğu T44 kodlu tezde ise 205 öğretmen ve usta öğreticinin medya okuryazarlık düzeyi incelenmiş ve erkek öğretmenlerin medya okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. T41, T42, T48, T58 kodlu tezlerde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri ve algıları incelenmiştir. T41, T42 ve T48 kodlu tezlerde erkek öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinin kadın öğretmen adaylarına göre yüksek olduğu sonucuna ulaşılırken, T58 kodlu tezde ise kadın öğretmen adaylarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. T52 kodlu

tezde kadın ebeveynlerin medya okuryazarlık düzeylerinin erkek ebeveynlerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. T71 kodlu tezde 700 ortaokul öğrencisinin medya okuryazarlık düzeyleri incelenmiş ve kadın öğrencilerin medya okuryazarlık düzeylerinin erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yaş değişkeni açısından sonuçlar incelendiğinde; T24 ve T49 kodlu tezlerde yaş ve medya okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu sonucuna ulaşılmıştır. T24 kodlu tezde 427 öğretmenin medya okuryazarlık düzeyi incelenmiş ve orta yaş (44- 49 yaş) grubunda yer alan öğretmenlerin genç yaştaki (30 yaş ve altı) öğretmenlere göre medya okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ebeveynlerin yeni medya okuryazarlık düzeylerinin tespit edilmesi amacı ile yapılan T49 kodlu tezde, ebeveynlerin yaşları arttıkça yeni medya okuryazarlık düzeylerinin azaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Mezun olunan bölüm değişkeni açısından sonuçlar incelendiğinde; T37 kodlu tezde ilköğretim matematik öğretmen adaylarının, İngilizce ve zihin engelliler öğretmen adaylarından daha düşük medya okuryazarlık düzeyine sahip olduğuna ulaşılmıştır. T40 kodlu tezde BÖTE ve okul öncesi öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinin ilköğretim matematik öğretmen adaylarından anlamlı ölçüde yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. T64 kodlu tezde biyoloji öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinin kimya öğretmen adaylarından daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sınıf düzeyi değişkeni açısından sonuçlar incelendiğinde; T37 kodlu tezde 2. sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının 3. sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarına göre daha düşük medya okuryazarlık düzeyine sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. T48 kodlu tez 1. , 2. , 3. , ve 4. sınıflarda öğrenim gören 802 sosyal bilgiler öğretmen adayı üzerinde yürütülmüştür. Araştırmada 3. ve 4. sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. T57 kodlu tez 1. , 2. , 3. , ve 4. sınıflarda öğrenim gören 191 sosyal bilgiler öğretmen adayı üzerinde yürütülmüştür. Araştırmada 3. sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının genel medya okuryazarlığı algılarının 1. sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarından daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. T64 kodlu tez üç farklı ana bilim dalında öğrenim gören 2. ve 4. sınıf 142 öğretmen adayı üzerinde yürütülmüştür.

Araştırmada 4. sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyinin 2. sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarından daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ebeveyn eğitim düzeyi değişkeni açısından sonuçlar incelendiğinde; T20 kodlu tezde 1012 tane 8. sınıf öğrencisinin medya okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada annesi lise ve lisans mezunu olan öğrencilerin medya okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Babası lisans mezunu olan öğrencilerin medya okuryazarlık düzeylerinin babası ilkokul ve ortaokul mezunu olan öğrencilerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. T41 kodlu tezde yedi farklı devlet üniversitesinde öğrenim gören 1000 sosyal bilgiler öğretmen adayının medya okuryazarlık algılarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda lise mezunu anneye sahip olan öğretmen adaylarının genel medya okuryazarlığı algılarının okuryazar olmayan anneye sahip öğretmen adaylarından daha yüksek olduğuna ulaşılmıştır. Babanın eğitim durumu açısından değerlendirildiğinde ise lisans ve lisansüstü mezunu babaya sahip öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı algılarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. T49 kodlu tezde eğitim durumu yüksek olan ebeveynlerin yeni medya okuryazarlık düzeylerinin eğitim durumu düşük olan ebeveynlerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. T50 kodlu tezde ilkokulda öğrenim gören öğrencilerin ebeveynlerinin medya okuryazarlık düzeyleri çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir. Araştırmada ön lisans, lisans ve yüksek lisans mezunu ebeveynlerin medya okuryazarlık düzeylerinin ilkokul ve lise mezunu ebeveynlere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. T52 kodlu tezde eğitim durumu ilkokul ve altı olan ebeveynlerin medya okuryazarlık düzeylerinin ortaokul, lise, üniversite ve üzeri olan ebeveynlerden anlamlı biçimde daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. T71 kodlu tezde ebeveynlerin eğitim düzeyi arttıkça çocuklarının medya okuryazarlık düzeyinin de arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Mesleki kıdem değişkeni açısından sonuçlar incelendiğinde; T24 kodlu tezde 25 yıl ve üstü mesleki deneyime sahip öğretmenlerin medya okuryazarlık düzeylerinin 1-9 yıl mesleki deneyime sahip öğretmenlerden yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. T65 kodlu tezde 21 yıl ve üstü mesleki deneyime sahip öğretmenlerin medya okuryazarlık düzeylerinin 0-5 yıl ve 6-10 yıl mesleki deneyime sahip öğretmenlerden yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Aile aylık ortalama geliri değişkeni açısından sonuçlar incelendiğinde; T20 kodlu tezde ailesinin aylık geliri 0-999 TL olan öğrencilerin medya okuryazarlık düzeylerinin aylık geliri 1500 TL ve üstü olan öğrencilerden daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. T71 kodlu tezde ailelerin aylık geliri arttıkça çocuklarının medya okuryazarlık düzeyinin de arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ebeveyn mesleği değişkeni açısından sonuçlar incelendiğinde; T49 kodlu tezde adalet, eğitim, esnaf, ev hanımı, sağlık, işçi, kamu, medya, mühendislik- mimarlık, serbest meslek ve finans sektöründe çalışan 720 ebeveynin yeni medya okuryazarlık düzeyinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda ev hanımı ve esnaf olan ebeveynlerin yeni medya okuryazarlık düzeylerinin diğer sektörlerde çalışan ebeveynlere göre daha düşük olduğuna ulaşılmıştır. T50 kodlu tezde işçi, serbest meslek, emekli, memur, esnaf, ev hanımı, yönetici gibi farklı meslek grubunda çalışan 400 ebeveynin medya okuryazarlık düzeyinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda memur olan ebeveynlerin medya okuryazarlık düzeylerinin ev hanımı olan ebeveynlere göre daha yüksek olduğuna ulaşılmıştır.

3.10.2. Medya Kullanım Sürelerine İlişkin Sonuçlar

Medya kullanım sürelerine ilişkin sonuçlar Tablo 3.18’de sunulmuştur.

Tablo 3. 18: Medya Kullanım Sürelerine İlişkin Sonuçlar

<i>Ana Tema</i>	<i>Sonuçlar</i>	<i>Kod</i>	<i>Frekans</i>
	Öğrenciler günde ortalama 2-3 saatini televizyon izleyerek geçirmektedirler.	T1, T8, T10, T20	4
	İlköğretim öğrencilerinin günde 1-2 saat aralığında televizyon ve internet kullandığı sonucuna ulaşılmıştır.	T19, T30	2
	Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının %85,4’ü haftada 5 saatten daha az süre televizyon izlemektedir.	T26, T42	2
	Öğrenciler günde ortalama 3-4 saat arasında internette vakit geçirmektedirler.	T1	1
	Öğrencilerin 2-3 çeşit olmak üzere haftalık ortalama 4-7 adet gazete okudukları belirlenmiştir.	T1	1
	Evde internet erişimine sahip ilköğretim öğrencileri günde ortalama 1 saat internette vakit geçirmektedirler.	T8	1
	8. sınıf öğrencilerinin bir haftada en fazla 1-3 adet arası gazete okudukları saptanmıştır.	T10	1
	6. sınıf öğrencilerinin büyük çoğunluğu günde ortalama 2 saatten fazla televizyon izlemektedir.	T12	1

Tablo 3. 18: Medya Kullanım Sürelerine İlişkin Sonuçlar (Devamı)

Her iki öğretmen adayından biri haftalık 20 saatten fazla süre internet kullanmaktadır.	T42	1
Farklı branşlardaki öğretmenlerin televizyon izleme sürelerinin 1-5 saat arası olduğu saptanmıştır.	T47	1
İlkokul yöneticilerinin medya araçlarını günlük kullanma sıklığı 5-9 saat aralığında olduğu tespit edilmiştir.	T62	1

3.10.3. 2006 ve 2013 Yılı Öğretim Programlarına İlişkin Sonuçlar İlişkin Sonuçlar

2006 ve 2013 yılı öğretim programlarına ilişkin sonuçlar Tablo 3.19’da sunulmuştur.

T5 kodlu tezde 2006 Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretim Programı öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmiş ve bazı sonuçlara ulaşılmıştır.

Tablo 3.19: 2006 ve 2013 Yılı Öğretim Programlarına İlişkin Sonuçlar

<i>Ana Tema</i>	<i>Sonuçlar</i>	<i>Kod</i>	<i>Frekans</i>
	2006 Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretim Programı’nda yer alan kazanımlar ve genel hedeflerin birbirleri ile uyumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.	T5	1
	Programın özellikle eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme ve araştırma becerilerini geliştirdiği sonucuna ulaşılmıştır.	T5	1
	Programda yer alan etkinlik örneklerinin kazanımlarla uyumlu olduğu belirtilmiştir.	T5	1
	Programda ölçme ve değerlendirmeye yönelik ayrıntılı açıklamalara yer verilirken içeriğe ilişkin açıklamaların yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.	T5	1
	Programın içeriğinde yer alan ünite sayısı ve konuların yeterli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.	T5	1
	Programda yer alan kazanımların birbiri ile tutarlı olduğu belirtilmiştir. Kazanım ve içeriğin birbirlerinin tamamlayıcısı olduğu belirtilmiştir.	T5	1
	2006 Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretim Programı’nda en fazla yer verilen içerik televizyon olarak belirlenmiştir.	T6	1
	2013 Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretim Programı’nın 2006 öğretim programından daha kapsamlı ve işlevsel olduğu sonucuna ulaşılmıştır.	T34	1
	2013 Medya Okuryazarlığı Öğretim Programı’nda yer alan örnek etkinlikler 2006 öğretim programından farklı olarak öğrenci düzeyine daha uygundur.	T34	1
	2013 Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretim Programı’nın kazanım, beceri, değer, etkinlik, ders saati, ölçme ve değerlendirme boyutları açısından geliştirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Öğretim programının kapsam olarak yeterli fakat içerik yönünden eksik olduğuna dair görüşler belirtilmiştir.	T34	1

3.10.4. Lisansüstü Tezlerin Karşılaştırılmasına İlişkin Sonuçlar

Lisansüstü tezlerin karşılaştırılmasına ilişkin sonuçlar Tablo 3.20’de sunulmuştur.

T36 kodlu tezde Türkiye’de 2007- 2015 yılları arasında yapılmış 50 tez, ABD’de 1983-2016 yılları arasında yapılmış 75 tez ve Kanada’da 1987- 2015 yılları arasında yapılmış 47 tez karşılaştırılmalı olarak incelenmiştir.

Tablo 3. 20: Lisansüstü Tezlerin Karşılaştırılmasına İlişkin Sonuçlar

<i>Ana Tema</i>	<i>Sonuçlar</i>	<i>Kod</i>	<i>Frekans</i>
Lisansüstü Tezler (ABD, Kanada, Türkiye)	Türkiye, ABD ve Kanada’da hazırlanmış lisansüstü araştırmalarda en çok nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir.	T36	1
	Nitel araştırma yöntemi kullanılarak hazırlanan araştırmalar Türkiye’de fazlayken, karma araştırma yöntemi ile hazırlanan araştırmalar ABD ve Kanada’da daha fazladır.	T36	1
	Türkiye medya okuryazarlığı konusunda yürütülen uygulamalı araştırmalarda ABD ve Kanada’nın gerisindedir. Her üç ülkede de eleştirel araştırmalar göz ardı edilmiştir.	T36	1
	Türkiye’de yapılan araştırmalarda örneklem grubu olarak çoğunlukla ortaokul öğrencileri ile çalışılırken Kanada’da en çok öğretim programları ve lise öğrencileri, ABD’de ise üniversite ve lise öğrencileri üzerine çalışılmıştır.	T36	1
	Medya okuryazarlığı konulu tezler Türkiye ve Kanada’da çoğunlukla yüksek lisans düzeyinde yapılırken ABD’de daha çok doktora düzeyinde yapılmıştır.	T36	1
	Medya okuryazarlığı konulu ilk tez Türkiye’de 2007, ABD’de 1983, Kanada’da 1987 yılında hazırlanmıştır.	T36	1
	Türkiye ve ABD’de öğrenci-ebeveyn-öğretmen bağlamında araştırmalar bulunurken Kanada’da bu bağlamda herhangi bir araştırmaya tespit edilmemiştir.	T36	1
	ABD ve Kanada’da medya okuryazarlığı eğitiminin sağlık disiplini ile ilişkilendirildiği araştırmalar yoğunluktayken Türkiye’de yapılan araştırmalarda çok sık rastlanmamaktadır.	T36	1
	Medya okuryazarlığı temel becerileri bağlamında yapılan araştırmalarda Türkiye ve ABD değerlendirme becerisine yoğunlaşırken Kanada’daki araştırmalar öncelikli olarak üretim becerisine yoğunlaşmıştır.	T36	1
	Medya okuryazarlığı ilkeleri üzerine en fazla araştırma ABD’de yapılırken, Türkiye’de bu konuda herhangi bir araştırma yapılmamıştır.	T36	1

3.10.5. Medya Okuryazarlığı Programlarına İlişkin Sonuçlar

Medya okuryazarlığı programına ilişkin sonuçlar Tablo 3.21’de sunulmuştur.

Tablo 3. 21: Medya Okuryazarlığı Programlarına İlişkin Sonuçlar

<i>Ana Tema</i>	<i>Sonuçlar</i>	<i>Kod</i>	<i>Frekans</i>
Medya Okuryazarlığı Programı (Finlandiya, İrlanda, Türkiye)	Medya Okuryazarlığı dersi İrlanda’da okul öncesi eğitim (0-6 yaş), Finlandiya’da ilköğretim birinci kademe (7-12 yaş) Türkiye’de ise ilköğretim ikinci kademededen (12-15 yaş) itibaren okutulmaktadır.	T3	1
	Medya okuryazarlığı Türkiye’de seçmeli bir ders olarak, İrlanda’da Sosyal Kişisel Sağlık Eğitimi (SPHE) dersinde bir ünite olarak, Finlandiya’da ise diğer derslerle bütünleşik olarak okutulmaktadır.	T3	1
	Medya okuryazarlığı yaklaşımları boyutunda karşılaştırıldığında, her üç ülkede de sıklıkla korumacı bir yaklaşım benimsendiği görülmektedir.	T3	1
	Öğretim programlarının genel amaçları karşılaştırıldığında, İrlanda en kapsamlı amaçlara sahip olan ülkedir. Türkiye’de ise bazı ifadelerin açık olmadığı söylenebilir.	T3	1
	Öğretmen eğitimi konusunda, Finlandiya’da Lapland Üniversitesi’nde lisans eğitimi verilirken, Türkiye’de hizmet içi eğitimler verilmektedir.	T3	1
	Programların içerik boyutu değerlendirildiğinde, Türkiye’de medya araçlarını kullanabilme yeteneği ön plandayken, Finlandiya’da medyayı anlama ve yorumlama becerisi kazandırmak ön plandadır.	T3	1

3.10.6. Medya Okuryazarlığı Program ve Uygulamalarına İlişkin Sonuçlar

Medya okuryazarlığı program ve uygulamalarına ilişkin sonuçlar Tablo 3.22’de sunulmuştur.

Tablo 3. 5: Medya Okuryazarlığı Program ve Uygulamalarına İlişkin Sonuçlar

<i>Ana Tema</i>	<i>Sonuçlar</i>	<i>Kod</i>	<i>Frekans</i>
Medya Okuryazarlığı Program ve Uygulamaları (Türkiye ve İngiltere)	Türkiye’de medya okuryazarlığı öğretim programı medya araçları merkezli bir yaklaşım gösterirken İngiltere’de okuma becerisi merkezli bir yaklaşım göstermektedir.	T6	1
	İngiltere’de medya okuryazarlığı eğitimi medya iletilerinin üretilmesi sürecine dayanırken Türkiye’de medya araçlarının tanımı, fayda ve zararlarının öğretilmesi sürecine dayanmaktadır.	T6	1
	İngiltere’de medya okuryazarlığı konuları sarmal bir şekilde öğretilirken Türkiye’de ders içeriği tüm sınıf düzeylerinde aynıdır.	T6	1
	İngiltere öğretim programında en fazla kazanıma Medya Üretme öğrenme alanında yer verilirken Türkiye’de en az kazanıma yer verilen öğrenme alanıdır.	T6	1
	İngiltere ve Türkiye öğretim programlarında yer alan kazanımlar karşılaştırıldığında; Dil, İzleyici, Tür, İdeoloji, Temsil ve Medya Üretimi öğrenme alanlarında kazanımların içeriği benzerlik gösterirken Yapım ve Kültürel Anlayış öğrenme alanlarında farklılık göstermektedir.	T6	1
	İngiltere’de öğretim programı içeriği konuşma, dinleme, okuma ve yazma becerileri çerçevesinde oluşturulmuşken; Türkiye’de medya araçları konulu üniteler çerçevesinde şekillendirilmiştir.	T6	1
	Her iki ülkenin de öğretim programı beceri boyutu açısından benzerlik göstermektedir. Medya dili, medyanın analizi ve değerlendirilmesi, medya üretimi becerileri benzerlik göstermektedir.	T6	1
	İngiltere’de medya okuryazarlığı zorunlu bir ders olan İngilizce dersi içerisine entegre edilerek verilirken, Türkiye’de seçmeli bir ders olarak verilmektedir.	T6	1
	Türkiye’de Medya Okuryazarlığı dersinde gazete, dergi, internet gibi medya araçları ele alınırken İngiltere’de daha çok video, film gibi görsel/işitsel medya araçları ele alınmaktadır.	T6	1
	İngiltere’de medya okuryazarlığı eğitiminde sınıflarda yazılımlar, bilgisayar ve internet teknolojileri yaygın olarak kullanılırken Türkiye’de kullanımı pek yaygın değildir.	T6	1
	Her iki ülkede de medya okuryazarlığı derslerinde biçimlendirici değerlendirme yaklaşımı uygulanmaktadır.	T6	1
	Türkiye’de medya okuryazarlığı dersini veren öğretmenler kısa süreli hizmet içi eğitim programına katılırken İngiltere’de öğretmenler lisans düzeyinde medya okuryazarlığı eğitimi almaktadır.	T6	1

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu araştırmada, 2007-2023 yılları arasında medya okuryazarlığı konulu 53’ü yüksek lisans 18’i doktora olmak üzere 71 tez meta sentez yöntemi ile incelenmiştir. Bu bölümde araştırmanın alt problemlerine yönelik elde edilen bulgular alt başlıklar halinde tartışılmış ve yorumlanmıştır.

4.1. Lisansüstü Tezlerin Düzeylerine İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

“Medya okuryazarlığı konulu tezler yüksek lisans/doktora düzeylerinden hangisinde yoğunlaşmıştır?” alt problemi incelendiğinde; meta-sentez kapsamında incelenen 71 tezin 53’ünün yüksek lisans düzeyinde 18’inin ise doktora düzeyinde yapıldığı bulgusu elde edilmiştir. Analizi yapılan tezlerin büyük çoğunluğu yüksek lisans tezi kapsamındadır. Bu durum eğitim ve öğretim konulu medya okuryazarlığı araştırmalarının doktora düzeyinde daha fazla tercih edilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Medya okuryazarlığı alanında yapılan ilk yüksek lisans tezinin 2007 yılında yapıldığı buna karşılık ilk doktora tezinin ise 2010 yılında yapıldığı görülmektedir. İlgili literatür incelendiğinde, Erdem’in (2018) 2007- 2017 yılları arasında medya okuryazarlığı alanında yayımlanmış lisansüstü tezleri çeşitli değişkenler açısından incelediği makalesinde toplam 65 tezin 48’i yüksek lisans, 12’sinin ise doktora düzeyinde olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yine benzer sonuçların Omur ve Uyar (2020) tarafından da ortaya konulduğu görülmektedir. Bu makalede herhangi bir yıl sınırlaması olmadan, medya okuryazarlığı konusunu ele alan tüm lisansüstü tezler içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Söz konusu araştırmanın kapsamına dahil edilen 106 lisansüstü tezin 82’si yüksek lisans, 24’ü ise doktora düzeyindedir. Benzer şekilde Bayrakçı (2022) 2007-2022 yılları arasında medya okuryazarlığı alanında yapılmış lisansüstü tezleri meta-analiz yöntemiyle incelediği makalesinde toplam 140 tezin

109'unun yüksek lisans, 31'inin ise doktora düzeyinde olduğunu tespit etmiştir. Darı ve Yalçın (2022), 2007- 2020 yılları arasındaki medya okuryazarlığı üzerine hazırlanmış olan 98 lisansüstü tezi içerik analiziyle incelemişlerdir. Araştırma kapsamına dâhil edilen 98 tezin 74'ü yüksek lisans, 24'ü ise doktora düzeyindedir.

4.2. Lisansüstü Tezlerin Yayın Yıllarına İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

“Medya okuryazarlığı konulu tezlerde yoğunluk hangi yıllarda daha çok olmuştur?” alt problemi incelendiğinde; en fazla tezin 2013 yılında yayımlandığı tespit edilmiştir. Sonrasında sırasıyla 2022 yılında 9 tez, 2021 yılında 8 tez, 2014- 2019 yılında 5 tez, 2010- 2011- 2015- 2018 yıllarında 4 tez, 2012- 2020- 2023 yıllarında 3 tez ve 2007 yılında 1 tez yayımlandığı görülmüştür. Hazırlanan tez sayısında, yıllara göre sistematik bir artış veya azalış olmadığı görülmüştür. Bu doğrultuda 2007 yılından bu yana 16 yıllık süreç içerisinde her yıl medya okuryazarlığı konulu tezlerin hazırlandığını söylemek mümkündür. Altun (2014) Türkiye’de 2014 yılına kadar medya okuryazarlığına yönelik hazırlanmış bütün yayınların bibliyografik bir incelemesini yaptığı makalede en çok araştırmanın 2013 yılında gerçekleştirildiğini belirlemiştir. Maden, Maden & Banaz (2017) araştırmalarında benzer sonuçlara ulaşmışlardır. 2007- 2015 yılları arasındaki medya okuryazarlığı üzerine hazırlanmış olan 45 lisansüstü tezi içerik analiziyle inceleyen Maden, Maden & Banaz, en çok tez yapılan yılın 10 teze 2013 yılı olduğunu ifade etmişlerdir. Aydemir ve Erdamar (2018) medya okuryazarlığı eğitimi alanında yapılan 104 bilimsel araştırmayı içerik analizi yöntemiyle incelemiş ve en fazla tezin 2013 yılında üretildiğini tespit etmişlerdir.

4.3. Lisansüstü Tezlerin Yapıldıkları Üniversitelere İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

“Araştırmaların yapıldığı üniversiteye göre dağılımı nasıldır?” alt problemi incelendiğinde; 2007-2023 yılları arasında toplam 38 üniversitede medya okuryazarlığı alanında lisansüstü tezlerin yapıldığı görülmektedir. Bu 38 üniversitenin 36’sı devlet 2’si ise vakıf üniversitesidir. Üsküdar Üniversitesi ve İstanbul Aydın Üniversitesi bu alanda lisansüstü tez yapılan vakıf üniversiteleridir. Vakıf üniversitelerinde yazılan tezlerin yüksek lisans düzeyinde olduğu görülmüştür.

En fazla araştırmanın Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi bünyesinde gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Bu üniversiteyi Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

ve Gazi Üniversitesi 4 lisansüstü tez ile takip etmektedir. Erdem (2018) araştırmasında en çok tezin Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesinde yapıldığını, bu üniversiteyi Gazi Üniversitesi ve Atatürk Üniversitesinin takip ettiğini ifade etmiştir.

4.4. Lisansüstü Tezlerin Yöntemlerine İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

“Medya okuryazarlığı konulu tezlerde yöntemler (araştırma deseni, örneklem grubu, örneklem sayıları, veri toplama araçları, veri analiz yöntemi) nasıl bir çeşitlilik göstermiştir?” alt problemi incelendiğinde; lisansüstü tezlerde en fazla nicel yöntemin tercih edildiği görülmüştür. Nicel araştırmalarda en fazla kullanılan araştırma deseninin ise tarama olduğu belirlenmiştir. Nicel araştırma yöntemi kullanılan lisansüstü tezlerin en yüksek sayıya ulaştığı yılın 2013 olduğu tespit edilmiştir. Nicel araştırma yöntemi kullanılan toplam tez sayısının 40 olduğu ve tüm tezlerin %56,4’ünü oluşturduğu görülmüştür. Bunu karma araştırma yöntemi %23,9 ve nitel araştırma yöntemi ise %19,7 ile takip etmektedir. Karma araştırma yöntemi kullanılarak hazırlanan tezlerde ölçek ve görüşmelerin çoğunlukla birlikte kullanıldığı tespit edilmiştir. Nitel araştırmalarda ise en çok durum çalışması deseni kullanılmıştır. Medya okuryazarlığı konulu araştırmalarda daha çok nicel yöntemin kullanıldığı sonucuna ulaşan benzer araştırmalar literatürde yer almaktadır. Erdem (2018) 2007- 2017 yılları arasında yayımlanmış medya okuryazarlığı konulu 65 lisansüstü tezde %45,3 oranıyla en çok nicel yöntemin kullanıldığını saptamıştır. %41,5 oranında nitel yöntem ve %13,2 oranında karma yöntemin kullanıldığını açıklamıştır. Aydemir ve Erdamar (2018) 2007-2016 yılları arasında yayımlanmış medya okuryazarlığı konulu 104 lisansüstü tezde %54,8 oranıyla en çok nicel yöntemin ve araştırma deseni olarak da en çok tarama deseninin kullanıldığını belirlemiştir. Arik ve Arik (2021) Türkiye’de medya okuryazarlığı konusunda 2020 yılına kadar yazılan 93 tezi meta-analiz yöntemi ile incelemiş ve lisansüstü tezlerin %42’sinde nicel, %38’inde nitel ve %20’sinde karma araştırma yönteminin kullanıldığını tespit etmişlerdir.

Analizi yapılan lisansüstü tezler *örneklem grubuna* göre incelendiğinde, öğrenci, öğretmen, öğretmen adayı, akademisyen, ebeveyn, lisansüstü tez, Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretmen Kılavuz Kitabı, çizgi film ve öğretim programı gibi farklı örneklem gruplarından veriler toplanmıştır. İncelenen tezlerin örneklem gruplarının yüzdelik dağılımı incelendiğinde; %27,3’ü ortaokul öğrencileri, %27,3’ü öğretmen adayı,

%20,2'si öğretmen, %9,5'i ebeveyn, %3,5'i öğretim programı, %2,38'i ilkokul öğrencileri, %2,38'i lise öğrencileri ve en düşük %0,84 oranında okul öncesi öğrencileri, usta öğretici, doküman olarak çalışılmıştır. Bu sonuçlara göre örneklem grupları içerisinde ortaokul öğrencileri ve öğretmen adayları ön plana çıkmaktadır. Örneklem grubu olarak ortaokul öğrencilerini tercih eden tezlerin yoğunluğunun Medya Okuryazarlığı dersinin ortaokul düzeyinde okutulmasından kaynaklandığı söylenebilir. Literatür incelendiğinde bu sonucun diğer araştırma sonuçlarıyla uyumlu olduğu görülmüştür (Aydemir ve Erdamar, 2018; Erdem, 2018; Arik ve Arik, 2021; Bayrakçı, 2022). Ortaokul öğrencilerinden en fazla 8. sınıf öğrencileri örneklem grubu olarak seçilmiştir. Ardından örneklem grubu olarak en çok tercih edilen sınıf seviyeleri sırasıyla 7. sınıf, 6. sınıf ve 5. sınıf olmuştur. Medya okuryazarlığı konulu tezlerde tercih edilen bir diğer örneklem grubu ise öğretmenlerdir. Öğretmenlerin branşlarına bakıldığında ise ilk sırada sosyal bilgiler öğretmenlerinin olduğu görülmüştür. Medya Okuryazarlığı dersini genel olarak sosyal bilgiler öğretmenlerinin verdiği düşünüldüğünde, tezlerde de en çok sosyal bilgiler öğretmenlerinin tercih edilmesi beklenen bir durumdur. Öğretmen adaylarına yönelik tezlerde en fazla sosyal bilgiler, en az ise biyoloji öğretmeni adayların tercih edildiği görülmüştür. Öğrenci, öğretmen ve velileri birlikte ele alan sadece 1 lisansüstü tez yapıldığı tespit edilmiştir.

Literatürde 1. sınıf öğrencilerine yönelik herhangi bir araştırmanın olmaması dikkat çekici bir sonuçtur. Aynı şekilde üstün zekâlı ve üstün/özel yetenekli öğrencilere yönelik bir lisansüstü teze de rastlanılmamıştır. Hâlbuki üstün yetenekli öğrencileri medya ürünü yaratma yeterliklerine göre inceleyen araştırmaların yapılması alana önemli katkılar sunabilir. Yine araştırma kapsamında incelenen tezlerde özel öğrenme güçlüğü tanısı almış öğrencilere yönelik herhangi bir araştırmanın bulunmaması literatürdeki önemli bir eksiklik olarak ifade edilebilir. Üdücü (2019) özel öğrenme güçlüğü tanısı almış ve almamış 10 -16 yaş arası toplam 139 öğrencinin internet bağımlılığı düzeylerini incelediği yüksek lisans tezinde, öğrenme güçlüğü tanısı almış öğrencilerin daha fazla internet bağımlılığı düzeyine sahip olduğunu tespit etmiştir. Gelecek araştırmalarda literatürdeki bu eksikliğin giderilmesine yönelik olarak özel öğrenme güçlüğü tanısı almış öğrencilerin medya okuryazarlığı kapsamında internet kullanımlarına ilişkin davranışlarının üzerinde durulabilir.

Analizi yapılan lisansüstü tezler *örneklem sayılarına* göre incelendiğinde, tezlerin %39,4'ünün 1-200 aralığında olduğu görülmektedir. En fazla tercih edilen örneklem büyüklüğünün 28 tez ile 1-200 aralığında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum, medya okuryazarlığı araştırmalarının daha küçük örneklem grupları üzerinde gerçekleştirildiğini göstermektedir. Ardından en çok tercih edilen örneklem sayılarının %19,7 oranıyla 201-400 ve %14,08 oranıyla 401-600 aralığında olduğu tespit edilmiştir.

1-200 aralığındaki örneklem sayısının araştırma yöntemlerine göre dağılımı incelendiğinde; 14 nitel, 8 nicel ve 6 karma araştırmada kullanılan bir örneklem büyüklüğü olduğu belirlenmiştir. Bu bulguya göre araştırma kapsamında incelenen lisansüstü tezler içerisinde nitel yöntemin kullanıldığı tüm tezlerin örneklem büyüklüğünün 1-200 aralığında olduğu söylenebilir.

Analizi yapılan lisansüstü tezler *veri toplama araçlarına* göre incelendiğinde, en fazla ölçeklerin kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Ölçeklerden en çok tercih edilen Karataş (2008) tarafından geliştirilen Medya Okuryazarlık Düzey Belirleme Ölçeğidir. Diğer en çok kullanılan veri toplama aracının ise görüşme formu olduğu tespit edilmiştir. Görüşme türleri içerisinde en çok yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Nicel yöntemin benimsendiği tezlerde en çok tercih edilen veri toplama aracı ölçek ve anket; nitel yöntemin benimsendiği tezlerde ise en çok tercih edilen veri toplama aracı görüşme formu olarak tespit edilmiştir. Karma araştırmalarda ise en çok kullanılan veri toplama araçları ölçek ve görüşme formudur. Aydemir ve Erdamar (2018) araştırmasında veri toplama araçlarından ağırlıklı olarak ölçek ve görüşme formunun kullanıldığı belirlemiştir. Benzer sonuçlara ulaşan diğer araştırmalar Erdem (2018) , Arik ve Arik (2021) tarafından yapılmıştır.

Başarı testi olarak T7 kodlu doktora tezinde araştırmacı tarafından geliştirilen 20 sorudan oluşan ve güvenilirliği 0,705 olarak tespit edilen Medya Okuryazarlığı Başarı Testi uygulanmıştır (Altun, 2010).

Nicel araştırmaların yoğunlukta olduğu bir alanda başarı testinin sadece 1 tezde kullanılmış olması önemli bir eksiklik olarak nitelendirilebilir. Eğitim sistemi ve temel öğeleri ile ilgili alınan kararların çoğu öğrencilere uygulanan başarı testlerinden elde edilen bulgular doğrultusunda verilmektedir. Bu durum öğrenci başarılarının tespit edilmesini gerekli kılmaktadır (Çakan, 2003) .

Analizi yapılan lisansüstü tezler *veri analiz yöntemlerine* göre incelendiğinde, en çok T-testinin en az ise Scheffe testi, Tamhane's T2 testi, MANCOVA, Wilcoxon testi, regresyon ve doküman analizinin tercih edildiği görülmektedir. Non-parametrik testler içerisinde ise en fazla kullanılan test Kruskal Wallis H testi; parametrik testler içerisinde en fazla tercih edilen analiz T- testinden sonra ANOVA olarak belirlenmiştir. Nitel veri analizi olarak çoğunlukla içerik analizi kullanılmıştır. Araştırmanın bir diğer önemli bulgusu ise tarama modelindeki tezlerin yoğunlukta olduğu bir alanda ANCOVA, MANOVA ve MANCOVA gibi ileri istatistiksel analiz tekniklerinin çok az kullanılmasıdır. Aydemir ve Erdamar (2018) lisansüstü tezlerde verilerin analizi için en çok betimsel istatistik ve T-testi kullanıldığını söylemektedirler.

4.5. Lisansüstü Tezlerin Sonuçlarına İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Medya okuryazarlığına yönelik incelenen tezlerin sonuçlarına ilişkin bulgular; “sosyo-demografik ve sosyo-ekonomik değişkenlere ilişkin sonuçlar” , “medya kullanım sürelerine ilişkin sonuçlar” , “2006 ve 2013 yılı öğretim programlarına ilişkin sonuçlar”, “lisansüstü tezlerin karşılaştırılmasına ilişkin sonuçlar” , “medya okuryazarlığı programlarına ilişkin sonuçlar” , “medya okuryazarlığı program ve uygulamalarına ilişkin sonuçlar” olmak üzere 6 kategori altında toplanmıştır.

Sosyo-demografik ve sosyo-ekonomik değişkenlere ilişkin sonuçlar kategorisinde; cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, mezun olunan bölüm değişkenleri ile medya okuryazarlık düzeyi/yeterliliği/algısı arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmadığı sonuçları öne çıkmaktadır. Bununla birlikte ebeveyn eğitim düzeyi ve medya okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşma bulunduğu birçok araştırmada tespit edilmiştir.

Medya kullanım sürelerine ilişkin sonuçlar kategorisinde; en sık tekrarlanan sonuç öğrencilerin günde ortalama 2-3 saatini televizyon izleyerek geçirmekte olduğudur.

2006 ve 2013 yılı öğretim programlarına ilişkin sonuçlar kategorisinde; 2006 öğretim programında yer alan kazanımlar ve genel hedeflerin birbirleri ile uyumlu olduğu; programın özellikle eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme ve araştırma becerilerini geliştirdiği; etkinlik örneklerinin kazanımlarla uyumlu olduğu; ölçme ve değerlendirmeye yönelik ayrıntılı açıklamalara yer verilirken içeriğe ilişkin

açıklamaların yetersiz olduğu; içerikte yer alan ünite sayısı ve konuların yeterli olduğu; kazanımların birbiri ile tutarlı olduğu; en fazla yer verilen içeriğin televizyon olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. 2013 Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretim Programı'nın 2006 öğretim programından daha kapsamlı ve işlevsel olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 2013 öğretim programının kapsam olarak yeterli fakat içerik yönünden eksik olduğuna dair öğretmen görüşleri ön plana çıkmıştır. 2013 Medya Okuryazarlığı Öğretim Programı'nda yer alan örnek etkinliklerin 2006 öğretim programından farklı olarak öğrenci düzeyine daha uygun olduğu da sonuçlar arasındadır.

Lisansüstü tezlerin karşılaştırılmasına ilişkin sonuçlar kategorisinde; medya okuryazarlığı konulu ilk tezin Türkiye'de 2007, ABD'de 1983, Kanada'da 1987 yılında hazırlandığı; Türkiye ve Kanada'da çoğunlukla yüksek lisans düzeyinde yapılırken ABD'de daha çok doktora düzeyinde yapıldığı; Türkiye'de örneklem grubu olarak çoğunlukla ortaokul öğrencileri ile çalışılırken Kanada'da en çok öğretim programları ve lise öğrencileri, ABD'de ise üniversite ve lise öğrencileri üzerine çalışıldığı; ABD ve Kanada'da medya okuryazarlığı eğitiminin sağlık disiplini ile ilişkilendirildiği araştırmalar yoğunlukta Türkiye'de bu araştırmaların çok sık yapılmadığı; üç ülkede de eleştirel çalışmaların göz ardı edildiği sonuçlarına ulaşılmıştır. Türkiye'de nicel araştırma yöntemi kullanılarak hazırlanan tezler fazlayken, ABD ve Kanada'da karma araştırma yöntemi ile hazırlanan tezlerin daha fazla olduğu elde edilen sonuçlar arasındadır.

Medya okuryazarlığı programlarına ilişkin sonuçlar kategorisinde; Medya Okuryazarlığı dersinin İrlanda ve Finlandiya ile karşılaştırıldığında Türkiye'de daha üst kademelerde okutulduğu sonucuna varılmıştır. İrlanda'da okul öncesi dönemde verilen medya okuryazarlığı eğitimi, Finlandiya'da ilköğretim birinci kademedede, Türkiye'de ise ilköğretim ikinci kademededen itibaren okutulduğu sonucuna ulaşılmıştır. Üç ülkede de korumacı bir yaklaşım benimsendiği; öğretim programlarının genel amaçları karşılaştırıldığında İrlanda'nın en kapsamlı amaçlara sahip olan ülke olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Medya okuryazarlığı program ve uygulamalarına ilişkin sonuçlar kategorisinde; Medya Okuryazarlığı dersi İngiltere'de zorunlu bir ders içerisine entegre edilerek verilirken, Türkiye'de seçmeli ders olarak okutulduğu sonucuna ulaşılmıştır. Her iki

ülkenin öğretim programının beceri boyutu açısından benzerlik gösterdiği; İngiltere’de konular sarmal bir şekilde öğretilirken Türkiye’de ders içeriğinin tüm sınıf düzeylerinde aynı olduğu; İngiltere’de medya okuryazarlığı eğitiminin verildiği sınıflarda yazılım, bilgisayar ve internet teknolojilerinin yaygın olarak kullanıldığı; her iki ülkede de derslerde biçimlendirici değerlendirme yaklaşımının uygulandığı; Türkiye’de gazete, dergi, internet gibi medya araçları ele alınırken, İngiltere’de daha çok görsel/işitsel medya araçlarının ele alındığı; İngiltere’de bu eğitim medya iletilerinin üretilmesi sürecine dayanırken Türkiye’de medya araçlarının tanımı, fayda ve zararlarının öğretilmesi sürecine dayandığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Türkiye’de medya okuryazarlığı öğretim programı medya araçları merkezli bir yaklaşım gösterirken, İngiltere’de okuma becerisi merkezli bir yaklaşım gösterdiği elde edilen sonuçlar arasındadır.

4.6. Lisansüstü Tezlerin Önerilerine İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Medya okuryazarlığına yönelik incelenen tezlerin önerilerine ilişkin bulgular; “üniversitelere yönelik öneriler”, “öğretmenlere yönelik öneriler”, araştırmacılara yönelik öneriler”, “ebeveynlere yönelik öneriler”, “MEB’e yönelik öneriler”, “işbirlikli çalışmaya yönelik öneriler” olmak üzere 6 kategori altında toplanmıştır. Tezlerde sunulan öneriler incelendiğinde, araştırmacılara yönelik önerilerin çoğunlukta olduğu belirlenmiştir.

Üniversitelere yönelik öneriler kategorisinde; lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde zorunlu veya seçmeli dersler açılması, ulusal ve uluslararası konferans, panel ve çalıştaylar düzenlenmesi, medya okuryazarlık eğitiminin tez konusu olarak daha çok verilmesi öne çıkan önerilerdir.

Öğretmenlere yönelik öneriler kategorisinde; dersin öğrenci merkezli ve farklı etkinliklerle işlenmesi, derste farklı öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanılması, öğrencileri radyo dinlemeleri ve gazete/dergi okumaları konusunda yönlendirmeleri, kazanımlara uygun sınıf gazetesi tasarlama, okul dergisi çıkarma, senaryo oluşturma vb. etkinlikler yapılmasına yönelik öneriler sunulmuştur. Medya okuryazarlık becerilerinin çizgi filmler aracılığıyla kazandırılması da önemli öneriler arasındadır.

2022 yılında RTÜK okul öncesi ve ilkökul yaş grubunun medya okuryazarlığı kazanımları ile tanışmaları ve kavramla ilgili farklı konularda bilinçlenmeleri amacıyla “Reklamlar, Zaman Kullanımı, Kurgu ve Gerçek, Medyanın Etkileri ve Doğru Bilgi”

olmak üzere beş farklı başlıkta “Medya Okuryazarlığı Çizgi Film Serisi” hazırlamıştır (RTÜK, 2022). RTÜK tarafından medya okuryazarlığı konusunda yapılan en önemli çalışmalardan biridir.

Araştırmacılara yönelik öneriler kategorisinde; medya okuryazarlığı becerisini çeşitli değişkenlere göre inceleyen ilişkisel ve karşılaştırmalı araştırmalar yapılması öne çıkan bir öneridir. Literatürde yeterli sayıda uygulamaya dönük lisansüstü tez yapılmadığından, gelecekte yapılacak araştırmalarda, araştırmacılara uygulamalı medya okuryazarlığı tezlerine öncelik vermeleri önerilmiştir. 21. yüzyıl becerileri ile medya okuryazarlığı arasındaki ilişkinin belirlenmesi için ilişkisel ve karşılaştırmalı araştırmalar yürütülmesi diğer bir dikkat çeken öneridir.

Ebeveynlere yönelik öneriler kategorisinde; çocuklarının medya kullanımlarını takip etmeleri, ev ortamında medya araçlarını daha sık kullanmaları, çocuklarıyla birlikte medya içerikleri üretmeleri gibi öneriler yer almaktadır.

MEB’e yönelik öneriler kategorisinde; öğretmenler için medya okuryazarlığı eğitimi konusunda hizmet içi eğitimler planlanması tezlerde en çok yapılan önerileridir. İncelenen tezlerin sonuçlarında öğretmenlerin ilgili konuda bilgi eksiklerinin olduğu belirtilmiştir. Öğrenme verimliliği için hizmet içi eğitim ihtiyacı bulunmaktadır. MEB’e yönelik diğer önemli öneriler ise Medya Okuryazarlığı dersinin zorunlu dersler arasında yer alması, diğer derslerin öğretim programlarıyla ilişkilendirilerek verilmesi, okulların teknolojik altyapısının iyileştirilmesi ve dersin medya sınıfında uygulamalı olarak verilmesi gerektiğidir.

Medya Okuryazarlığı dersinin 2007 yılından bu yana müfredatta seçmeli ders statüsünde yer alması tartışılması ve sorgulanması gereken bir durumdur.

İşbirlikli çalışmaya yönelik öneriler kategorisinde; öğretmenler, akademisyenler, ebeveynler, MEB, araştırmacılar ve medya profesyonelleri arasında iş birliğinin geliştirilmesi önerilmektedir. Türkiye’nin UNESCO, Avrupa Birliği, OECD gibi uluslararası kuruluşların medya okuryazarlığı eğitimi faaliyetlerine katılarak iş birliği gerçekleştirilmesine yönelik öneriler sunulmaktadır.

Türkiye’de medya okuryazarlığı üzerine en son yapılan iş birliği ilişkileri incelendiğinde; 30 Mayıs 2022 tarihinde MEB ve RTÜK arasında imzalanan “Medya Okuryazarlığı İş Birliği Protokolü” oldukça önemlidir. Bu protokolde; yalnızca 7 ve 8.

sınıftaki Seçmeli Medya Okuryazarlığı dersi değil, diğer dersleri de örtülü olarak içeriklerine katacak şekilde çok kapsamlı bir iş birliği ile tüm eğitim kademelerinde öğrenim gören öğrencilerde medya okuryazarlığı bilincini geliştirmek amaçlanmaktadır. Protokolde ayrıca bakanlığa bağlı kurumlarda eğitim alan öğrenci/kursiyer, öğretmen, yönetici ve velilere dönük medya okuryazarlığı, siber güvenlik ve teknoloji bağımlılığını önlemeye yönelik kamu spotu hazırlanması; seminer, konferans, kongre, sempozyum, söyleşi, panel, çalıştay, eğitim, yarışma ve etkinlikler düzenlenmesi; EBA ve Öğretmen Bilişim Ağı (ÖBA) platformunda yayımlanmak üzere dijital materyaller hazırlanması; eğitici eğitimlerinin gerçekleştirilmesi; kitap yazım komisyonları ve öğretim materyalleri geliştirme komisyonları için eğitimlerin gerçekleştirilmesi planlanmaktadır. Protokol kapsamında tüm eğitim kademelerinde medya okuryazarlığı bilincini geliştirmek amacıyla diğer derslerin öğretim programlarında medya okuryazarlığı konusuyla ilişkilendirilebilecek kazanımlara yönelik materyal hazırlanacak olması en dikkat çekici noktadır. Protokolde belirlenen diğer bir önemli değişiklik ise Medya Okuryazarlığı dersi öğretim programının güncelleneceği ve bu doğrultuda uygun öğretim materyali hazırlanacak olmasıdır (MEB, 2022). Bu adımın medya okuryazarlığı eğitimindeki sorunların çözümüne çok önemli katkılar sağlayacağı söylenebilir. Öğretim materyalinin tasarlanması sürecinde eğitim fakültelerinin ilgili bölümleriyle iş birliği sağlanması öğretmen adaylarının çok yönlü gelişimine ve medya okuryazarlık düzeylerinin artmasına katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

20 Ocak 2022 tarihinde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ve RTÜK iş birliğinde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Merkez ve Taşra teşkilatında görevli her kademedeki kadın personele yönelik Medya Okuryazarlığı Eğitimleri çevrim içi olarak verilmeye başlanmıştır. Bu eğitimde medya okuryazarlığının kapsamı ve medyanın zararlı içeriklerden sakınarak nasıl daha işlevsel kullanılabileceği ele alınmıştır. Geleneksel ve sosyal medya içeriklerinin üretim ve tüketim aşamaları kapsamında bilgilendirmeler yapılmıştır (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2022). Medya okuryazarlığı konusunda oldukça güzel iş birliği çalışmaları bulunmaktadır ancak özellikle uygulamadaki eksikliklerin giderilmesini sağlamak için daha fazla iş birliği gerçekleştirilmelidir.

4.7. Öneriler

- Araştırmada Türkiye'de medya okuryazarlığı konusunda yapılmış olan lisansüstü tezler incelenmiştir. Yurt dışında bu alanla ilgili yapılan lisansüstü tezlerin de verileri sentezlenebilir.
- Bu araştırmada sadece medya okuryazarlığı ile ilgili yapılan lisansüstü tezlere yer verilmiştir. Farklı bilimsel yayınlar örnekleme dâhil edilerek daha kapsamlı araştırmalar yapılabilir.
- Lisansüstü tezler incelendiğinde konuyla ilgili daha çok yüksek lisans düzeyinde tezlerin yapıldığı ortaya çıkmıştır. Bu sonuca bağlı olarak, doktora düzeyindeki tez sayısının arttırılması için tez danışmalarının bu konuda doktora öğrencilerini teşvik etmeleri önerilmektedir.
- Medya okuryazarlığı konulu tezlerde ağırlıklı olarak nicel araştırma yöntemi tercih edildiği göz önüne alındığında gelecek araştırmalarda veri çeşitliliğini sağlayacak karma araştırma yöntemi tercih edilebilir.
- Medya okuryazarlığı konulu tezlerde örneklem grubu olarak okul öncesi, ilkokul ve lise öğrencileri üzerinde çok az sayıda araştırmalar yapıldığı görülmektedir. Literatüre katkı sağlaması açısından gelecekte yapılacak araştırmaların bu öğrenciler üzerinde yoğunlaşması önerilmektedir. Okul öncesi ve ilkokul çağındaki öğrencilerin medya okuryazarlığı becerilerini inceleyen araştırmaların artmasının erken farkındalık kazanmaya katkı sağlayacağı düşünülmektedir.
- Medya okuryazarlığı ile ilgili dokümanların incelendiği tezlerde çoğunlukla ulusal çaptaki kaynakların incelendiği görülmektedir. Araştırmacılara farklı ülkelerin medya okuryazarlığı öğretim programları ve ders kitaplarının karşılaştırmalı analizinin daha fazla yapılması önerilmektedir. Ülkeler arasındaki bu karşılaştırmalar medya okuryazarlığı eğitimi için farklı alternatiflerin ortaya çıkmasını sağlayacaktır.
- Bu araştırmada medya okuryazarlığı ile ilgili yayımlanan lisansüstü tezlerin belirli ana temalar çerçevesinde sentezi yapılmıştır. Farklı ana temalar belirlenerek meta- sentez araştırmalarının sayısı arttırılabilir.

KAYNAKÇA

- Adadağ, Ö. (2012). Ulusu Eğitmek: İki Dünya Savaşı Arası Dönemde Eğitici Sinema. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, 17, 29-61. DOI:10.16878/GSUILETİŞİM.V17I17.5000004756.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (20 Ocak 2022). <https://www.aile.gov.tr/ksgm/haberler/aile-ve-sosyal-hizmetler-bakanligi-kadinin-statusu-genel-mudurlugu-ve-rtuk-isbirliginde-kadinlara-yonelik-medya-okuryazarligi-egitimi-gerceklestirildi/>
- Altun, A. (2010). Medya Okuryazarlığının Sosyal Bilgiler Programlarıyla İlişkilendirilmesi ve Öğretimi (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Altun, A. (2011). Unesco'nun Medya Okuryazarlığı Eğitimi Faaliyetlerine Toplu Bir Bakış. *Millî Eğitim*, 41 (191), 86-107.
- Altun, A. (2014). Medya Okur Yazarlığı Eğitimine Yönelik Türkçe Yayınlar: Bir Bibliyografya Denemesi. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 4(9), 5-15.
- Altunay Cemiloğlu, M., (2013). Film Sanatının Ortamında. İçinde F. Bodur (Ed.), *Hareketli Görüntünün Tarihi* (92-115). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Arik, E., & Arik, M. (2021). A Meta Analysis study for Graduate Thesis on Media Literacy in Turkey. *Online Journal of Communication and Media Technologies*, 11(4), e202121. DOI: 10.30935/ojcm/11211
- Arslan, A. (2006). Medyanın Birey, Toplum ve Kültür Üzerine Etkileri. *Journal of Human Sciences*, 8 (1), 1- 12.
- Atabek, N., (2012). Medya ve Kamuoyu. İçinde H. İ. Gülcan (Ed.), *Medya ve İletişim* (92-113). T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını
- Aufderheide, P. (2016) General Principles In Media Literacy. <https://newsreel.org/articles/aufderhe.htm>
- Aydemir, S., & Erdamar, G. (2018). Medya Okuryazarlığı Eğitimi Alanında Yapılan Çalışmaların Tematik, Metodolojik ve İstatistiksel Yönelimleri. *Kastamonu Education Journal*, 26 (4), 1155- 1166. DOI: 10.24106/kef-dergi.409585
- Aziz, A., (1975). *Televizyonun Yetişkin Eğitimindeki Yeri ve Önemi*. Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları.
- Aziz, A., (1976). *Radyo ve Televizyona Giriş*. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Aziz, A., (1982). *Radyo ve Televizyonla Eğitim*. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Aziz, A., (1982). *Toplumsallaşma ve Kitle İletişim*. Ankara Üniversitesi Basın-Yayın Yüksek Okulu Yayınları.
- Barbier, F., & Lavenir, C. B. (2001). *Diderot' tan İnternete Medya Tarihi* (Çev. K. Eksen). Okuyan Us Yayınları.
- Barkuş, F. (2020). Ebeveynlerin Yeni Medya Okuryazarlık Düzeyi ve Bazı Demografik Değişkenlerle İlişkisi (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
- Barrett, O. & Braham, P. (1995), *Media, Knowledge and Power*, London: Routledge.

- Batdı, V., (2019). *Meta-Tematik Analiz: Örnek Uygulamalar*. Anı Yayıncılık.
- Batuş, G. (2003). Neil Postman/ İnsan Aklının, Kendi Yarattığı Teknolojiyle Dostluk Arayışı İçinde N. Rigel (Ed.), *Kadife Karanlık: 21. Yüzyıl İletişim Çağını Aydınlatan Kuramcılar* (261- 272).: Su Yayınları.
- Bayrakçı, S. (2022). Türkiye’deki Medya Okuryazarlığı Tezlerinin Metodolojik Açıdan İncelenmesi. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 20 (39), 103-124. DOI: talid.1113616
- Behrens, S. J. (1994). A Conceptual Analysis and Historical Overview of Information Literacy. *College and Research Libraries*, 55(4), 309-332. DOI: 10.5860/crl_55_04_309
- Betton, G., (1990). *Sinema Tarihi* (Çev. Ş. Tekeli). İletişim Yayınları.
- Bilici, İ. E., (2020). *Medya Okuryazarlığı ve Eğitimi* (3. Basım). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Binark, B., & Gencil Bek, M. (2010). *Eleştirel Medya Okuryazarlığı* (2. Baskı). Kalkedon Yayınları
- Bostancı, M. N., (2007). *İlköğretim Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretmen El Kitabı*. T.C. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu.
- Burton, G., (1995). *Görünenden Fazlası* (Çev. N. Dinç). Alan Yayıncılık.
- Castells, M., (2008). *Ağ Toplumunun Yükselişi* (Çev. E. Kılıç). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Chenuaud, B., & Riboreau, G. (2013). *Radyo Teknikleri* (Çev. E. Ö. Gönenç ve A. Yapar Gönenç). İstanbul Üniversitesi Basım ve Yayınevi Müdürlüğü.
- Civelek, M. E., (2009). *İnternet Çağı Dinamikleri*. Beta Yayınları.
- Cramer, L. M. (2015). Teaching the Foundations of Media Literacy in the Basic Communication Course. *The Forensic of Pi Kappa Delta*, 100, 13-32.
- Çakan, M. (2003). Geniş Ölçekli Başarı Testlerinin Eğitimindeki Yeri ve Önemi. *Eğitim ve Bilim*, 28(128). 19-26.
- Çakır, H., & Topçu, H. (2006). Bir İletişim Dili Olarak İnternet. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(19), 71-96.
- Çalık, M., & Sözbilir, M., (2014). İçerik Analizinin Parametreleri. *TED Eğitim ve Bilim Dergisi*, 39(174), 33-38. DOI: 10.15390/EB.2014.3412
- Darı, A., & Yalçın, D., (2022). Türkiye’de Medya Okuryazarlığı Konusunda Yapılmış Olan Lisansüstü Tez Çalışmaları Üzerine Bir Araştırma. *Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 366-382.
- Demiray, U. (2012). 13. Ülke Profili: Macaristan. İçinde N. Öncel Taşkiran (Ed.), *Medya Okuryazarlığı: Avrupa Profili* (343-363). Umuttepe Yayınları.
- Derebaşı, M., (1999). *İnternet Benim Memleketim*. Kamer Bilgisayar.
- Devrim, N. (2023). Medya Okuryazarlığı, Medyaya Güven ve Demokrasi. *Anlambilim MTÜ Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 3(1), 275-283.
- Domaille, K. & Buckingham, D. (2001). *Youth Media Education Survey 2001 (Final Report)*. London University.
- Erdem, C. (2018). Medya Okuryazarlığı Araştırmalarında Eğilimler: Lisansüstü Tezlere Yönelik Bir İçerik Analizi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 11(4), 693- 717. DOI: 10.30831/akuveg.390260

- Erdoğan, İ., (2019). *Medya Sosyolojisi*. T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını.
- European Commission (2022, Haziran 3). Media Literacy and Safe Use of New Media. <https://national-policies.eacea.ec.europa.eu/youthwiki/chapters/slovenia/68-media-literacy-and-safe-use-of-new-media>
- Frankel, K. K., Becker, B. L., Rowe, M. W., & Pearson P. D. (2017). From “What is Reading?” to What is Literacy? *Journal of Education*, 196(3), 7-17. DOI: 10.1177/002205741619600303
- Gezgin, S. (2002). Medyanın Toplumsal İşlevi ve Kamuoyu Oluşumu. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 1 (12), 11-20.
- Giddens, A. (2012). *Sosyoloji* (Çev. C. Güzel). Kırmızı Yayınları.
- Giritli İnceoğlu, Y. (2012). 13. Ülke Profili: Slovenya. İçinde N. Öncel Taşkiran (Ed.), *Medya Okuryazarlığı: Avrupa Profili* (397-413). Umuttepe Yayınları.
- Gromov, G. (1998). Roads and Crossroads of the Internet History, <https://history-of-internet.com/>
- Groombridge, B. (1976). *Televizyon ve Toplum* (Çev. A. Usluata). Reklam Yayınları.
- Gümüş, S. (2018). Nitel Araştırmaların SistematiK Derlemesi: Meta-sentez. İçinde K. Beycioğlu, N. Özer & Y. Kondakçı (Ed.), *Eğitim Yönetiminde Araştırma* (533-551). Pegem Akademi.
- Güneş, S., (2001). *Medya ve Kültür: Sessiz Yığınların Kültürel İntiharı*. Vadi Yayınları.
- Hillerich, R. L. (1976). Toward an Assessable Definition of Literacy. *The English Journal*, 65(2), 50-55. DOI: 10.2307/814811
- İnceoğlu, Y., (2006). Medyayı Doğru Okumak. İçinde N. Türkoğlu (Ed.), *Medya Okuryazarlığı* (ss. 4-7). Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi.
- İstifçi, İ. (2012). 06. Ülke Profili: Finlandiya. İçinde N. Öncel Taşkiran (Ed.), *Medya Okuryazarlığı: Avrupa Profili* (177-200). Umuttepe Yayınları.
- Karataş, A. (2008). Öğretmen Adaylarının Medya Okuryazarlık Düzeyleri (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Keefe, E. B., & Copeland, S. R. (2011). “What is Literacy? The Power of a Definition. *Research & Practice for Persons with Severe Disabilities*, 36 (3-4), 92-99. DOI: 10.2511/027494811800824507
- Kılıç, D., (2012). Medya Kavramı ve Toplum İçinde H. İ. Gülcan (Ed.), *Medya ve İletişim* (72-91). Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını
- Lull, J., (2001). *Medya İletişim Kültür* (Çev. N. Güngör). Vadi Yayınları.
- Maden, S., Maden, A., & Banaz, E. (2017). Medya Okuryazarlığı ile İlgili Lisansüstü Tezlere Yönelik Bir İçerik Analizi. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 5 (1), 588-605. DOI: 10.18298/ijlet.1690
- Malik, S. (2008). Media literacy and its importance. Manzil Printers Posh Arcade, Islamabad.
- MEB. (31. 05. 2022). <https://www.meb.gov.tr/rtuk-ile-medya-okuryazarligi-is-birligi-protokolu-imzalandi/haber/26436/tr>
- Medya Okuryazarlığı Nedir? (2012, Kasım 11). <https://www.medyaokuryazarligi.gov.tr/>
- Mora, N., (2011). *Medya Çalışmaları Medya Pedagojisi ve Küresel İletişim*. Nobel Akademik Yayıncılık.

- Nalçaoğlu, H., (2005). Medya ve Toplum İlişisini Anlamak Üzere Bir Çerçeve. İçinde S. Alankuş (Ed.), *Medya ve Toplum* (ss. 51-64). IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Noelle Neumann, E., (1998). *Kamuoyu: Suskunluk Sarmalının Keşfi* (Çev. M. Özkök). Dost Kitabevi Yayınları
- O'Brien, M., & Rugen, L. (2001). *Teaching literacy in the Turning Points School. Turning Points: Transforming middle schools*. Center for Collaborative Education.
- Omur, S., & Uyar, M. (2020). Disiplinlerarası Yaklaşım Olarak Medya Okuryazarlığı: Türkiye’de Üretilen Tezler Üzerine Bir İnceleme. *Pesa Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6 (3), 277- 290. DOI: 10.25272/j.2149-8385.2020.6.3.07
- Öncel Taşkıran, N. (2012). 07. Ülke Profili: Fransa. İçinde N. Öncel Taşkıran (Ed.), *Medya Okuryazarlığı: Avrupa Profili* (201-239). Umuttepe Yayınları.
- Özkanal, B., (2013). Radyo ve Televizyonda İletişim Süreci İçinde Y. Demir& A. Z. Özgür (Ed.), *Radyo ve Televizyonda Program Yapımı* (2-35). Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını
- Özön, N., (2008). *Sinema Sanatına Giriş*. Agora Kitaplığı.
- Polat, S., & Ay, O. (2016). Meta-sentez: Kavramsal Bir Çözümleme. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 4(2), 52-64. DOI: 10.14689/issn.2148-2624.1.4c2s3m
- Potter, W. J. (2005). *Media Literacy*. London: Sage Publications.
- RTÜK. (31. 08. 2022). https://www.medyaokuryazarligi.gov.tr/haber_goster.php?Guid=9EC09783-3411-44FC-A278-3B6894F37073
- Sandelowski, M., & Barroso, J. (2003). Classifying the Findings in Qualitative Studies. *Qualitative Health Research*, 13(7), 905-923. DOI: 10.1177/1049732303253488
- Semiz, L. (2013). Ortaokul Öğrencilerinin Medya Okuryazarlığı Yeterlikleri ve Medya Okuryazarlığı Dersini Yürüten Öğretmenlerin Karşılaştıkları Sorunlar (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Silverblatt, A., Smith, A., Miller, D., Smith, J. & Brown, N. (2014). *Media Literacy: Keys to Interpreting Media Messages*. Santa Barbara, CA: ABC-CLIO.
- Sorakin, P. A., (1997). *Bir Bunalım Çağında Toplum Felsefeleri* (Çev. M. Tunçay). Göçebe Yayınları.
- Stack, M. & Kelly, D. M. (2006). Popular Media, Education, and Resistance. *Canadian Journal of Education*, 29(1), 5-26.
- Tatar, İ. (2016). Öğretmen Adaylarının Medya Okuryazarlığı ile Çevrimiçi Bilgi Arama Stratejileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Tekinalp, Ş., (2003). *Camera Obscura’dan Synopticon’a Radyo ve Televizyon*. Der Yayınları.
- Thoman, E. & Jolls, T. (2008). 21. Yüzyıl Okuryazarlığı: Medya Okuryazarlığına Genel Bir Bakış ve Sınıf İçi Etkinlikler (Çev. C. Elma ve A. Kesten). Ekinoks Yayınevi.
- Thoman, E. “Skills and Strategies for Media Education, https://www.medialit.org/reading_room/pdf/CMLskillsandstrat.pdf

- Tokgöz, O., (1981). *Temel Gazetecilik*. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Tokmak, N. N. (2021). 7-12 Yaş Arası Öğrenme Güçlüğü Tanısı Almış ve Tipik Gelişim Gösteren Çocuğu Olan Ebeveynlerin Medya ve Televizyon Okuryazarlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Üdücü, E. (2019). Özel Öğrenme Güçlüğü Tanısı Almış ve Almamış 10-16 Yaş Arası Öğrencilerin İnternet Bağımlılığı Düzeylerinin Karşılaştırılması (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ünlü, İ., & Koçoğlu, E., (2021). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Medya ve İletişime Dayalı Materyal Kullanımı. İçinde R. Sever & E. Koçoğlu (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Medya ve İletişime Dayalı Materyal Kullanımı* (201-223). Pegem Akademi.
- Vural, A. M. (2000). Medyanın Kültürel Kalkınmayı Sağlama ve Eğitim İşlevi. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 10, 105-113.
- Zimmer, L. (2006). Qualitative Meta-Synthesis: A Question of Dialoguing With Texts, *Journal of Advanced Nursing*, 53(3), 311-318. DOI: 10.1111/j.1365-2648.2006.03721.x
- Zygouris-Coe, V. (2001). Emergent Literacy. Florida Literacy and Reading Excellence Center.

EKLER

EK 1. Meta-Senteze Dâhil Edilen Tezlerin Kodları

KOD	YIL	TEZ ADI	YAZAR
T1	2007	Ortaöğretim 10. Sınıf Öğrencilerinin Televizyon Dizilerindeki Mesajları Algılamalarında Medya Okuryazarlığının Etkisi	Osman Yılmaz KARTAL
T2	2008	Öğretmen Adaylarının Medya Okuryazarlık Düzeyleri	Adem KARATAŞ
T3	2008	Türkiye, Finlandiya ve İrlanda İlköğretim Programlarının Medya Okuryazarlığı Eğitimi Açısından İncelenmesi	Özlem APAK
T4	2009	İlköğretim 6. ve 7. Sınıf Öğrencilerinde Medya Okuryazarlığı ve Eleştirel Düşünme Üzerine Bir Araştırma	Side YILDIRIM ANKARALIGİL
T5	2009	İlköğretim Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretim Programına İlişkin Öğretmen Görüşleri	Serap KELEŞ
T6	2010	İngiltere ve Türkiye’deki İlköğretim Medya Okuryazarlığı Eğitimi Program ve Uygulamalarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi	Ebubekir ÇAKMAK
T7	2010	Medya Okuryazarlığının Sosyal Bilgiler Programlarıyla İlişkilendirilmesi ve Öğretimi	Adnan ALTUN
T8	2010	Medya Okuryazarlığı Dersine İlişkin Öğretmen, Öğrenci ve Veli Görüşleri	Eda BÜTÜN
T9	2010	Öğretmen Adaylarının Medya Okuryazarlık Düzeyleri ve Medya Okuryazarlığına İlişkin Görüşleri	Taşkın İNAN
T10	2011	İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Medya Okuryazarlığı ile Sosyal Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi	Seda AKTI
T11	2011	İlköğretim Yedinci ve Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Medya Okuryazarlığı Dersine İlişkin Algıları	Büşra KOÇAK
T12	2011	İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinin Televizyon Dizilerindeki Mesajları Algılamalarında Medya Okuryazarlığının Etkisi	Fatih GÜNER
T13	2011	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Çok Kültürlü Bakış Açısı Geliştirmelerinde Medya Okuryazarlığı Dersinin Rolüne İlişkin Bir Çalışma	Türkan ÇELİK

T14	2012	İlköğretim İkinci Kademe Öğretmen ve Öğrencilerinin Medya Okuryazarlığına İlişkin Görüşleri	Emine SUR
T15	2012	İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Derslerinde Medya Okuryazarlığı Eğitimi: Bir Eylem Araştırması	Sait TÜZEL
T16	2012	Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretmen Kılavuz Kitabının Öğretim Programı ile Tutarlılığının Değerlendirilmesi	Mehmet ÜLKER
T17	2013	Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Medya Okur-Yazarlık Düzeyleri (İzmir Örnekleme)	Asuman TUNCER
T18	2013	Medya Okuryazarlığı Sürecinde Medya, Çocuk ve Ebeveyn İlişkisi: Ortaokul Öğrencilerinin ve Ebeveynlerinin Televizyon ve İnternet Kullanımlarına İlişkin Tutum ve Davranışlarının İncelenmesi	Taşkın İNAN
T19	2013	Ortaokul Öğrencilerinin Medya Okuryazarlığı Yeterlikleri ve Medya Okuryazarlığı Dersini Yürüten Öğretmenlerin Karşılaştıkları Sorunlar	Lokman SEMİZ
T20	2013	Ortaokul 8. Sınıf Öğrencilerinin Medya Okuryazarlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi	Sevilay AYDEMİR
T21	2013	Öğretmen Adaylarının Medya Okuryazarlık Düzeyleri ile Aktif Vatandaşlık Bağlamında Toplum Yaşamına Katılma Düzeyleri Arasındaki İlişki	Osman Yılmaz KARTAL
T22	2013	Öğretmen Adaylarının Medya Okuryazarlık Düzeyi ile Aktif Vatandaşlık Bileşenlerinden Temsili Demokrasiye, Protesto ve Sosyal Değişime Katılım Düzeyi Arasındaki İlişki	Tugay TUTKUN
T23	2013	Öğretmen Adaylarının Medya Okuryazarlık Düzeyleri ile Aktif Vatandaşlığa İlişkin Demokratik Değer Düzeyleri Arasındaki İlişki	Akan Deniz YAZGAN
T24	2013	Sınıf Öğretmenlerinin Medya Okuryazarlık Düzeyleri	Zeynep Özge ERTEK
T25	2013	Sınıf Öğretmeni Adaylarının Gazete ve Dergi Takip Etme Alışkanlıkları ile Eleştirel Medya Okuryazarlık Düzeyleri Arasındaki İlişki	Eyüp YILMAZ
T26	2013	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Medya Tutumlarının İncelenmesi Okuryazarlığı Dersine Yönelik	Gülbiye ÇİNELİOĞLU
T27	2014	Medya Okuryazarlığı Bağlamında Çocuk Dergileriyle Zenginleştirilmiş Türkçe Dersinin Etkililiği: Bir Eylem	Fatih TANRIKULU

Araştırması						
T28	2014	Ortaokul Öğrencilerinin Medya Okuryazarlığı Düzeyleri	Erhan GÖRMEZ			
T29	2014	Ortaokul Öğrencilerinin Medya Okuryazarlığı Dersine İlişkin Tutumları	Ceyda NAZA			
T30	2014	Ortaokul Öğrencilerinin Medya Okuryazarlığına İlişkin Görüşleri	Cihan ÖZAY			
T31	2014	Sosyal Bilgiler Eğitiminde Medya Okur-Yazarlığı Dersinin Ortaokul Öğrencilerine Etkisi	Tayfur KURTULMUŞ			
T32	2015	Dijital ve Medya Etkinliklerinin Ortaokul Öğrencilerinin ve Ebeveynlerinin Medya ve Bilim Okuryazarlıklarına Etkisinin Belirlenmesi	Hatice BESLER			
T33	2015	Medya Okuryazarlığı Becerilerinin Ortaokul Türkçe Programı İçerisindeki Yeri ve Öğrencilerin Medya Metinleri Üretme Becerilerinin Değerlendirilmesi	Hüseyin SAYIN			
T34	2015	Öğretmen Görüşlerine Göre Yeni Medya Okuryazarlığı Programı	Pınar IŞKIN			
T35	2015	Sınıf Öğretmenlerinin Medya ve Televizyon Okuryazarlık Düzeyleri ile Eleştirel Düşünme Eğilimlerinin İncelenmesi	Zeynep YİĞİT			
T36	2016	Medya Okuryazarlığı ile İlgili Lisansüstü Çalışmaların Karşılaştırmalı İncelemesi: Türkiye, ABD ve Kanada Örneği	Ebru ARDIÇ			
T37	2016	Öğretmen Adaylarının Medya Okuryazarlığı ile Çevrimiçi Bilgi Arama Stratejileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	İsmail TATAR			
T38	2017	Medya Okuryazarlığı Dersinin Türkçe Öğretimiyle Birleştirilmesi Sürecinde Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretmenlerinde Bulunması Gereken Yeterlikler	Kadir KAPLAN			
T39	2017	Türkçe ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Medya Okuryazarlığı Eğitimi ile İlgili Becerileri ve Görüşleri	Şenay YILDIRIM			
T40	2018	Öğretmen Adayları İçin Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretim Programı Tasarısı	Cahit ERDEM			
T41	2018	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Medya Okuryazarlığı Algılarının İncelenmesi	Aykut ÖZEL			
T42	2018	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Medya Kullanımlarının Medya Okuryazarlık Düzeyinde Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi	Barış GÜNEY			

T43	2018	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarına Yönelik Medya Okuryazarlığı Eğitimi Modeli	Hacer DOLANBAY
T44	2019	İzmir Bornova ve Karşıyaka Halk Eğitimi Merkezlerinde Çalışan Öğretmen ve Usta Öğreticilerin Medya Okuryazarlığı Düzeyleri	Serdar ALINCA
T45	2019	Medya Okuryazarlığı Dersini Alan Öğrencilerin Sosyal Medyaya Yönelik Tutumları	Servet TÜRKAN
T46	2019	Medya Okuryazarlığı Dersine İlişkin Öğrenci Tutumları İle Öğretmen ve Öğretmen Adayı Görüşlerinin Değerlendirilmesi	Yasemin AKSU
T47	2019	Öğretmenlerin Medya Okuryazarlık Düzeylerinin İncelenmesi	Emre Erkan ÇAKMAK
T48	2019	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Eleştirel Düşünme Eğilimleri ile Medya Okuryazarlık Düzeyleri Arasındaki İlişki	Serhat ALTINTAŞ
T49	2020	Ebeveynlerin Yeni Medya Okuryazarlık Düzeyi ve Bazı Demografik Değişkenlerle İlişkisi	Fatma BARKUŞ
T50	2020	İlkokul Öğrenci Ebeveynlerinin Medya Okuryazarlık Düzeylerinin İncelenmesi	İlker GÜMÜŞ
T51	2020	Öğretmen ve Öğrencilerin Yeni Medya Okuryazarlığını Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi	Mehmet VERGİLİ
T52	2021	7-12 Yaş Arası Öğrenme Güçlüğü Tanısı Almış ve Tipik Gelişim Gösteren Çocuğu Olan Ebeveynlerin Medya ve Televizyon Okuryazarlık Düzeyleri EBA TV Kullanımları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	Nisa Nur TOKMAK
T53	2021	Medya Okuryazarlık Aile Eğitim Programının 48-60 Aylık Çocuklar ve Annelerinin Medya Okuryazarlık Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi	Gül KADAN
T54	2021	Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Medya Okuryazarlığı ve İletişim Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	Seyit Turan DURAK
T55	2021	Ortaokul Öğretmenlerinin Medya Okuryazarlığı Dersinin Amaçları ve Dersin Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Görüşleri	Cengiz SARI
T56	2021	Öğretmenlerin Medya Okuryazarlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi	Ercan DEMİRTAŞ
T57	2021	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Medya Okuryazarlığı Algı Düzeyleri ve Görüşleri: Manisa	Nazan AKSOY

Celal Bayar Üniversitesi Örneği						
T58	2021	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının İletişim Becerileri ile Medya Okuryazarlık Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	Mikail ÖZDEMİR			
T59	2021	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Medya Okuryazarlığa Yönelik Görüşleri (Kahramanmaraş İli Örneği)	Sibel TALAN			
T60	2022	Çocuk Medyasında Dönüştürülen Masalların Eleştirel Düşünme ve Medya Okuryazarlığı Becerilerine Etkisi	Emine ASLAN			
T61	2022	Etkinlik Temelli Uygulamaların Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Medya Okuryazarlığına Yönelik Yansıtıcı Düşünme Becerilerine Etkisi	Ayşegül YILMAZER			
T62	2022	İlkokul Öğrenci, Öğretmen ve Yöneticilerinin Uzaktan Eğitim Kapsamında Medya Okuryazarlığı Becerilerinin İncelenmesi	Seçil KANDEMİR KOTAN			
T63	2022	İlköğretim Fen Bilimleri ve Matematik Öğretmenlerinin 21. Yüzyıl Becerileri ve Yeni Medya Okuryazarlık Düzeyleri Arasındaki İlişkilerinin İncelenmesi	Rukiye TİRYAKİOĞLU			
T64	2022	Öğretmen Adaylarının Beslenme Okuryazarlıklarının Medya Okuryazarlıkları ile İlişkisi	Dicle ARSLAN			
T65	2022	Öğretmenlerin Medya Okuryazarlık Becerisi Düzeylerine Göre Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programının Değerlendirilmesi	Gülsüm EROL CANTÜRK			
T66	2022	Öğretmen Adaylarının Medya Okuryazarlık Düzeyleri ile Küresel Vatandaşlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi	Enes KOÇAR			
T67	2022	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Medya Okuryazarlığı Yeterlilikleri ile Eleştirel Düşünme Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	Alev BULUT AŞIK			
T68	2022	TRT Çocuk Yapımlarında Medya Okuryazarlığı: Dijital Tayfa ve Siberay Örneği	Meryem Maide AĞALDAY			
T69	2023	Ebeveynlere Yönelik Bir Yeni Medya Okuryazarlığı Programının Geliştirilmesi ve Değerlendirilmesi	Murat ÇINAR			
T70	2023	Okul Öncesi Öğretmenlerinin Epistemolojik İnançları ile Medya Okuryazarlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	Müge KAPLAN			
T71	2023	Sosyal Bilgiler Dersi Bağlamında Ortaokul	Nazmiye BASKIN			

Öğrencilerinin Medya Okuryazarlık Düzeylerinin
Girişimcilik Düzeyleriyle İlişkisi: Rize İli Örneği

ÖZ GEÇMİŞ

Ad Soyad:	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Atatürk Üniversitesi
Fakülte	Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi
Bölümü	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği
Yüksek Lisans	
Üniversite	
Enstitü Adı	
Ana Bilim Dalı	
Programı	
Makale ve Bildiriler (Varsa)	
1.	
2.	